

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

ÚSTAV HISTORICKÝCH VĚD

Ladislav Langner (1874 - 1946). Maloměstský obchodník a úředník v míru a ve válce

Matěj Pešta

Bakalářská práce
2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Matěj Pešta**
Osobní číslo: **H09563**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Ladislav Langner (1874 - 1946). Maloměstský obchodník
a úředník v míru a ve válce.**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Matěj Pešta prostuduje příslušnou literaturu obecnější povahy a prameny osobní povahy (deník, korespondence) spojené s osobou Ladislava Langnera a na tomto základě zpracuje jeho životní zážitky z mírové doby a 1. světové války. Bude se jednat nejen o vojenskou službu, ale také o stále udržované spojení s civilním prostředím a Langnerovy zásahy do provozu rodinného obchodu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Pozůstalost Ladislava Langnera (v soukromém držení) NEDOROST, Libor. Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 239 s. ISBN 80-7277-321-6. NEDOROST, Libor. Češi v 1. světové válce. 2. díl. Na frontách velké války. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 319 s. ISBN 80-7277-322-4. NEDOROST, Libor. Češi v 1. světové válce. 3. díl. Do hořkého konce. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. 299 s. ISBN 80-7277-321-6. Vojenské dějiny Československa. [díle] 2. 1526-1918. Praha: Naše Vojsko, 1986. 592 s. ŠEDIVÝ, Ivan, Češi, české země a velká válka. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2001. 492 s. ISBN 80-7106-274-X. KVAČEK, Robert. První světová válka a česká otázka. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 168 s. ISBN 80-7254-448-9.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

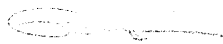
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

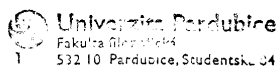
30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

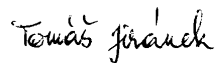
31. března 2012

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá osobností Ladislava Langnera (1874 - 1946), obchodníka a úředníka, který žil v obci Pecka v Podkrkonoší. Snaží se přiblížit každodenní život příslušníka nižší společenské vrstvy. Langner se původně vyučil pekařem, od roku 1903 však vedl vlastní obchod. Pracoval též jako písař a posléze tajemník obecního úřadu. Od poloviny 90. let 19. století působil aktivně v několika českých vlasteneckých spolcích. V roce 1915 byl odveden do první světové války, z které se vrátil v říjnu 1918. V tomto roce se stal členem politické strany Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská. Jeho aktivita pro obec byla široká, např. vedl kroniku. V letech 1939 - 1945 byl členem strany Národní souručenství.

Klíčová slova: Ladislav Langner, obchodník, úředník, historie, první světová válka, dějiny každodennosti

Abstract:

This thesis deals with the personality of Ladislav Langner (1874-1946), a provincial trader and clerk who lived in town Pecka, in a region at the foothills of the Giant Mountains. The thesis aims to introduce the everyday life of a member of the lower social class. Langner had initially been trained a baker, but he led his own business since 1903. He also worked as a typist and after that as a secretary at the municipal office. Since the mid-90s of the 19th century he actively participated in several Czech patriotic clubs. In 1915 he was recruited to fight in the First World War, wherefrom he returned in October 1918. In the same year became a member of a political party called Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská. His activities in favour of the municipality were various, for example he edited the town's chronicle. Between the years 1939-1945 he was a party member in Národní souručenství.

Key words: Ladislav Langner, trader, clerk, history, Word War I, every - day life

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré prameny a literatura, které jsem využil, jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, zejména ze skutečnosti, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněná ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Přelouči dne 20. ledna 2012

Matěj Pešta

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mi byli nápomocni při tvorbě této práce. Především doc. PhDr. Tomášovi Jiránkovi, Ph.D. za cenné informace a odborné vedení. Můj dík patří také pracovníkům SOkA Jičín, paní kastelánce Mgr. Věře Kociánové, panu Petru Pavlovi a paní Heleně Pištorové.

OBSAH:

1. Úvod ...1
2. Dějiny obce Pecka ...6
 - 2.1. Politické a hospodářské dějiny do konce 18. století ...6
 - 2.2. "Dlouhé" 19. století ...7
 - 2.3. Moderní dějiny městečka Pecka: 1918 - 1948 ...9
 - 2.4. Kulturní dějiny ...12
 - 2.5. Významné stavební památky v obci Pecka ...13
 - 2.6. Hrad Pecka v 19. a první polovině 20. století ...13
 - 2.7. Spolkový život a slavnosti ...14
 - 2.8. Stavební ruch na Pecce ...16
3. První světová válka ...18
4. Prameny osobní povahy ...20
5. Biografie Ladislava Langnera ...22
 - 5.1. Předci a rodina Ladislava Langnera ...22
 - 5.2. Dům č.p.155 ...24
 - 5.3. Dětství Ladislava Langnera ...26
 - 5.4. Spolková činnost ...28
 - 5.5. Rodinný život do roku 1903 ...33
 - 5.6. Konec mládenectví a založení koloniálu ...35
6. Ladislav Langner a první světová válka ...37
 - 6.1. Vnější kritika pramene ...37
 - 6.2. Vnitřní kritika pramene ...38
 - 6.3. Jazyková kritika pramene ...39
 - 6.4. Ladislav Langner v první světové válce ...40
 - 6.5. Každodenní život, sváteční dny, festivity, kultura ...45
 - 6.6. Dovolená ...51
 - 6.7. Ubytování ...53
 - 6.8. Doprava ...54
 - 6.9. Stravování ...57
 - 6.10. Vývoj cen potravin ...58
 - 6.11. Zdravotnictví a hygiena ...63

6.12. Korespondence, kontakt s rodinou ...	64
6.13. Důležitost krajanů ...	65
6.14. Langnerův vztah k válce a mocnářství ...	65
6.15. Národnostní otázka a konfliktní situace ...	66
7. Ladislav Langner po první světové válce ...	68
8. Závěr ...	73
9. Seznam pramenů a literatury ...	75
10. Seznam příloh ...	80
11. Přílohy ...	83
12. Resümee ...	124

1. Úvod:

Tato bakalářská práce si klade za cíl přiblížit čtenáři osobnost Ladislava Langnera (1874 - 1946), úředníka a obchodníka žijícího většinu života v obci Pecka v Podkrkonoší. Dnes již snad nikdo nepochybuje o významu "malých dějin", o potřebě odborného historického zhodnocení života nižších vrstev společnosti, které se nepodílely zásadně na chodu a vytváření "velkých dějin". Do této skupiny lze zařadit i Ladislava Langnera.

Práce je rozvržena takto: První kapitola se zabývá dějinami obce Pecka, které jsou v této práci rozděleny na dějiny politické a hospodářské a dále též kulturní.

Druhá a třetí kapitola je obecného charakteru - druhá přibližuje stručně události první světové války, třetí pak prameny osobní povahy.

Čtvrtá kapitola se věnuje biografii Ladislava Langnera do roku 1915. Lze se zde dočíst o předcích a rodině Ladislava Langnera, o jeho dětství, spolkové činnosti a rodinném životě.

Období první světové války (přesněji řečeno let 1915 - 1918) je nejlépe pramenně doloženo, resp. máme nejpodrobnější přehled o Langnerově každodenní činnosti. Kromě samotného vylíčení jeho zážitků z tohoto konfliktu jsou zde rozebírány také jednotlivé aspekty válečného života tak, jak je zachytil ve válečném deníku Ladislav Langner. Jmenovitě je to každodenní život, sváteční dny, slavnosti a kultura. Následují oblasti vojenského života, které byly důležité pro každého vojáka. Je to dovolená, ubytování, doprava, stravování, vývoj cen potravin, korespondence a kontakt s rodinou. Posledním aspektem je pak Langnerův vztah k válce a mocnářství, na který navazuje problematika národností otázky a konfliktních situací v armádě.

Konečně poslední částí práce je vylíčení životních osudů Ladislava Langnera v letech 1918 až 1946.

Souhrnných prací o dějinách obce Pecka není mnoho. První a dodnes nejobsáhlejším dílem k tomuto tématu je práce Rafaela Engelmana z roku 1921.¹ Věnuje se dějinám Pecky od počátků až do roku 1914. Pro mladší období není k dispozici žádná syntetická práce, proto jsem čerpal především z kroniky obce (*Paměti městyse Pecka od 28.X.1918*), která je uložena v obecní knihovně. Má širší časový rozsah, ale ne každé období je dobře a dostatečně zpracováno. Dobře je heslo "Pecka" zpracováno v monumentálním díle Karla Kuči, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.² Nejnovějším počinem k dějinám Pecky je práce Věry Kociánové, Daniely Hlouškové a

¹ ENGELMAN, Rafael. *Pecka. Památník hradu a městečka se životopisem Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic, pána na Pecce*. Nová Paka, 1921. 103 s.

² KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. 672 s.

Tomáše Tomíčka z roku 2011.³ V roce 2010 vznikla monografie na podobné téma, má však spíše propagační charakter.⁴ Za podobný účelem vznikla v roce 1928 brožura Jana Vágenknechta.⁵ Pro umělecko - historická témata je dobré využít příslušnou kapitolu v díle Emanuela Pocheho.⁶ Dále jsem využil kolektivní práci *Pecka v odboji 1939 - 1945*⁷ a časopis *Listy Peckovska*,⁸ do jisté míry též publikaci Bohuslava Benče - *Novopacko*.⁹ Nejvýznamnější peckovské osobnosti, Kryštofu Harantovi z Polžic a Bezdruzic, se naposledy věnovala Marie Koldinská.¹⁰ Na půdě Filozofické fakulty Univerzity Pardubice vznikla o demografickém vývoji Pecky diplomová práce Petry Vondroušové.¹¹

Zdrojem této práce byly také prameny primární. Uloženy jsou ve Státním okresním archivu v Jičíně. Jedná se o fond Archiv města Pecka, konkrétně pak o Protokoly o schůzích městské rady 1933 - 1950, Volby městské 1864 - 1942, Úprava státních hranic a připojení k německé říši, zabránění části katastru obce - protest 1938 - 1942 a Stavba nového hřbitova v obci 1886-1885.¹²

Pramenům osobní povahy se věnuje např. příslušná kapitola v *Úvodu do studia dějepisu* Miroslava Hrocha,¹³ sborník *Osobní deník a korespondence - snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?*,¹⁴ informace o vydávání historických edic poskytuje práce *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti* Ivana Šťovíčka.¹⁵ Využít lze též internetový článek Mileny Lenderové.¹⁶

Stěžejní částí práce je biografie Ladislava Langnera. Základními zdroji informací byly v tomto případě primární prameny z jeho pozůstalosti, které autor tohoto textu uspořádal do rodinného archivu (v tomto textu pod názvem Archiv Matěje Pešty, dále uveden pod zkratkou

³ KOCIÁNOVÁ, Věra; HOUŠKOVÁ, Daniela; TOMÍČEK, Tomáš. *Hrad Pecka*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2011. 94 s. ISBN 80-86562-12-3.

⁴ KOCIÁNOVÁ, Věra; PAVEL, Petr.; TOMÍČEK, Tomáš. *Novopacko. Hrad a městys Pecka*. 1. vyd. Nová Paka: Město Nová Paka, 2010. 119 s. ISBN 80-86562-12-3.

⁵ VÁGENKNECHT, Jan. *Hrad Pecka. Městečko Pecka*. 1. vyd. Pecka: Odbor klubu čl. turistů, 1928.

⁶ POCHÉ, Emanuel (ed.). *Umělecké památky Čech 3 [P - Š]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. 540 s.

⁷ Kol. *Pecka v odboji 1939 - 1945*. 1. vyd. Pecka: Svaz protifašistických bojovníků, 1989. 17s.

⁸ *Listy Peckovska. Časopis přátel Harantova městečka. Úřad městyse Pecky*.

⁹ BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Praha: Paseka, 2005. 152 s. ISBN 80-7185-706-8.

¹⁰ KOLDINSKÁ, Marie. *Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, cesta intelektuála k popravišti. Praha: Paseka, 2004. 573 s. ISBN 80-7185-537-5.*

¹¹ VONDROUŠOVÁ, Petra. *Demografický Vývoj městečka Pecka v 17. a 18. století*. Pardubice, 2008. 130 s. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

¹² Bližší citace viz kap. 9.

¹³ HROCH, Miroslav. *Úvod do studia dějepisu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 304 s.

¹⁴ LENDEROVÁ, Milena; KUBEŠ, Jiří (edd.). *Chvála deníků a dopisů. In Osobní deník a korespondence - snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření? Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. Serie C, Supplement 9*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. 81 s. ISBN 80-7194-650-8

¹⁵ ŠŤOVÍČEK, Ivan (ed.). *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*. 1. vyd. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 2002. 117 s. ISBN 80-86466-00-0.

¹⁶ LENDEROVÁ, Milena. *Prameny osobní povahy*. [online] [cit.2012-01-09]. Dostupný z WWW: <<http://uhv.upce.cz/upload/lenderova/tema10/p10.htm#ftn10>>

AMP).¹⁷ Jedná se o poměrně různorodý materiál. Pochopitelně jde především o prameny písemné. Jsou to prameny jak literární, písemnosti osobní povahy, tak písemnosti institucionální. Nejpočetnější jsou písemnosti osobní povahy, jako např. osobní doklady (křestní list, spolkové průkazy atd.), dále samozřejmě korespondence dochovaná v hojném množství, deníky a zápisky (např. deník z roku 1901). Podstatnou složku tvoří také písemnosti institucionální. Jsou to především písemnosti sdělovací (úřední dokumenty, stavební plány, list domovský, spolkové spisy apod.). Do literárních pramenů lze zařadit některé novinové články či Langnerovu uměleckou tvorbu. Využil jsem však i památky hmotné - především dům č.p.155, kde Langner žil a památky obrazové (diplom z roku 1903, transparent ze 40. let 20. století).

Toto téma je natolik úzce zaměřené, že k němu pochopitelně neexistuje literatura. Jedinou výjimku tvoří nepublikovaný rukopis *Rod Langnerů*, jehož autorem je Jindřich Langner (1911 - 1997), syn Ladislava Langnera. Ač je to práce amatérského historika, je na vysoké úrovni. Zabývá se obdobím od poloviny 18. století až do 80. let 20. století. Ladislavu Langnerovi zde věnuje jednu stranu textu a faktograficky je velice přesná, mýlí se pouze v jednom detailu. V roce 2007 vyšel článek o Jindřichu Langnerovi (1870 - 1956), bratru Ladislava Langnera, v *Listech Peckovska*.¹⁸ Z monografií věnujících se obecným dějinám každodennosti 19. a 20. století lze jmenovat *Z dějin každodennosti. Život v 19. století* autorů Mileny Lenderové, Tomáše Jiráňka a Marie Mackové,¹⁹ dále *Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. století* Mileny Lenderové.²⁰ Hmotné kultuře a každodennosti venkova se věnuje Pavel Novák.²¹ Užitečné jsou i zajímavé monografie Pavly Vošahlíkové.²² Zajímavou publikací o každodennosti obchodů a obchodníků na přelomu 19. a 20. století je vzpomínková práce Antonína Langera.²³

Využity byly také archiválie uložené ve Státním okresním archivu v Jičíně - konkrétně fond Obecná a měšťanská škola Pecka, a sice šest knih Výkazu docházky a prospěchu (kniha č. 107, 114, 119, 123, 129 a 134). Dále fond Archiv města Pecka, karton č. 44, kde jsou uloženy archiválie peckovských spolků - Knihy protokolní SDO "Tyl" z let 1892 - 1908 a 1908 - 1947 a Knihy

¹⁷ Systém citace v případě Archivu Matěje Pešty je následující: Archiv Matěje Pešty, Původce (či jiné umístění), Datace (či bližší určení).

¹⁸ TRYBENEKROVÁ, Věra. Jindřich Langner - katolický kněz. *Listy Peckovska. Časopis přátel Harantova městečka a jeho okolí*, 2007, roč. 17, č. 1, s. 13.

¹⁹ LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš; MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. 432 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

²⁰ LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. století*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.

²¹ NOVÁK, Pavel (ed.). *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova devatenáctého a první poloviny dvacátého století*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2007. 341 s. ISBN 978-80-86874-06-7.

²² VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* 1. vyd. Praha: Svoboda, 1996. 284 s.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Zlaté časy české reklamy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. 230 s. ISBN 80-7184-715-1.

²³ LANGER, Antonín. *Rok v bývalém obchodě "U Langrů"*. *Vzpomínky jindřichohradeckého obchodníka*. 1. vyd. Příbram: Areplos, 2000. 221 s. ISBN 80-902834-0-3.

protokolní mládeneckého spolku "Harant" z let 1902 - 1905.²⁴ Badatel, který se zabývá dějinami Pecky, by neměl pominout též Sbíрку soudobé dokumentace uloženou hradě na Pecka. V této práci byla využita evidenční čísla 248, 250, 284 a 287, jedná se o plakáty k divadelním představením SDO "Tyl".

Aby byl výčet použitých pramenů kompletní, je třeba zmínit, že bylo využito též metody orální historie - narátorem byla paní Helena Pištorová, vnučka Ladislava Langnera. Z literatury k tomuto tématu lze jmenovat např. práci Pavla Mückeho, Hany Pelikánové a Miroslava Vaňka.²⁵

Základním primárním pramenem pro období první světové války je Langnerův válečný deník, který nazval *Zápisky z vojny*. V současnosti je v držení jeho potomků. Kritika tohoto pramene je uvedena v kapitolách 6.1 až 6.3. Dalším zdrojem informací byla bohatá korespondence. Ta je podobně rozebrána v též kapitolách. Zmínit je třeba též kmenový list a další válečné dokumenty Ladislava Langnera, které jsou uloženy ve Vojenském ústředním archivu v Praze.

První světové válce se pochopitelně věnuje celá řada monografií. Ze základních prací je třeba zmínit dílo *První světová válka* od Zdeňka Jindry,²⁶ *Zákopovou válku* Yvette Heřtové²⁷ či příslušnou kapitolu ve *Vojenských dějinách Československa*.²⁸ Vztahu Čechů k první světové válce věnoval prostor Ivan Šedivý ve své monografii *Češi, české země a Velká válka*.²⁹ Nejen dějinám každodennosti první světové války se ve své sérii *Češi v 1. světové válce* věnuje Libor Nedorost.³⁰ V pozoruhodné zkratce shrnul první světovou válku Robert Kvaček.³¹ Zajímavý příspěvek k této problematice představuje též *Vojenská kuchařka, totiž Kuchařská kniha c. a k. vojska* autorů Petra Havla, Milana Hodíka a Pavla Landy.³² Vysvětlení základních pojmů lze nalézt v *Malém slovníku starého vojenského názvosloví* Jana Vogeltanze.³³

Na podobné téma vzniklo na půdě Filozofické fakulty několik prací, jmenujme např.

²⁴ Bližší citace viz kap. 9.

²⁵ MÜCKE, Pavel; PELIKÁNOVÁ, Hana; VANĚK, Miroslav. *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.

²⁶ JINDRA, Zdeněk. *První světová válka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 372 s.

²⁷ HEŘTOVÁ, Yvette. *Zákopová válka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983. 403 s.

²⁸ *Vojenské dějiny Československa. [díl 2]. 1526 - 1918*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 418 - 558.

²⁹ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2001. 492 s. ISBN 80-7106-274-X.

³⁰ NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 239 s. ISBN 80-7277-321-6. NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 2. díl. Na frontách velké války*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 319 s. ISBN 80-7277-322-4. NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 3. díl. Do hořkého konce*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. 299 s. ISBN 80-7277-321-6.

³¹ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 162 s. ISBN 80-7254-448-9.

³² HAVEL, Petr; HODÍK, Milan; LANDA, Pavel. *Vojenská kuchařka, totiž Kuchařská kniha c. a k. vojska se 178 recepty, mnoha vyobrazeními a s odbočkami až do současnosti*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2004. 199 s. ISBN 80-206-0728-5.

³³ VOGELTANZ, Jan. *Malý slovník starého vojenského názvosloví*. 1. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. 137 s. ISBN 978-80-7185-928-4.

bakalářskou práci Sylvie Černé,³⁴ či Josefa Zemana.³⁵ Vojenské karanténě v Pardubicích se věnoval Petr Horák.³⁶

Pro zvýšení autenticity jsou využity citace z primárních pramenů. Jedná se o výňatky z deníků, korespondence, spolkových knih a podobně. Tyto ponechávám v původním znění, transliteroval jsem je, pravopis se tedy může lišit od dnešní normy. Jen ve výjimečných případech jsem doplnil interpunkci v zájmu srozumitelnosti textu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že tomuto tématu, pomineme-li *Rod Langnerů* Jindřicha Langnera, nebyla dosud věnována pozornost. Cílem této bakalářské práce je nejen vytvořit ucelený obraz Ladislava Langnera, ale zodpovědět též na obecné otázky. Jaký byl každodenní život obchodníků a úředníků na přelomu 19. a 20. století? Jak reflektuje týlový voják rakousko - uherské armády tzv. "Velkou válku"? Jaký byl vývoj cen potravin v tomto konfliktu?

Závěrem je třeba uvést, že téma této bakalářské práce je mi velice blízké - Ladislav Langner byl můj přímý předek, konkrétně prapraděd. Byl bych však rád, kdyby tato práce zaujala širší spektrum čtenářů. Práce by měla poskytnout obraz osobnosti maloměstského měšťana, jako jednoho z mnoha jemu podobných.

³⁴ ČERNÁ, Sylvie. *Zápisky ruského legionáře Jana Bernáška*. Pardubice, 2004. 122 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

³⁵ ZEMAN, Josef. *Deník československého legionáře Josefa Málka*. Pardubice, 2006. 79 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

³⁶ HORÁK, Petr. *Vojenská karanténa v Pardubicích 1914 - 1918*. Pardubice, 2009. 110 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

2. Dějiny obce Pecka:

2.1. Politické a hospodářské dějiny do konce 18. století:

Starší dějiny městečka Pecky jsou spjaty s dějinami hradu Pecka. "*Název Pecka se poprvé objevuje v roce 1322, kde se v Deskách zemských pŕuhoných uvádí jméno Budivoj z Pecky [.....] příbuzný pánů ze Železnice, kterým patřil hrad Železný (Isenberk) u Jičína.*"³⁷ Jeho rozvoj byl dán nejen existencí hradu, resp. zpočátku tvrze, ale i těžbou zlata v nedaleké Stupné. Horníci a rýžovníci zlata tak mohli být prvními obyvateli osady Pecka.³⁸ V okolí Pecky navíc vedla obchodní stezka, k jejíž ochraně hrad mmj. vznikl.³⁹ Roku 1382 byla osada povýšena na městečko a získávala postupně privilegia.⁴⁰ Městečko se stalo již ve 14. století centrem panství, zahrnující i Bělohrad a Miletín.

Hrad a městečko vlastnila od 14. do 20. století celá řada majitelů. Prvním byl Budivoj z Pecky (od roku 1322), dále jeho synové Hereš, Mutina a Jan (od roku 1365). Následuje Jarek ze Železnice (od roku 1407), který jako katolík čelil obléhání hradu Pecka sirotky v roce 1432. Posledním pánem z Pecky byl Vaněk z Pecky (od roku 1434). Jeho dcera Kateřina se vdala za Protivu z Rožmitálu. Po jeho smrti hrad převzal jeho bratr Jaroslav Lev z Rožmitálu, nejvyšší sudí Království českého a později hofmistr krále Jiřího z Poděbrad. Ten prodal Pecku Mikuláši mladšímu z Hořic, svému nástupci v úřadu hofmistra (hrad vlastnil od roku 1481) a také pozdějšímu nejvyššímu písaři Království českého. Po něm vlastnil Pecku několik let jeho bratr Vilém Hořický z Hořic (od roku 1518). Krátce byla poté v majetku Jindřicha Kutnauera z Kutnova (od roku 1524), padl však v bitvě u Moháče v roce 1526. V letech 1526 - 1532 byl majitelem Píram Kapoun ze Svojkova. Relativně dlouho, déle než deset let, držel Pecku Jan Litoborský z Chlumu (do roku 1542). Stabilnější situace ve složitých a rychle se měnících majetkových poměrech nastala v roce 1543. Majiteli Pecky se stal rod Škopků z Bílých Otradovic, který Pecku vlastnil až do roku 1612. Postupně se za téměř sedmdesát let vystřídal Jindřich Škopek z Bílých Otradovic, poté Jan Škopek z Bílých Otradovic, dále jeho synové Karel, Petr a Adam. V tomto období probíhala zásadní přestavba starého hradu na honosné renesanční sídlo. V letech 1604 - 1612 drželi část hradu Škopkové a část Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic. Ten v roce 1612 odkoupil škopkovskou část a hrad byl tak celý jeho až do jeho smrti v roce 1621. Jeho druhá manželka Anna Saloména hrad prodala v roce 1624 samotnému Albrechtu z Valdštejna, ten jej však i s městečkem brzy věnoval řádu kartuziánů (v roce 1627). Zásadní zlom nastal v roce 1782, kdy byl zrušen klášter kartuziánů ve Valdčích a celé jejich

³⁷ KOCIÁNOVÁ, Věra; HOUŠKOVÁ, Daniela; TOMÍČEK, Tomáš. *Hrad Pecka*. s. 5.

³⁸ ENGELMAN, Rafael. s. 67.

³⁹ KOCIÁNOVÁ, Věra. s. 5.

⁴⁰ *Pecka*. [online] [cit. 2011-08-30]. Dostupný z WWW: <<http://famost.obec-pecka.cz/obce-kostely/pecka>>

panství, včetně peckovského, se stalo součástí náboženského pozemkového fondu. To odstartovalo proces chátrání peckovského hradu a zároveň i městečka Pecka. Tento proces trval až do 1. poloviny 20. století.

Velikou pohromou byla pro městečko třicetiletá válka, kdy jí několikrát prošlo švédské vojsko. To již bylo městečko v majetku řádu Kartuziánů. "*Městečko Pecka bylo téměř celé od Švédů vypáleno tak, že jej sotva dvacátý díl zůstal.*"⁴¹ Pecku neminuly ani morové epidemie (např. 1624, 1631-4, 1647-8, 1681 apod.).⁴²

Městečko obdrželo také četná privilegia - v roce 1633 je doložena pečeť, v roce 1651 udělil císař Ferdinand III. městečku právo tržní a od roku 1765 má Pecka hrdelní soud IV. třídy.⁴³

V roce 1775, v době selského povstání, přitáhli sedláci od Hradce Králové a vtrhli do hradu, přičemž jeho interiér značně poškodili.⁴⁴

V 18. století patřilo pod peckovské panství následující: Městečko Pecka, vesnice Lhota, Staňkov, Bělá, Radkyně, Štikov, Stupná, Vidochov, Borovnice a Vidonice. Kartuziáni zde vlastnili dále zámek, dvůr, pivovar, mlýn, pazdernu, cihelnu, tři panské mlýny (Pecka, Bělá a Stupná), několik rybníků, lesy a samozřejmě úroky z gruntů.

Územněsprávní příslušnost se během staletí měnila. Nejprve Pecka patřila pouze pod Peckovské panství, od roku 1654 pak pod Hradecký kraj, poté (od roku 1757) pod Bydžovský kraj, po roce 1790 opět pod panství Pecka, dále od roku 1850 pod okres Nová Paka, již v roce 1868 pod jičínský okres a krátce na to, od roku 1903 opět pod okres Nová Paka. V současnosti patří Pecka pod okres Jičín.⁴⁵

2.2. "Dlouhé" 19. století:

"Dlouhé" 19. století je v peckovských dějinách ohraničeno dvěma válečnými konflikty. Na počátku je Velká francouzská buržoazní revoluce a následný počátek tzv. napoleonských válek, kterých se účastnili i vojáci z Pecky. V letech 1794 - 1802 bylo odvedeno k vojsku 43 osob, z nich osm jich ve Francii padlo.⁴⁶ Konec století představuje samozřejmě první světová válka. V 19. století se zde odehrály události jak regionálního významu, tak i nadregionálního. V souvislosti s vrcholnými válečnými událostmi napoleonských válek pobýval v roce 1813 císař František II. (I.) v

⁴¹ ENGELMAN, Rafael. s. 75.

⁴² Tamtéž, s. 77.

⁴³ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. s. 88.

⁴⁴ ENGELMAN, Rafael. s. 87.

⁴⁵ KUČA, Karel. s. 87.

⁴⁶ ENGELMAN, Rafael. s. 88.

Jičíně. Rakouské vojsko tábořilo v nedaleké Sýkornici.⁴⁷ Přímo ve Lhotě u Pecky zase tábořili na louce "Ovčatka" ruští kozáci.

V první třetině 19. století byla také vystavěna první silnice spojující Pecku s okolím. Výstavbu inicioval válečný rok 1814, kdy od Pecky k Jičínu šlo ruské vojsko, kterému činila stará cesta veliké problémy. K výstavbě došlo ve 30. letech 19. století.⁴⁸

V revolučním roce 1848 se i v Pecce lidé dozvěděli o událostech v Praze. Chtěli jí pomoci, proto vytvořili setninu národní gardy. Jejím velitelem byl statkář J. Dressler. Měšťané "*mladí i staří, všichni s červenobílými kokardami cvičili se ve zbrani na nádvoří hradu, nebo v bývalém dvoře na Pecce.*"⁴⁹ V úterý po Svatodušních svátcích, tj. 13. června peckovská garda skutečně vyšla. Došla však jen do obce Sobotka, neboť je zastrašily vyhlášky místodržitele a výnosy krajského úřadu. Vrátili se tedy zpět do Pecky. "*A za nedlouho ozývala se všude posměšná píseň: "Ta národní garda, to je nějaká banda, když měla jít Prahu bránit, vlezla si za kamna." Uličníci ji všude zpívali a přeměnili slova místo "národní" "peckovská nebo jičínská garda"*"⁵⁰ Gardisté ovšem ve cvičení neustali a roku 1849 byl jejich prapor národní obrany vysvěcen v Jičíně.

V roce 1850 se na Pecce a v okolí usadila část rakouského vojska, které mělo táhnout do války s Pruskem. Z tohoto konfliktu nakonec sešlo, nicméně vojsko v Pecce strávilo zhruba měsíc.

Prusko - rakouská válka roku 1866 zasáhla bezprostředně také Pecku, geografická blízkost hlavních bojišť na území Čech - Trutnov, Náchod, Dvůr Králové, Hradec Králové - je evidentní. Již krátce po 17. červnu 1866, tedy po rakouském vyhlášení války, Peckou projela eskadrona rakouských husarů. Následovala je rakouská pěchota, část z ní se v Pecce usadila. Další posádka se utábořila na polích za pozdějším hřbitovem. V den bitvy u Trutnova, 27. června, bylo hřmění děl slyšet až v Pecce. Po této vítězné bitvě rakouské vojsko ustoupilo od hranic, zároveň s nimi migrovalo i obyvatelstvo. "*Zvláště od Hostinného přijíždělo na vozech žebřinových s peřinami, zavazadly a s potravinami nebo přicházelo s ranci na zádech množství poděšeného lidu. Uprchlíků bylo všude plno.*"⁵¹ Dne 29. června bylo rakouské vojsko usazeno přímo na peckovském náměstí, většina ale následně odešla a zůstala pouze setnina., která se opevnila na starém hřbitově okolo kostela sv. Bartoloměje. Dne 29. června byla slyšet střelba z bojiště ze Dvora Králové. "*Po poledni vzámahal se hukot střelby, až okna v Pecce drnčela.*"⁵² Pokud nebyla slyšet střelba z královéhradeckého bojiště, tak byla slyšet z bojiště jičínského. "*Obyvatelé z Pecky vybíhali na hrad a na blízké kopce a pohlíželi k Jičínu. Viděli jen dým a kouř, který se neustále k Jičínu blížil. Děsný*

⁴⁷ Sýkornice je dnes přírodní park nedaleko Nové Paky.

⁴⁸ ENGELMAN, Rafael. s. 90.

⁴⁹ Tamtéž, s. 91.

⁵⁰ Tamtéž, s. 91.

⁵¹ Tamtéž, s. 92.

⁵² Tamtéž, s. 93.

rachot trval až do 11 hodin v noci, kdy rakouské vojsko z Jičína odtáhlo. Hučivé drnčení bylo však slyšeti až do půlnoci, kdy poslední sbory saské Jičínem ustoupily. Nebe rdělo se však září hořících vesnic za Jičínem."⁵³ Den na to, 30. června, opustila rakouská setnina Pecku a odtáhla k Miletínu. 1. července přitáhlo do Pecky naopak vojsko pruské. Usadilo se na náměstí, část obyvatel Pecky prchla, část Prusům ze strachu sloužila. I toto vojsko ale odešlo k bojišti u Hradce Králové. 3. července byla slyšet z tohoto bojiště silná střelba, která k večeru ustala. I Peckovští se dle Engelmana šli druhý den podívat na bojiště. V této válce padli dva peckovští vojáci.

V druhé polovině 19. století se zlepšila občanská vybavenost v Pecce. Roku 1848 byla vystavěna okresní silnice z Horek k Miletínu. Silnice z Nové Paky byla do Pecky dovedena v roce 1885. V roce 1852 byl zřízen poštovní úřad. K tomuto obvodu patřila Pecka, Bělá, Brusnice, Bukovina s Arnoštovem, Velká a Malá Borovnice,⁵⁴ Horní a Dolní Javoří, Kal, Lhota, Uhlíře, Radkyně, Staňkov, Stupná a Vidonice. Poštovní spojení do Nové Paky zatím obstarával pěší posel. To se změnilo roku 1872, kdy bylo poštovní spojení zavedeno naopak pouze do Horek, nyní již jedno koňskou "poselnou jízdou."⁵⁵ Spojení s Novou Pakou bylo obnoveno v roce 1892. Roku 1904 došlo k další technické inovaci - "bylo zřízeno telefonní připojení s telegr[afy] v Nové Pace."⁵⁶ Bezpečnostní aparát byl posílen roku 1873, kdy byla v Pecce zřízena c.k. četnická stanice, její osazenstvo tvořili dva četníci. Podobně jako v jiných městech i zde byla založena Občanská záložna, již roku 1865. Založeno bylo i několik továren. Mechanická tkalcovna M. B. Neumanna [a] Synové roku 1899 a továrna Adolfa Poppra v roce 1910.

Do vcelku poklidného maloměstského života zasáhla první světová válka. Do války bylo odvedeno 122 mužů z Pecky, z toho 53 jich padlo.

2.3. Moderní dějiny městečka Pecka: 1918 - 1948

Dne 28. října 1918 se Pecka stala součástí nové Československé republiky.⁵⁷ Po oslavách následovaly kroky úřední. Bylo zvoleno patnáct členů Národního výboru, předsedou se stal Rafael Engelman.

V následujících letech začaly také snahy o zavedení železniční dopravy do Pecky. Za tímto účelem byl zřízen výbor a byl vyhotoven kompletní projekt. Trať měla vést z Prahy, přes Jičín a Pecku do Trutnova.⁵⁸

⁵³ Tamtéž, s. 93.

⁵⁴ Velká Borovnice se dnes nazývá Borovnice, Malá Borovnice Borovnička.

⁵⁵ ENGELMAN, Rafael. s. 98.

⁵⁶ Tamtéž, s. 98.

⁵⁷ O průběhu oslav srov. kapitola 2.7.

⁵⁸ *Paměti měšťáky Pecky od 28.X.1918*, s. 218. Nutno dodat, že tyto snahy dodnes nezaznamenaly úspěchu.

V této době existovalo v Pecce pět politických stran: Československá sociální demokracie, Lidová strana, Republikánská strana, Živnostenská strana a Národní demokracie. Dne 15. června 1919 se konaly v Pecce obecní volby, ve kterých jasně zvítězila Československá sociální demokracie. Starostou se stal hostinský František Poslt. Do chodu správy obce musela v roce 1919 zasáhnout dokonce Zemská správa politická v Praze. Na základě stížnosti Ladislava Langnera byla jejím výnosem z 1. prosince 1919 odvolána finanční komise v Pecce, která byla nepravomocně zvolena.⁵⁹ V dubnu 1919 rezignoval starosta Václav Bohdanecký a celé zastupitelstvo, nahradil ho František Poslt, jehož vítězství ve volbách však bylo velice těsné, což později zavdalo ke sporům.⁶⁰

V únoru 1921 se v Pecce konalo sčítání lidu. Před ním proběhla protikatolická kampaň, která byla úspěšná. "*Lid houfně vystupoval z církve a zůstával bez vyznání neb přistupoval k nově založené církvi československé.*"⁶¹ Sčítacím komisařem byl Rafael Engelman a vlastní sčítání prováděl Ladislav Langner a Josef Koch, oba obchodníci. Celkem žilo v Pecce 1469 obyvatel.⁶²

Roku 1922 rezignoval starosta Poslt, byl to ještě "*neblahý následek volby z r. 1919.*"⁶³ Ladislav Langner, tajemník obce, nepředložil včas účty a rozpočet na rok 1922. Československá sociální demokracie tedy svolala schůzi, na které nejen že připravila rozpočet na rok 1922 (zřejmě bez Langnerova příspěví), ale také zde byl zvolen nový starosta, Jan Šturm.⁶⁴

V roce 1923 začala elektrifikace obce. Zájem byl poměrně velký. "*Přihlášeno bylo na 600 žárovek a 9 motorů.*"⁶⁵ Obecní zastupitelstvo rozhodlo, že elektrifikaci provede firma Alois Duda z Prahy - Vinohrad. Projekt vypracovala firma Zdražil též z Prahy - Vinohrad. Elektrická síť byla uvedena do provozu dne 27. října téhož roku - peckovští tuto očekávanou událost pojali jako předvečer slavnosti výročí vzniku republiky. V tomto roce se konaly další obecní volby, zvítězila opět Československá sociální demokracie. V roce 1927 se stal po volbách konaných dne 16. 10. 1927 starostou Jan Bílek, představitel Československé strany národně socialistické.⁶⁶

Následky hospodářské krize ve 30. letech 20. stol. se projeví i v Pecce. Vzrostl počet nezaměstnaných. Ti byli podporováni státem i peckovskými spolky a jednotlivci.⁶⁷

Již od konce 20. let se Pecka snažila odkoupit les Odnož. V roce 1931 se to po dlouhém byrokratickém jednání zdařilo. Dle dobových názorů to měl být pro Pecku dobrý hospodářský tah. Zároveň ale finanční možnosti městečka poměrně výrazně vyčerpaly, proto v tomto roce (1931) byly

⁵⁹ AMP, Ladislav Langner, Stížnost 1919. Srov. kap. 7.

⁶⁰ *Paměti městyse Pecky*, s. 200.

⁶¹ Tamtéž, s. 203.

⁶² KUČA, Karel. s. 88.

⁶³ *Paměti městyse Pecky*, s. 211.

⁶⁴ Tamtéž, s. 211.

⁶⁵ Tamtéž, s. 214.

⁶⁶ Státní okresní archiv Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 194, sign. 2, kart. 6, kniha č. 47, Volby městské (rada, zastupitelstvo, starosta, náměstkové, skládání slibu, seznamy voličů), 1864 - 1942 .

⁶⁷ *Paměti městyse Pecky*, s. 255.

vynechány volby do zastupitelstva, resp. proběhly pouze formálně a mezi stranami došlo k dohodě, která respektovala předchozí vývoj.⁶⁸ Vládnoucími stranami byly tyto: Československá strana národně sociální (9 mandátů), Československá strana lidová (5 mandátů), Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (2 mandáty), Republikánská strana (1 mandát) a Národně demokratická strana (1 mandát).⁶⁹ Je zajímavé, že mezi nimi již nefiguruje Československá strana sociálně demokratická. Starostou byl nadále František Bílek.

Na blížící se potenciální konflikt s Německem se na konci 30. let 20. stol. připravovala i Pecka. Sestavila seznam mužů (narozených v letech 1879- 1924) a žen (narozených 1889- 1924) pro Civilní protiletectkou ochranu.⁷⁰ Na Pecce byla situace zvláště napjatá - Sudety se nacházely v její těsné blízkosti. I proto byly odloženy roku 1938 obecní volby. Při květnové mobilizaci bylo mobilizováno jedenáct záložníků z Pecky. Byla zavedena branná výchova pro muže mezi 21 a 50 lety. Od 21. září obyvatelé sledovali pozorně vývoj jednání prostřednictvím radio vysílání. Lidé nakupovali potraviny, léky, zatemňovali okenice.⁷¹ Kvůli rostoucímu napětí byly obyvatelům dokonce zabaveny Okresním úřadem radiopřijímače a uloženy na četnické stanici. Tím byli takřka zbaveni aktuálních informací. Následky mnichovské dohody se projevíly brzy. *"Ve čtvrtek 6. října jsme se dozvěděli o nové hranici, kterou stanovila mezinárodní komise v Berlíně. Vymezením nové hranice bylo mnoho českých obcí připojeno k Německu. Prozatímní hranice v našem okolí vedla na Vidochov, Stupnou, Vidonice a Zvičinu."*⁷² O několik dní připadly Vidonice Německu. Pecka byla zaplněna uprchlíky ze záboru. Hranice Sudet se neustále měnily, proto byly vyznačeny prozatímními kolíky. Krátce se dokonce nacházely u "Lázní", tedy ve velice těsném sousedství (zhruba v kilometrové vzdálenosti) Pecky. Hranice přešla řadu pozemků obyvatel Pecky, která proti tomu důrazně protestovala.⁷³ Po jednání vlády s Berlínem ve dnech 22. - 24. listopadu byly závory definitivně posunuty na hranice katastrálního území Pecky.⁷⁴

Po 15. březnu 1939 začalo i v Pecce zatýkání prvních občanů. Starosta František Bílek odstoupil dne 22. srpna z funkce, nahradil ho František Kudrnovský (dlouholetý místostarosta).⁷⁵

V roce 1942 byla na Pecce umístěna skupina dětí z bombardovaného Porýnska i s učitelem, které se vzdělávaly na místní škole. Ta sama byla velice omezena totalitním režimem, gestapo

⁶⁸ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 194, sign. 2, kart. 6, kniha č. 47, Volby městské (rada, zastupitelstvo, starosta, náměstkové, skládání slibu, seznamy voličů), 1864 - 1942.

⁶⁹ *Paměti městyse Pecky*, s. 259.

⁷⁰ Tamtéž, s. 259.

⁷¹ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 150, sign. 5, kniha č. 41, Protokoly o schůzích městské rady 1933 - 1950, s. 388.

⁷² *Paměti městyse Pecky*, s. 288.

⁷³ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 396, sign. 16, kart. 27, Úprava státních hranic a připojení k německé Říši, zabránění části katastru obce - protest 1938 - 1942.

⁷⁴ *Paměti městyse Pecky*, s. 290.

⁷⁵ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 150, sign. 5, kniha č. 41, Protokoly o schůzích městské rady 1933 - 1950, s. 210

zatkl ředitele Břetislava Vejvodu, musela odevzdat množství "závadných" učebních pomůcek atd. Většina učitelů byla poté nuceně nasazena a konflikt eskaloval až v zabrání školní budovy pro německé uprchlíky z Maďarska a Srbska v roce 1943. Vyučování tedy probíhalo v náhradních prostorách a starší žáci místo studia prováděli zalesňovací práce. 19. ledna 1945 bylo vyučování zastaveno úplně. 13. března bylo opět povoleno a ve školní budově se poté učilo od 12. června 1945.⁷⁶ Okupace a druhá světová válka si v Pece vybrala četné oběti. Zatčeno a uvězněno bylo třináct nežidovských obyvatel včetně bývalého starosty Bílka. Jediné dvě židovské rodiny byly z Pecky vystěhovány a většina jejich členů se již nevrátila. Popraveno a umučeno bylo celkem devět osob, mezi nimi i farář Josef Štemberka, který zahynul v Lidicích.

Převrat v květnu 1945 měl na Pece podobný průběh jako v jiných místech republiky. Dne 3. května bylo v nedaleké Nové Pace zahájeno povstání, k němu se přidali i na Pece. Byly vyvěšeny československé prapory, strhávány německé nápisy atd. Povstání v Nové Pace Němci ovšem brzy potlačili a i Pecka se obávala zásahu. 4. května se do Pecky dostala informace o kapitulaci Německa ze dne 2. května. Ta se však nezakládala na pravdě, je to důkaz, že v krizových okamžicích lidé obvykle podlehnou každé fámě. Dne 6. května projela Peckou ustupující německá kolona, Stanislav Pátý zajistil jejich bezpečný průjezd městečkem. Konečně dne 10. května byla Pecka osvobozena sovětským vojskem.⁷⁷

Do nově vzniklého místního národního výboru zasedli v roce 1946 také zástupci Komunistické strany. Dále v něm byli zástupci Československé strany lidové, Československé sociální demokracie a Československé strany národně socialistické. V témže roce se čestnými občany Pecky stali Klement Gottwald, předseda Ústavodárného Národního shromáždění ČSR Jožka David, Msgre. Jan Šrámek a ministr průmyslu Bohumil Laušman.⁷⁸ Čestné občanství Msgre. Jana Šrámka bylo však v roce 1948 zrušeno. Po únoru 1948 nastala i na Pece změna politického a společenského klimatu, to však již přesahuje rámec tohoto textu.

2.4. Kulturní dějiny:

S dějinami politickými a hospodářskými se samozřejmě snoubí dějiny kulturní. Abychom vytvořili dokonalý obraz dějin Pecky, je třeba dát jistý prostor i jim.

⁷⁶ *Paměti městyse Pecky*, s. 341.

⁷⁷ *Pecka v odboji 1939 - 1945*. 1. vyd. Pecka: Svaz protifašistických bojovníků, 1989. s. 17.

⁷⁸ *Paměti městyse Pecky*, s. 375.

2.5. Významné stavební památky v obci Pecka:

Nejvýznamnější sakrální památkou je kostel svatého Bartoloměje. Poprvé je zmíněn v roce 1348. Dřevěný kostel byl roku 1603 přestavěn na kamenný. Dnešní podoba je barokní a pochází z let 1748-1758. V interiéru se nachází nástropní malby Václava Kramolína - freska s vedutou městečka a hradu z let 1756 - 1757.⁷⁹

Na náměstí se dále nachází morový sloup od Františka Petrše z roku 1720 se sochami sv. Josefa, sv. Šebestiána, sv. Víta, sv. Václava, sv. Floriána, sv. Jana Nepomuckého, sv. Kateřiny a sv. Barbory. Vedle stojící barokní kašna pochází z roku 1620. V městečku se dále nachází socha Ecce Homo z roku 1723, socha sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 18. století a další statue.⁸⁰

Mezi novější památky lze řadit pomník Kryštofa Haranta z roku 1921 od sochaře Máry, pomník Josefa Šternberky a pomník obětem první světové války.

2.6. Hrad Pecka v 19. a první polovině 20. století:

Jak je již uvedeno výše, rok 1782 byl pro dějiny hradu zlomový. Dle pozdějších názorů z 20. let 20. století byl hrad již odsouzen k zániku. Kauza došla tak daleko, že peckovský purkrabí Florian Groh dokonce nechal jižní palác rozmetat za účelem získání kamene na stavbu domů v městečku. Za toto ničení hradu c.k. administrace státních statků platila ročně dvě stě florinů.⁸¹ Další pohromou byla pak vichřice v roce 1813, která strhla část střechy východního paláce. Proti tomuto nebyla učiněna žádná protipatření a tak i tento palác začal podléhat přírodní zkáze. V této době byl v relativně dobrém stavu ještě západní palác a další dvě místnosti.

Posledním pokusem o záchranu hradu v 19. století bylo zakoupení hradu Pecka Ferdinandem knížetem Trauttmansdorffem v roce 1824. Chtěl si hrad upravit jako své letní sídlo. "*Lákala ho rozkošná krajina a vábily jej překrásné a husté hvozdy zdejší.*"⁸² Jeho stavitel ale připravil příliš nákladný plán rekonstrukce a tak dal šlechtic přednost opravě sídla v Kamenici u Jičína. Nicméně přesto zde alespoň nechal pokrýt část hradu šindelovou střechou.

O několik let však i tyto plány byly zmařeny. Poslední ránu chátrajícímu hradu zasadil požár, který vypukl na konci července 1830. "*Dne 31. července 1830 po půlnoci vyšlehl z radnice v městečku oheň, kterýž, byv velikým povětřím rozdmychován, po městečku divě zuřil a zachvátil 12 domů, 9 stodol a posléze i hrad. Z hořící radnice, kdež nějaký cukrář bydlel a měl zde zásoby medu*

⁷⁹ POCHE, Emanuel (ed.). Umělecké památky Čech 3 [P - Š]. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 31.

⁸⁰ Tamtéž, s. 32.

⁸¹ ENGELMAN, Rafael. s. 61.

⁸² Tamtéž, s. 61.

a másla, vyletěl hořící chumel a s ním i žhavé došky na novou dřevěnou střechu zámeckou. Ta po dvě hodiny doutnala, aniž to kdo zpozoroval. Když pak vyšlehl plamen, nemohlo se rychle pomoci, a tak zničena i posud zachovaná část hradu. Obrovské plameny šlehaly vysoko k oblakům a jak děsná pochodně ozařovaly celé okolí. Zblízka i zdaleka sbíhaly se zástupy lidstva, ale nikdo nemohl se k obrovské výhni ani přiblížiti. A tak hořel hrad bez pomoci a bez záchrany po deset dní, ba ještě devatenáctý den po vzniku požár u z jeho doutnajících stěn vystupovaly mraky dýmu a kouře. Spousta v hradu byla strašlivá, neboť rozpálené zdi a komíny s příšerným rachotem se řítily a ničily vše, co požár ještě nebyl zachvátil."⁸³ Tato událost zůstala dlouho ve vzpomínkách pamětníků.

V té době byl již několik let majitelem syn Ferdinanda knížete Trauttmansdorffa, Jan Josef Norbert kníže Trauttmansdorff (od roku 1827). Po něm hrad převzal jeho syn Ferdinand kníže Trauttmansdorff (od roku 1834). Podobně jako jeho otec však již nejevil žádnou snahu o záchranu hradu. Hrad byl volně přístupný a jeho zdivo bylo používáno v základech staveb domů v Pecce. Posledním majitelem byl Karel Jan Ferdinand kníže Trauttmansdorff (v letech 1859 - 1921). Romantické kulisy hradu posloužily alespoň k pořádání představení ochotnického divadla (od roku 1850).⁸⁴ V 90. letech a na počátku 20. století byla dokonána zkáza hradu Pecka. Dne 14. října 1890 se zřítily polovina poslední věže. "Poněvadž vchod do hradu stal se nebezpečným, byl dřevěnými vraty uzavřen a nechána v nich pouze malá dvířka. Na vrata přibita byla tabulka s nápisem: "Vchod do hradu se přísně zapovídá! - Správa panství Kumburského."⁸⁵ 1. července 1891 padl při veliké vichřici poslední komín hradu. V roce 1913 se pak sesula klenba pod světnicí "Veselka".

Rok 1921 byla dokončena jednání o prodeji hradu obci. Jednání byla úspěšná. Od Trauttmansdorffů hrad i s pozemky obec koupila za 15 975 Kčs.⁸⁶ Lze v tom také spatřovat jistou symboliku - právě na tento rok připadlo třísté jubileum úmrtí Kryštofa Haranta. Téhož roku byla také zahájena rekonstrukce hradu, který byl již částečně zpřístupněn veřejnosti. Rok 1926 byl také významný v novodobých dějinách hradu. Po dlouhé době byl totiž zastřešen tzv. "Harantovský" palác.

2.7. Spolkový život a slavnosti:

Jedna z prvních významných kulturních událostí na Pecce v "dlouhém" 19. století se odehrála dne 27. srpna roku 1820. Císař František II. (I.) udělil peckovskému zasloužilému učiteli Václavu Rumlerovi "za dlouholeté služby" zlatou čestnou medaili. Druhý den přijela na Pecku celá řada

⁸³ Citace srov. KOCIÁNOVÁ, Věra. s. 27.

⁸⁴ ENGELMAN, Rafael. s. 89.

⁸⁵ Tamtéž, s. 62.

⁸⁶ Paměti měšťáky Pecky, s. 205.

významných úředních a školních představitelů - krajský hejtmán, krajský komisař, školdozorce, vikář Josef Stránský a vrchní správce radimského panství Ignác Erben. Rumler obdržel při slavnostním obřadu zlatou medaili a na závěr zazněla hymna Bůh zachovej císaře Františka. Poté byla sloužena slavnostní mše *Te Deum Laudamus*.⁸⁷

Postupné uvolňování režimu v 60. letech 19. století a hlavně zákon č. 134/1867 ř.z. z listopadu 1867 o právu spolkovém umožnil v Pecce vznik několika nových spolků. V roce 1868 tak zde vznikla Tělocvičná jednota Sokol. "*Cvičili se na hradě a v nádvoří hradním. Žel, že činnost její po několika letech byla přerušena.*"⁸⁸ Jeho aktivita byla obnovena v roce 1900.⁸⁹ Další spolky na sebe nenechaly dlouho čekat, např. roku 1877 tak vznikl Spolek divadelních ochotníků "Tyl", roku 1881 Sbor dobrovolných hasičů atd.⁹⁰ Vlastenectví bylo několik let před pádem monarchie na Pecce zřejmě, v roce 1911 se tak konala pod hradem "*veliká národní slavnost. Při slavnosti vypraveny byly tři pěkné allegorické vozy: sokolský, hasičský a mládenecký.*"⁹¹

Dne 28. října 1918 přinesli občané do Pecky informaci o uzavření míru a vyhlášení republiky. "*Zpráva ta příliš překvapila, takže jí nikdo nechtěl ani věřit.*"⁹² Následujícího dne byl tento fakt potvrzen. Průběh oslav změny režimu byl podobný jako na jiných místech v Československu. "*Vojíní dlící na zdravotní dovolené rázem se zotavili. Všichni strhávali z čepic jablíčka s monogramem posledního rakouského císaře Karla [.....]. Na ulici se objevil obecní strážník Antonín Rejmont se žebříkem a sundával rakouské orly z radnice [.....] s poštovního úřadu, s domu p. Šorma na náměstí [.....]. Tělocvičná jednota Sokol vyvěsila ihned na zříceniny hradu prapor v barvách národních.*"⁹³ 30. října se konal slavnostní průvod. V jeho čele byla hudba kapelníka Zlatníka. Průvod šel od školy k pivovaru, dále kolem městečka na náměstí. Zde měl projev starosta Václav Bohdanecký. Dále hovořili učitel František Brykner a ředitel školy Rafael Engelman "*a zvučnými slovy promluvil o významu našeho osvobození a o našich osvoboditelích. Lid rozjařen zvolal: "Sláva Masarykovi". Na to hudba zahrála hymny: "Kde domov můj" a "Hej Slované"*".⁹⁴

Na rok 1921 připadlo již výše zmíněné významné jubileum týkajícího se Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic. Proto byla také zřízena komise, která rozhodla o vytvoření památníku tomuto šlechtici. V jejím čele nebyl nikdo jiný než Rafael Engelman. Pomník byl slavnostně odhalen před budovou nové školy dne 21. června 1921. Slavnosti s tím spojené se účastnilo 30 tisíc diváků, mezi

⁸⁷ ENGELMAN, Rafael. s. 89.

⁸⁸ Tamtéž, s. 94.

⁸⁹ ČESÁKOVÁ M. HELIGROVÁ M. KRAUSOVÁ J.: ARCHIV MĚSTA PECKA, 1565 - 1945 (1954). Inventář, 2002, s. X., ev. č. 352.

⁹⁰ *Historie sboru*. [2011-08-30][online]. Dostupný z WWW: <<http://hasici-pecka.webnode.cz/historie-sboru/>>

⁹¹ ENGELMAN, Rafael. s. 98.

⁹² *Paměti městyse Pecky*, s. 193.

⁹³ Tamtéž, s. 193.

⁹⁴ Tamtéž, s. 194.

nimi i spisovatel Karel Václav Rais a Zdeněk Nejedlý.⁹⁵ "Slavnost se vydařila nad očekávání znamenitě. Městečko Pecka vešlo ve známost v širokém a dálném okolí."⁹⁶

Každý 7. březen v letech 1919 - 1937 byl vyhrazen oslavám narozenin Tomáše Garrigua Masaryka. Obzvláště zajímavý průběh měly oslavy jeho osmdesátých narozenin. Hrad byl při této příležitosti elektrifikován a pro účely oslavy opatřen monogramem "TGM". K hradu se vydal lampionový průvod.⁹⁷

Mezi slavnosti lze též zařadit poslední rozloučení s významnými peckovskými osobnostmi. V roce 1924 tak např. proběhl pohřeb Rafaela Engelmana, ředitele školy, starosty obce, předsedy Občanské záložny a také autora historické monografie *Pecka. Památník hradu a městečka se životopisem Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, pána na Pecce* z roku 1921. Jeho pohřeb byl adekvátní k jeho vykonaným činům.

2.8. Stavební ruch na Pecce:

Roku 1866 se v Pecce projevila epidemie cholery. Od 28. července do 26. září zemřelo třicet mužů a třicet devět žen z Pecky. Dále v Pecce řádil tyfus, který si vyžádal šedesát obětí. I proto byl zrušen starý hřbitov a založen roku 1867 nový za městečkem.⁹⁸

V květnu 1877 došlo k dalším stavebním úpravám v okolí kostela sv. Bartoloměje. Kvůli stavbě nové školní budovy byla zbourána kostnice z roku 1760, "budova jednopatrová s kaplí a kostnicí na způsob kostnice sedlecké u Kutné Hory."⁹⁹ Při tom však byla aplikována dobová památková péče - byly vyhotoveny nákresy a obrazy této budovy. Zároveň byla rozebrána zeď starého hřbitova okolo kostela. Křížová cesta, která u této zdi stála, byla přemístěna ke kostelní zdi. V roce 1929 proběhla rekonstrukce věže kostela sv. Bartoloměje. Roku 1937 došlo k renovaci interiéru kostela sv. Bartoloměje, konkrétně fresky Václava Kramolína z 18. století. Restaurace se ujal akademický malíř Rudolf Adámek.¹⁰⁰

Na přelomu 20. a 30. let 20. století byly na Pecce vystavěny dva pomníky. Prvním byl pomník padlým ze sedmileté války (1756 - 1763). Druhým zamýšlený pomník měl být věnován padlým v první světové válce. V roce 1929 Pecku navštívil slavný skladatel Karel Moor a uspořádal zde charitativní koncert na podporu jeho výstavby. 26. června 1930 byl slavnostně odhalen. Nachází se

⁹⁵ Tamtéž, s. 209.

⁹⁶ Tamtéž, s. 209.

⁹⁷ Tamtéž, s. 251-252.

⁹⁸ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 324, sign. 101, kart 18, Stavba nového hřbitova v obci (zakoupení a určení pozemků, hřbitovní zeď, spor obce o hřbitov) 1866 - 1885.

⁹⁹ ENGELMAN, Rafael. s. 94.

¹⁰⁰ *Paměti městýse Pecky*, s. 277.

v blízkosti hradu a je dílem sochaře Františka Bílka. Je na něm vyryto padesát tři jmen.¹⁰¹

Po dlouhých letech jednání bylo také ve čtyřicátých letech 20. stol. přikročeno ke stavbě nového vodovodu.¹⁰² Díky Okrašlovacímu spolku bylo upraveno nově též náměstí. Infrastrukturu obce doplnila též kanalizace (již v roce 1941). Stavební práce pokračovaly i v dalších letech.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 252.

¹⁰² Poslední byl vystaven ještě za panování Kartuziánů v druhé polovině 18. století.

3. První světová válka:

První světová válka (1914 - 1918) byl světový vojenský konflikt, který zásadně ovlivnil světové dějiny. Příčiny vzniku tohoto konfliktu je třeba hledat již v 70. letech 19. století, kdy byly iniciovány rozpory mezi dvěma bloky - mezi Dohodou a Ústředními (Centrálními) mocnostmi. Záminkou však byl známý atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda de'Este v Sarajevu dne 28. června 1914.

Nejprve vyhlásilo Rakousko - Uhersko 28.7. válku Srbsku, 30.7. vyhlásilo Rusko mobilizaci, 3.8. byla vyhlášena rakousko - uherskou monarchií válka Francii a Velkou Británií Německu. Poté vstoupila do války Černá Hora. V září 1914 přestala být válka pouze evropskou záležitostí, k Dohodě se totiž přidalo Japonsko a konflikt se stal světovým. V listopadu téhož roku se k Ústředním mocnostem přidalo Turecko.

Rakousko - uherská armáda, potažmo Ústřední mocnosti, vycházely z tzv. Schlieffenova plánu, který předpokládal bleskovou válku, tj. rychlé dobytí Francie, následně porážku Ruska a nakonec izolaci Velké Británie. Plán se z počátku dařil, armáda Ústředních mocností přes Belgii zaútočila ve Francii, 5. 9. 1914 dokonce ohrozila Paříž. Dohoda však tento postup zastavila v bitvě u řeky Marny (5.9. - 15.9.). V říjnu se pak válka blesková změnila ve válku zákopovou a podstatně se zpomalila. V dubnu 1915 byly ve válce poprvé použity bojové plyny - u města Yper. Vrcholným bojovým střetem na západní frontě byla bitva u Verdunu v září 1916, významná byla též bitva na řece Sommě (červenec - listopad 1916) - za vítěze v těchto krvavých střetech je třeba označit spíše vojska Dohody.

Významné události se děly též na tzv. balkánské frontě. Vojska Srbska a Černé Hory se útokům Rakouska - Uherka bránila překvapivě úspěšně. V září 1915 se k Ústředním mocnostem přidalo Bulharsko, díky kterému tyto Srbsko nakonec obsadily. Tím získaly přímé spojení s Tureckem a v tzv. gallipolské operaci se pokusily dobít klíčové Dardanely. Bulharská armáda byla poražena Dohodou v září 1918, na konci téhož měsíce bylo v Soluni podepsáno příměří.

Samozřejmě je významné zmínit i boje na východní frontě. Ruská armáda utrpěla významnou porážku od Německa v srpnu 1914 v bitvě u Tannenbergu, její postup proti vojsku Rakouska - Uherska byl však až do května 1915 velice úspěšný, především díky generálovi Brusilovovi, např. v březnu 1915 dobyli významnou pevnost Przemysl. Až na přelomu května a června roku 1915 prolomila armáda Ústředních mocností ruské pozice u Gorlice a u Tarnova. Zhruba o rok později se však Rusové na své pozice vrátili a drželi je až do konce války - díky tzv. Brusilovově ofenzívě.

Situace na italské frontě byla specifická tím, že Itálie vstoupila do války původně na straně Trojspolku (pozd. označovaný jako Ústřední mocnosti), v dubnu 1915 však přešla k Dohodě.

Vojska Rakouska - Uherska a Německa zaznamenala na řece Piavě úspěchy, až do podzimu 1918 však zde však byla fronta poměrně stabilizovaná. Ke zhroucení rakousko - uherských pozic na Piavě došlo až na konci října 1918, 3. 11. pak bylo uzavřeno příměří.

První světová válka se odehrávala také v koloniích a na moři. Zde měly od začátku převahu dohodové mocnosti, zejména Velká Británie, Francie a Japonsko. Významnou námořní bitvou v evropských mořích byla bitva u Skagerraku, kde se střetlo námořnictvo Velké Británie a Německa. Výsledek této bitvy je ambivalentní, obě strany zaznamenaly velké ztráty, za poražené je však třeba považovat spíše Německo.

Významně zasáhly do dějinných událostí první světové války dvě ruské revoluce - první z nich byla tzv. demokratická únorová revoluce roku 1917, kdy bylo svrženo carství a moc se dostala do rukou Prozatímní vlády a rad (tzv. sovětů). V říjnu 1917 pak proběhla říjnová socialistická revoluce a nová vláda přijala dva důležité dokumenty. První z nich byl Dekret o míru, kde byly vzneseny požadavky jako okamžité zastavení války a uzavření míru bez anexí a kontribucí. Pro průběh války byla důležitá také Deklarace práv národů Ruska na sebeurčení. Dne 3. 3. 1918 pak uzavřelo Rusko s Německem separátní mír.

V dubnu 1917 vstoupily aktivně do války i Spojené státy americké, bezprostředním podnětem bylo potopení amerického parníku německou ponorkou. Německá armáda se opevnila na tzv. Siegfriedově linii, kterou se dohodové mocnosti marně snažily překonat, až druhá bitva na Marně v červenci a srpnu 1918 znamenala zásadní zlom. Následovala podzimní jednání o uzavření příměří, která byla do konce dovedena dne 11. 11. 1918. Tímto aktem byla první světová válka zakončena.

4. Prameny osobní povahy:

Prameny osobní povahy, tzv. ego - dokumenty, dnes představují důležitý pramen, který by historik neměl přehlédnout. V minulosti byly tyto prameny hojně využívány především v souvislosti s bádáním o význačných představitelích politického, hospodářského, vojenského i kulturního života, význam však mají význam i při bádání nad nižšími vrstvami společnosti.

Prameny osobní povahy lze dělit na osobní doklady, korespondenci, rukopisy (deníky, zápisníky apod.), prameny institucionální vzniklé v souvislosti s původcem a ilustrační materiál či další památky.¹⁰³ Někteří badatelé namísto rukopisů uvádějí kategorii autobiografie (vzpomínky, memoáry, osobní a cestovní deníky).¹⁰⁴

Nejčastěji jsou však badateli využívány deníky a korespondence. Větší rozmach korespondence a deníků nastal až v období renesance, kdy *"umění napsat hezký dopis se stává součástí výchovy a vzdělání."*¹⁰⁵ Na konci osmnáctého století - v období osvícenství - je již psaní deníků a korespondence zcela běžné a vrchol pak nastává ve století následujícím, kdy je to činnost vlastní téměř všem společenským vrstvám. Děti šlechticů byly k psaní deníků vedeny od útlého dětství.

Deník může existovat ve dvou formách - jako rukopis či jako publikovaný pramen. *"Deníkem je každý text, psaný primárně pro vlastní potřebu, pro vlastní potěšení, charakteristický autentičností sebevyjádření a věcnou informativností."*¹⁰⁶ Pisatel si zapisoval události, které prožil bezprostředně, či rekonstruuje události starší. Motivace k psaní deníků byla různá - v případě mladého šlechtice *"přivyknout dospívajícího k zpytování svědomí a naučit ho vyjadřovat své názory."*¹⁰⁷ Většina pisatelů však chtěla jednoduše chronologicky zaznamenat své zážitky. Mužské deníky zachycují obvykle společenské události, ženské pak každodenní události.¹⁰⁸ Autor psal deník pochopitelně ve chvílích klidu, většinou večer.

Osobní korespondence je obvykle více bezprostřední, o to důkladnější proto vyžaduje kritiku. Spravuje čtenáře o samotném pisateli, jeho blízkých, ale také reflektuje dobový způsob psaní dopisů. Epistolární kultura je pochopitelně na nejvyšší úrovni ve šlechtických vrstvách. Pisatel píše dopisy obvykle doma, *"v klidných chvílích příjemného rozpoložení či naopak pod vlivem smutných*

¹⁰³ HROCH, Miroslav. *Úvod do studia dějepisu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. s. 155.

¹⁰⁴ LENDEROVÁ, Milena. *Prameny osobní povahy*. [online] [cit.2012-01-09]. Dostupný z WWW: <<http://uhv.upce.cz/upload/lenderova/tema10/p10.htm#ftn10>>

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ LENDEROVÁ, Milena; KUBEŠ, Jiří (edd.). *Chvála deníků a dopisů*. In *Osobní deník a korespondence - snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření? Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. Serie C, Supplement 9*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. s. 23. ISBN 80-7194-650-8.

¹⁰⁸ LENDEROVÁ, Milena. *Prameny osobní povahy*. [online] [cit.2012-01-09]. Dostupný z WWW: <<http://uhv.upce.cz/upload/lenderova/tema10/p10.htm#ftn10>>

nebo nepříjemných událostí, kdy [.....] hledá v psaní úlevu a následné porozumění i útěchu."¹⁰⁹ Korespondence mezi rodinnými příslušníky má jednak informovat čtenáře o událostech, u kterých nemůže být přítomen, jednak má také "vytvářet iluzi blízkosti pisatele a adresáta."¹¹⁰ Korespondence patřila v dobách, kdy bylo cestování zdlouhavé a mnohdy i namáhavé, k zásadní formě komunikace. Pro kvalitní bádání nad korespondencí je však potřeba, aby se zachovala ve větším celku, to se však obvykle neděje a k dispozici nám tak je často ve velice torzálním stavu.¹¹¹

Prameny osobní povahy vycházejí často v edicích. V historiografii se využívají edice vědecké a vědeckopopulární. Můžeme je také dělit podle druhu na edice jednoho druhu dokumentů, edice jednofondové, vícefondové, tématické, edice dokumentů jednoho původce, edice periodického a neperiodického tisku, edice dokumentů nepísemné povahy a edice speciální.¹¹² Nabízí se celá řada dalších dělení, pravidel vydávání edic apod., tuto problematiku shrnul ve své práci Ivan Št'ovíček.¹¹³

Deníky a korespondence mají pro historiky velký význam. Mohou totiž vhodně doplnit ostatní prameny, které historici využívají mnohem déle než prameny osobní povahy. Mohou nám zprostředkovat pohled na historické události z "druhé" strany, ze strany pozorovatelů těch kterých událostí. V jejich moci je přispět k rozšíření našeho povědomí o konkrétních osobnostech a událostech. Kromě politických a hospodářských dějin jsou dnes často využívány v nových historických oborech - v kulturních dějinách, dějinách každodennosti, dějinách mentalit apod.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ LENDEROVÁ, Milena; KUBEŠ, Jiří (edd.). *Chvála deníků a dopisů*. s. 26.

¹¹¹ Tamtéž, s. 25.

¹¹² ŠTOVÍČEK, Ivan (ed.). *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*. s. 26 - 28.

¹¹³ Tamtéž, s. 117.

5. Biografie Ladislava Langnera:

5.1. Předci a rodina Ladislava Langnera:

Tato kapitola má za cíl uvést čtenáře do rodinných poměrů Ladislava Langnera. Ladislav Langner se narodil dne 28. června 1874 jako jedenácté ze čtrnácti dětí Hynka Langnera. Hynek (Ignác) Langner (29. květen 1825 - 1. březen 1901) žil většinu života na Pecce. Jeho otcem byl František Langner (27. září 1775 - 14. srpen 1848) a matkou Marie Entová ze Stupné (23. listopad 1787 - 7. březen 1855). Hynek se vyučil nejprve krejčím (1840), posléze ještě pekařem v rodině pekaře a mlynáře Františka Groha (pekařským a mlynářským mistrem se stal v roce 1849). Jako tovaryš pracoval nedaleko Pecky, v obci Borovnice v rodině Khunů. Dle *Rodu Langnerů* byl na vandru v Uhrách. V roce 1856 zakoupil dům č. 151 na Pecce, na který nechal vytvořit nápis "*Ve jménu Božím tato práce je provedena nákladem Ignáce Langnera, mistra pekařského, roku 1856. Boží požehnání spočivej v tomto domě.*"¹¹⁴ Čtyřicet let byl cechmistrem cechu pekařského, kupeckého a řeznického. V roce 1870 zakoupil v dražbě dům č.p. 155 na Pecce.¹¹⁵ Finanční částkou přispěl mlynář a pekař František Groh, který až do roku 1896 měl na tento dům právo zástavné.¹¹⁶ Kromě Langnerovy rodiny zde jistý čas bydleli i dva podnájemníci - Antonín Groh a Antonín Pekar.¹¹⁷

Velká rodina vyžadovala značné náklady, proto se nelze divit, že se Hynek Langner nevyhnul dluhům. V listopadu 1893 tak například dlužil společně se svou manželkou Otilií obchodníku s krupařským zbožím Antonínu Bímanovi 29 zlatých a 63 krejcarů. Tato kauza se zřejmě několik let táhla a Langner stále neplatil, proto bylo v listopadu 1894 rozhodnuto, že od 1. ledna následujícího roku se bude roční nájemné obou nájemníků exekučně zabavovat pro Antonína Bímana.

Hynek Langner byl dvakrát ženatý a z každého manželství vzešlo sedm potomků, celkem měl tedy čtrnáct dětí narozených v rozmezí let 1850 - 1882. První manželka byla Marie Tomová (18. duben 1828 - 18. srpen 1866) z obce Uhlíře nedaleko Pecky. Svatba se konala dne 3. srpna 1849.¹¹⁸

Nejstarším potomkem byl Antonín Langner (24. říjen 1850 - 25. duben 1886), který vystudoval gymnázium v Jičíně a následně kněžský seminář v Hradci Králové, kde byl vysvěcen na kněze. Působil v Jablonci nad Jizerou a v Železnici u Jičína.¹¹⁹ Druhorozený syn Josef Langner (7.

¹¹⁴ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 1. Nepublikovaný rukopis. Tento dům již neexistuje, vznikla zde později nová stavba.

¹¹⁵ Tento dům je stále ve vlastnictví jeho potomků.

¹¹⁶ Archiv Matěje Pešty (v soukromém držení), Dům č. 155, 1896.

¹¹⁷ AMP, Hynek Langner, 1894.

¹¹⁸ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 2.

¹¹⁹ Antonín Langner se stal předlohou Antonína Krátkého, jedné z postav beletristické povídky *Růže. Obrázek ze života univerzitních studentů*, jedná se o rané dílo spisovatele Antonína Krecara. Tato povídka zachycuje realie Pecky v 70. letech 19. století. Srov. R.Acerk, *Růže, Koleda. List belletristický*, 1880, roč. 5, č. 3, s. 37 - 39. Dále tamtéž, č. 4, s.

únor 1852 - 10. prosinec 1897) byl pekařem a oženil se v Jindřichově Hradci. Třetí syn Hynek Langner (9. srpen 1856 - po roce 1886) se vyučil obuvníkem, nicméně pracoval u poštovního úřadu v Lomnici nad Popelkou.¹²⁰ Čtvrtý syn Alois Langner (1. srpen 1858 - 20. duben 1896) pracoval jako soustružník v Hirschbergu u Krnova,¹²¹ posléze se usadil a oženil v Pecce. Dalším potomkem byla dcera Marie Langnerová (1. červen 1860 - 1945), která pracovala jako kuchařka a domovnice. Šestý potomek Jan Langner (9. květen 1862 - 12.8. 1863) zemřel v dětském věku. Posledním potomkem z tohoto manželství byla Žofie Langnerová, pozd. Ručková (16. srpen 1864 - 2. prosinec 1900).¹²²

Ve válečném roce 1866 se vyskytovala v Pecce cholera. Na ní zemřela v tomto roce i Marie Langnerová, rozená Tomová.

Vdovcem však Hynek Langner dlouho nezůstal. Podruhé se třiadvacetiletý pekař oženil dne 18. února 1868 se sedmadvacetiletou Otilií Holubičkovou (28. únor 1841 - 27. květen 1900), dcerou Václava Holubičky, bednáře a sládka pivovaru ve Vrchlabí a Anny Holubičkové, rozené Řehořové. Tato svatba se konala dne 18. února 1868. Z tohoto manželství vzešlo také sedm potomků.¹²³

Prvním potomkem byla dcera Anna Langnerová (15. listopad 1868 - 3. březen 1943), která zůstala svobodná, stala se švadlenou a později žila u svého bratra Jindřicha Langnera na faře v Rané u Loun. Druhým potomkem byl Jindřich Langner (1. září 1870 - 19. prosinec 1956), který podobně jako jeho nevlastní bratr Antonín vystudoval gymnázium v Jičíně a následně kněžský seminář, ovšem na rozdíl od něj v Litoměřicích. V roce 1898 byl vysvěcen na kněze. Do roku 1900 byl kaplanem v Rumburku a Šumburku nad Desnou u Tanvaldu. Poté působil v Liberci (do roku 1911), kde se "*mimo jiné [.....] zabýval i charitativní a organizační činností při budování křesťanské sociální organizace.*"¹²⁴ Kvůli svým výrazným pročeským názorům neměl v Sudetech přátelské prostředí, proto i v Liberci vydržel pouze jedenáct let a poté začal působit v Ranné u Loun (do roku 1939). Aktivní činnost zakončil v Domoušicích u Loun. Byl biskupským notářem.¹²⁵ Výrazně podporoval všechny své sourozence. Právě s Jindřichem byl Ladislav Langner v průběhu první světové války nejvíce v kontaktu a konzultoval s ním např. další vzdělání svých dětí. Petr Langner (28. červen 1872 - 11. květen 1944) se vyučil krejčím a usadil se ve Zlonicích u Slaného, kde se též oženil. Petr Langner se také účastnil první světové války, působil na jižní frontě. Odveden byl

54 - 57; č. 5, s. 73 - 74; č. 6, s. 89 - 91; č. 7, s. 103 - 106; č. 8, s. 120 - 122; č. 9, s. 135 - 138 a č. 10, s. 152 - 155.

¹²⁰ AMP, Hynek Langner.

¹²¹ Jelení, dnes zaniklá obec, součást obce Holčovice. [online]. [cit.2011-10-24] Dostupný z WWW: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=4287>>

¹²² LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 2.

¹²³ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 3.

¹²⁴ TRYBENEKROVÁ, Věra. Jindřich Langner - katolický kněz. *Listy Peckovska. Časopis přátel Harantova městečka a jeho okolí*, 2007, roč. 17, č. 1, s. 13.

¹²⁵ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 3.

zřejmě na konci roku 1916 a nastoupil dne 10. 1. 1917.¹²⁶ Vrátil se 7. února 1918. Čtvrtým potomkem v pořadí byl Ladislav Langner (28. červen 1874 - 30. leden 1946), o kterém se blíže pojednává v následujících kapitolách. Pátý potomek František Langner (2. květen 1876 - 18. říjen 1878) se bohužel nedožil dospělosti. Druhou dcerou z tohoto manželství byla Filoména Langnerová, pozd. Středová (10. říjen 1880 - 8. srpen 1929). Konečně nejmladším potomkem Hynka Langnera byla Josefa Langnerová (29. prosinec 1880 - 21. březen 1947).¹²⁷

5.2. Dům č.p. 155:

Ladislav Langner vyrůstal v domě č.p. 155, který v době jeho narození patřil jeho otci Hynkovi čtyři roky. Tento dům byl vystavěn v roce 1808. Jedná se o pozdě barokní/rokokový měšťanský dům, z části kamenný (základy a spodní partie domu jsou z pískovce) a z části cihlový. Kamenné základy jsou v hloubce sedmdesát centimetrů, stojí však, podobně jako celá obec Pecka, na skalnatém podloží. Vystavět ho nechal pekař Jan Baš a ve vlastnictví jeho rodiny byl až do roku 1870. Dům měl původně obdélníkový půdorys, později však k němu byla přistavěna další místnost v jeho severovýchodní části (stalo se tak před rokem 1870) a dřevěná přístavba sloužící k hospodářským účelům. K domu patří také dvorek (za domem) a předzahrádka umístěná u cesty (později silniční komunikace). Součástí základního domu byl také chlév s roubenou stěnou. Fasáda domu byla zdobena bosováním, dnes je zachováno pouze na dvou místech. Dům má mansardovou střechu hambálkového typu s vystupujícím štítem, v době Ladislava Langnera pokrytou asfaltovými pásy. Původně měl však zřejmě šindelovou střechu. Střecha je zdobena barokním štítem, který se klene nad okny místnosti v prvním patře budovy. Okna mají kamenné stupňovité ostění. Mezi těmito okny se v minulosti nacházela svítlna. Štít je z kamenných kvádrů. Je volutový, ve spodní části je zdobený fluorescenčními motivy. Kolem něj se nacházely dvě kamenné vázy a na něm dva jehlany. Úplně na vrcholu štítu stojí socha svatého Floriana. Ve štítu je nika, ve které je umístěna socha svatého Jana Nepomuckého.¹²⁸ Nad nikou je kruhová kartuše. V horní části niky je klenák, z něj vystupuje na obě strany stylizovaný provaz - symbol mučednické smrti Jana Nepomuckého. Ve střední části je v kruhových kartuších nápis "18-08" a pod nimi stylizovaný klíč či rostlinné motivy. Ve vlastní nice je socha sv. Jana Nepomuckého se svatozářím, v ruce drží kříž a list palmy. Nad jeho hlavou je stylizovaná rokoková mušle. Středem niky probíhá pás s deseti viditelnými svíslými

¹²⁶ AMP, Válečná korespondence, Pohlednice ze dne 4. 1. 1917.

¹²⁷ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 3.

¹²⁸ Sochy svatých umístěné ve výklencích štítů měly zajistit obyvatelům domu přízeň svatých. Srov. NOVÁK, Pavel (ed.). *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova devatenáctého a první poloviny dvacátého století*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2007. s. 114. ISBN 978-80-86874-06-7.

obdélníky, nejméně tři jsou pravděpodobně skryty za sochou.

Další z dominantních částí předního křídla domu je kamenný portál. Jeho základ tvoří dva kamenné kvádry s rytým obdélníky s konkávními rohy. Ostění portálu je členěno na čtyři postupně vystupující části, přičemž část, která je na úplném okraji portálu, je zdobena rytými liniemi a to po celém obvodu. V horní části portálu jsou dvě voluty, které se sbíhají okolo klenáku s nápisem "155".

Až do 70. let 20. století muselo každého kolemjdoucího chodce zaujmout kamenné zábradlí na střeše domu. Toto zábradlí bylo umístěno zhruba ve výši oken pokoje v prvním patře budovy. Jeho okraje byly tvořeny čtyřmi sloupy s motivem hvězdy, vnitřní část je tvořena na každé straně třemi balustrádovými sloupy. Na okrajích zábradlí stály dvě kamenné vázy, oproti dodnes zachovalým vázám okolo štítu znatelně vyšší a zdobnější. Zábradlí bylo na štít napojeno dvěma volutami.¹²⁹

Dům č.p. 155 byl až do 60. let 20. století zapsán jako kulturní památka. Po sejmutí střešních ozdob a nevhodných úpravách exteriéru domu v polovině 60. let 20. století byl však z památkové ochrany vyjmut. Dnes je alespoň částí městské památkové zóny.

Uspořádání interiéru domu máme doloženo ze dvou pramenů. První z nich je stavební plán pořízený v rámci dokumentace ke stavbě přístavby na severovýchodní části pozemku. Přesná datace této přístavby není zřejmá, víme však, že probíhala před rokem 1870, ještě v dobách vlastnictví domu Aloisem Bašem. Druhý zdroj pochází až z 2. poloviny 30. let. Jedná se o dokumentaci k opravě fasády a střechy domu (asfaltové pásy nahradil eternit), která probíhala v letech 1935 a 1939. V té době bylo vnitřní uspořádání přizpůsobeno již více jak tři desetiletí provozu koloniálu, který zde Ladislav Langner založil v roce 1903.

Porovnáme-li tyto dva plány vnitřního uspořádání domu, zjistíme, že jsou totožné, jen účel jednotlivých místností se lehce změnil. I s pozdější přístavbou tzv. "spicího pokoje" tvořila zástavba zhruba obdélník o rozměrech 14 x 9,50 metrů. Dům tedy i se zadním dvorkem zabíral plochu 133 m².

Z domu do ulice vedly dvoje dveře - jedny hlavní do chodby domu a jedny do koloniálu. Jelikož se dům nachází ve svažitém terénu, byly oboje dvoje dveře spojeny kamenným vyvýšeným ochozem. Mezi těmito dvěma dveřmi se nacházela dvojice oken (z "obytné místnosti" a "krámku"). K prostorám koloniálu patřil vlastní "krámeček". Ostatní místnosti v přízemí byly obytné či

¹²⁹ Dnes se zde tato ozdoba střechy nenachází z vcelku prozaických důvodů - kolem domu vedla později silnice z dlažebních kostek. Od 50. let 20. století kolem domu jezdily traktory z nedalekého jednotného zemědělského družstva a ořesy působily i na dům č.p. 155. Proto byly tyto kamenné ozdoby z bezpečnostních důvodů sejmuty. Podle vzpomínek Jindřicha Langnera byla část z nich použita do základů chaty v nedalekém Arnoštově. Část z nich se až do 90. let 20. století nacházela volně na předzahrádce domu, odkud postupně zmizely. Dnes tak existují pouze necelé dvě balustrády a část velké vázy ze zábradlí.

hospodářské. Konkrétně zde byla tzv. "bydlicí světnice", "kuchyň", "spicí pokoj", "chodba" a hospodářskou část zastupoval "chlév". Kamna byla v této době pouze v "bydlicí světnici" a ve "spicím pokoji".¹³⁰ Dům měl i první patro - na něm se nacházela půda a horní pokoj. Půdy zde byly vlastně tři a sloužily jistě i jako skladiště zboží koloniálu.¹³¹ K domu patřil i malý dvorek a hospodářská část - v různých obdobích se zde chovala hospodářská zvířata - kur domácí, koza, zřejmě i holubi. Na nepříliš úrodné půdě zřejmě rostlo několik ovocných stromů a nacházely se zde také zeleninové záhony.

5.3. Dětství Ladislava Langnera:

Kulisou jeho dětství byla pochopitelně i obec Pecka. Slavnou minulost Pecky připomínala majestátní zřícenina hradu Pecky. V této době byla v držení šlechtického rodu Trauttmansdorffů, konkrétně Karla Jana Ferdinanda hraběte Trauttmansdorffa.

Ladislav Langner se narodil dne 28. června 1874 v domě č.p. 155 na Pecce. Jeho kmotrem se stal Jan Stuchlík z Pecky a svědkem Amálie Holubičková z Vrchlabí. Porodní bábou byla Anna Kochová z Pecky. Dne 29. června byl pokřtěn, podobně jako celá rodina se stal příslušníkem církve římsko - katolické. Pokřtil ho kněz Josef Hovorka, peckovský kaplan.¹³²

Vyrůstal v pestré společnosti svých vlastních i nevlastních sourozenců a jejich vlastních rodin, pochopitelně svých rodičů (přičemž otec byl výrazně starší než matka, v době jeho narození bylo Hynku Langnerovi již čtyřicet devět let, kdežto Otílii Langnerové pouze třiatřicet). Je pravděpodobné, že v dětství často slyšel pohádku o Rýbrcoulovi.¹³³ Vedle radostných událostí se musel v dětském věku vyrovnat i se smutnými událostmi - v říjnu 1878 zemřel jeho dvouletý bratr František, v dubnu 1886 nevlastní bratr Antonín. Již v dětském věku jistě pomáhal otci v jeho živnosti.

Dne 15. září 1880 nastoupil v šesti letech na pětiletou školu v Pecce. Tehdy se nacházela v budově pozdější Občanské záložny, vystavěné v roce 1877.¹³⁴ Řídícím učitelem byl v této době K. Štěpán a jeho třídními učiteli byli postupně Ignác Senský, Hynek Kaska, Vilém Vítke a František Šádek.¹³⁵ Tuto fázi vzdělávání dokončil 3. července 1888. Jak lze vysvětlit fakt, že Langner

¹³⁰ Srov. příloha č. 3.

¹³¹ Dodnes se ostatně zachovalo označení jedné z půd - "farhausek". Jedná se o zkomoleninu německého výrazu "Warenhaus".

¹³² AMP, Ladislav Langner, Křestní list.

¹³³ LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš; MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. s. 345. ISBN 978-80-246-1683-4.

¹³⁴ ENGELMAN, Rafael. s. 100.

¹³⁵ SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 108, kniha č. 107, 1880/1881. SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 115, kniha č. 114, 1882/1883. SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č.

studoval pětiletou školu osm let? Bylo to dáno tehdejším poněkud volnějším vztahem k pravidelnému vzdělávání (děti musely také pomáhat doma), ale v případě Langnerově je třeba vzít v potaz i hledisko zdravotní. Ve Výkazu docházky a prospěchu ze školního roku 1884/1885, kdy byl Langner ve III. třídě, totiž čteme u jeho prospěchu také poznámku "*Bolavá noha.*"¹³⁶ Langner však tehdy nebyl žádnou výjimkou, volnější docházka byla poměrně častá. V prvních letech jeho studia byl Ladislav ohodnocen obvykle známkou "výborně", jen výjimečně (např. v předmětech náboženství či zpěv) "chvalitebně". Ke konci studia došlo k mírnému zhoršení. Dle "Vysvědčení na propuštěnou ze školy" byl v posledním ročníku téměř ze všech předmětů ohodnocen "velmi dobře" (jmenovitě náboženství, čtení, psaní, mluvnice a pravopis, písemné proslovení, počty spojené s naukou o tvarech měříčských, přírodopis a přírodopyt, kreslení, tělocvik a řeč německá), pouze ze zpěvu obdržel "dobře". Nicméně studium zvládl a proto byl dne 4. července 1888 zproštěn povinné školní docházky.

Současně s ukončením školní docházky šel do učení. Neměl však v pravdě dalekou cestu. Již 1. července 1888 nastoupil ke svému otci Hynkovi, pekařskému mistru, aby se vyučil pekařem. V učení byl přesně tři roky. "*Do 1. července r. 1891 nepřetržitě se učil a po celou dobu tuto nejen slušně, poctivě a mravně se choval, nýbrž také potřebné zručnosti v řemesle svém tou měrou si osvojil, že jej podepsané představenstvo tímto listem za řádného tovaryše prohlašuje a všude co nejlaskavěji doporučuje.*"¹³⁷ Následující dva roky zřejmě pracoval v pekárně u svého otce. Jeho otec byl v té době již starší muž (bylo mu již přes pětadesát let) a tak jeho pomoc jistě uvítal.

Minimálně jednou své pracoviště určitě změnil, v červnu 1893 vyrazil na vandr do severozápadních Čech a Saska. Konkrétně navštívil Lomnici nad Popelkou, Turnov, Jablonec nad Nisou a Grotavu (Hrádek nad Nisou), kde přespal v rodině své nevlastní sestry Žofie a jejího manžela. "*Mají pěkný pokojíček a trochu nábytku pěkného - vede se jim dosti dobře. Rád bych zde byl u nich někde nablízku pracoval, ale právě tu teď práce není.*"¹³⁸ Krátce pracoval v Liberci. "*V Liberci jsem byl celou sobotu (24.6.1893 - M.P.), na neděli jsem tam jednomu pekaři pomáhal (dal mě 50 z.) přes noc. [...] Svátek jsem slavil výborně v Čechách i v Sasku. V neděli jsme byli u muziky tady. Taky jsem si "skočil" - to byl ale "nóbl" sál.*"¹³⁹ Narazil zde však na velký problém - jeho odpor k němčině mu znemožňoval najít práci. "*Kdybych uměl německý, tak bych měl místo již v Liberci i v Žitavy.*" Plánů má ale přesto dosti. "*Půjdu ale ještě dále přes Rumburk, a dá li Bůh až*

120, kniha č. 119, 1883/1884. SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 124, kniha č. 123, 1884/1885. SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 130, kniha č. 129, 1885/1886. SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 135, kniha č. 134, 1886/1887.

¹³⁶ SOkA Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 124, kniha č. 123, 1884/1885.

¹³⁷ AMP, Ladislav Langner, Vysvědčení výuční.

¹³⁸ AMP, Korespondence 1, Dopis ze dne 28. června 1893.

¹³⁹ Tamtéž.

do Drážďan, abych trochu seznal svět. Kdybych byl nenašel Žofku (Žofii Ručkovou - M. P.), tak sem chtěl jít s dvěma hochy až do Hamburku (s cukrářem a rukavičkářem). Jest-li mě to však nebude možno skrze Němčinu do Drážďan, tak zajedu k Teplicím, tam bych měl místo hned."¹⁴⁰ Do Drážďan skutečně několik dní na to parníkem doplul, dva dny tam pobyl, nicméně práci kvůli jazykové bariéře nesehnal. Proto se vrátil do Čech a přes Ústí nad Labem (Ausík), Litoměřice a Terezín došel až do Roudnice nad Labem. "Na cestě se mi dosud dobře vedlo obzvláště teď v českém kraji (to bylo povídkových koláčů a buchet, ani se mi nechtělo práci vzít). Bylo již kolik míst, ale ve vsích a takové nevezmu."¹⁴¹ Zde se v červenci na měsíc usadil - od 8. července do 24. července 1893 pracoval u pekaře Václava Hroudy v Roudnici nad Labem. O průběhu práce v Roudnici nám informuje další dopis. "Celou noc jsme pekli housky a teď 2x chleba [.....]. Jsme tu 3 tovaryši a 1 učedník."¹⁴² Jeho oblíbenou činností ve chvílích volna bylo koupání v řece Labe. Po ukončení práce v Roudnici nad Labem se zřejmě vrátil zpět do Pecky.

5.4. Spolková činnost:

Devadesátá léta devatenáctého století však znamenala také počátek jeho další typické aktivity mládí. V té době totiž již zahájil ve svém volném čase svoji bohatou spolkovou činnost.

Za její počátek lze považovat 26. květen roku 1892. V té době ještě nedosáhl ani osmnácti let, i proto lze tento pokus považovat za poněkud naivní. K výše uvedenému datu byla vypracována listina, která vybízela k uchování "pokladu", tj. památkám členů tohoto "spolku" či památce na historii městečka Pecky. Tyto poklady přirovnává pisatel, kterým je sám Langner, k památkám, které "staří slavní předkové", kteří "měli jakýsi systém o památkách", ukládali do "popelnic." Tyto památky "je upamatovali buďto na slavného předchůdce z rodu jejich, aneb jiného z kruhu rodinného." K těmto památkám patřily také mince a zbraně. Pisatel si je vědom, že takové "poklady" oni nemají, proto doufá, že "jeden každý se přičiní by tu nějakou zprávu o sobě podal, neb něco pamětihodného z našeho okolí, kdykoliv do naší besídky bude zavítat zapsal."¹⁴³ Jeví se, že tento "spolek" měl pouze dva členy - Ladislava Langnera a jeho souseda Antonína Pohlavu. I proto nelze předpokládat, že měl dlouhého trvání.

Podstatně vážněji byl myšlen další spolek. Ten byl založen o tři roky později, konkrétně 18. prosince roku 1895. Jednalo se o mládenecký spolek "Harant". Původ názvu spolku je vcelku

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ AMP, Korespondence 1, Dopis ze dne 3. července 1893.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ AMP, Spolky, 1892.

zřejmý, místní patriotismus nedovolil zapomenout na nejslavnější osobnost dějin městečka Pecky, na Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic.¹⁴⁴ Jeho zakladatelé, mimo jiné i Ladislav Langner, místními patrioty rozhodně byli. Na tomto místě není vhodné popisovat všechny články Stanov spolku, zmíníme se jen o základních. Ze stanov tohoto spolku se dozvídáme, že "účelem mládeneckého spolku "Harant" jest pěstovati ušlechtilou zábavu a vlastenecké smýšlení členstva." Toho chce dosáhnout pořádáním pěveckých a žertovných přednášek a deklamací, tanečními zábavami a společnými výlety. Spolek má být přitom naprosto apolitický, "rozmluvy politické a náboženské, hra v karty i jiné hazardní hry přičí se účelu spolku a rozhodně se vylučují." Členství v tomto spolku mohlo být různé. Buď "čestné, přispívající či skutečné." Členem se mohl stát pouze svobodný muž, zápisné činilo padesát krejcarů¹⁴⁵ a měsíční příspěvek byl pak deset krejcarů. Čestný člen musel být valnou hromadou zvolen "pro zvláštní zásluhy" a musel tuto volbu přijmout, aby byl za čestného člena považován. Přispívajícím členem se stal ten, který zaplatil ročně jeden zlatý a byl spolkem přijat. Práva členů byla vcelku totožná s právy v ostatních spolcích v českých zemích (rokování a hlasování, podávání návrhů a stížností, nahlížení do spolkových listin a knih, účast na spolkových zábavách, volební právo a právo být zvolen - to však neměli čestní a přispívající členové). Povinností členů byly dodržovat stanovy a ustanovení valných hromad a schůzí a včas platit členský poplatek (pokud přitom čtvrt roku nezaplatil, přestal být členem).

Spolek však neměl na růžích ustláno, jeho jasné pročeské smýšlení bylo úřadům trnem v oku. C. a k. okresní hejtmánství v Jičíně tak např. dne 27. května 1896 zakázalo spolku nosit odznaky.¹⁴⁶ V červenci roku 1896 chtěl spolek podniknout výlet na nedalekou zříceninu hradu Kumburk. Ředitelství velkostatku Kumburk však tuto žádost zamítlo, zdůvodnilo zákaz špatným stavem zříceniny.

Na počátku roku 1897 se spolek dostal do velkého sporu se správou městečka Pecka. 31. prosince 1896 totiž pořádal v hostinci "U Koruny" "Sylvestrovskou zábavu [.....] při solových výstupech, deklamací a kupletů." Mezi jednotlivými výstupy koncertovala "hudba o pěti mužích." A právě to správě městečka vadilo. Mělo totiž vyhlášku z 28. června 1896, která ukládala poplatky z těchto zábav. Hned 1. ledna nového roku požadovala po spolku "Harant" zaplatit 1 zlatý a 70 krejcarů. Spolek to odmítl a odvolal se na okresní výbor v Nové Pace. Ten dne 15. února 1897

¹⁴⁴ Srov. KOLDINSKÁ, Marie. *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic, cesta intelektuála k popravě*. Praha: Paseka, 2004. 573 s. ISBN 80-7185-537-5. V tomto díle věnuje autorka také prostor "druhému životu" Kryštofa Haranta, o mládeneckém spolku "Harant" se však nezmiňuje.

¹⁴⁵ Korunová měna byla zavedena roku 1892. Bipolárnost měny je pozoruhodná, Langner používá zlatkovou i korunovou běžně ještě za první světové války.

¹⁴⁶ "Užívání českého zemského znaku v odznaku spolkovém bez povolení Jeho císaře a krále. Apoštolského Veličenstva, jehož by znatelně žádosti k vysoké kabinetní kanceláři Jeho císaře a krále. Veličenstva dosíci bylo lze, přípustným se nejví." AMP, Spolky, 1896.

rozhodl, že správa Pecky nemá právo takovéto poplatky vyžadovat "a sice z toho důvodu, že dle § 89 ob. zř. k zavedení platů takových nestačí jen usnešení obecního výboru, nýbrž potřebí jest zákona zemského, jehož obec Pecka dosud sobě nevyhovla."¹⁴⁷

Ladislav Langner se stal ve spolku "Harant" jednatelem, knihovníkem a patřil také do zábavního komitétu. "Jednatel obstarává běžné věci spolkové, podpisuje se starostou listiny ze spolku vycházející, sestavuje a vede seznam členů a zapisuje ve schůzích protokoly."¹⁴⁸ Z funkce knihovníka bylo jeho úkolem starat se o spolkovou knihovnu. Do té se snažil získávat nové tituly. Dne 12. září 1897 tak např. oslovil či chtěl oslovit (bohužel blíže neurčitelného) profesora se žádostí o věcný dar knihovně. Zda se jeho snaha v tomto případě setkala s úspěchem, to již písemně doloženo není.

Chod spolku se ale neobešel také bez vnitřních konfliktů. V prosinci roku 1897 ukončil své členství a také přestal být předsedou pan Jan Svatý. Důvodem bylo nevhodné chování členů spolku. Dne 5. prosince se dostal do osobního sporu s panem Nyčem. Několik dní na to došlo v hostinci "U Hvězdy" k dalšímu sporu, který Svatý v listině z 11. prosince 1897 podrobně popisuje. "Vystoupili čl[en] Vonka [.....] a Langner a poctili mne titulem "Němec" a také jinými jmény, mnohem urážlivějšími [.....]."Svatý si to nenechal líbit a reagoval: "To jste mládenci, děláte takovou klukovinu? To jste kluci." Že ale čl[en] Vonka a Langner již dávno se vyjádřili, že oni vlastně jsou vším u spolku, co chtějí, že se stane, sebe pokládají za celý spolek, druzí členové nejsou ničím, odpověděli na má slova: "Ty jsi tedy předseda nad kluky." [.....] Rozumí se, že po takovémto vyjádření nemohu déle předsedou Vaším býti, za kterouž hodnost Vám děkuji, jakož i členem Vaším býti přestávám."¹⁴⁹ Po tomto incidentu se stal předsedou spolku Ladislav Langner.

Spolek "Harant" byl samozřejmě v kontaktu s dalšími spolky z okolí, mimo jiné i s Národní Jednotou Severočeskou. Její místní odbor pro Pecku a okolí oslovil dne 18. května 1898 spolek "Harant" ve věci uspořádání slavnosti ku poctě stoletého výročí narození Františka Palackého. Ta se měla odehrát dne 19. června 1898. Na první schůzi v rámci přípravy oslavy byl pozván Ladislav Langner již coby předseda a Ladislav Vonka coby pokladník.¹⁵⁰ Podobně oslovil spolek "Čestmír" z Dvora Králové v červnu roku 1899 spolek "Harant" ve věci společné spolkové vycházky na nedaleký vrch Zvičina, která se měla konat dne 11. června 1899.¹⁵¹ Mezi další spolky, s kterými byl "Harant" v kontaktu, patří spolek "Svornost" z Hořic, "Vlastimil" z Hostinného, mládenecký spolek

¹⁴⁷ AMP, Spolky, 1897.

¹⁴⁸ AMP, Spolky, 1895.

¹⁴⁹ AMP, Spolky, 1897.

¹⁵⁰ AMP, Spolky, 1898.

¹⁵¹ AMP, Spolky, 1899.

"Havlíček" z Pardubic¹⁵² a spolky z Lomnice nad Popelkou, Nové Paky, Josefova a Skalice.

Dne 22. července roku 1900 se spolek po povolení c. a k. okresního hejtmanství v Jičíně účastnil slavnostního odhalení pomníku Mistra Jana Husa v Lomnici nad Popelkou.¹⁵³

Na schůzi dne 2. března 1902 Ladislav Langner vyjádřil myšlenku konat na měsíčních schůzích také přednášky. Sám šel příkladem a již 20. dubna téhož roku měl přednést přednášku o historii hradu a městečka Pecka. Pro nízkou účast na schůzi ji však nepřednesl. Stalo se tomu tak až 8. června 1902. "*Ml[ádenec] Langner probírá ve své přednášce dějiny hradu a městečka Pecky v živých barvách. Průběh přednášky byl zajímavý. Členové jsou velice vděčni za poučení, které v řeči 1 hod trvajících čerpaly.*"¹⁵⁴

Dne 20. června 1902 byl Langner delegátem peckovských mládenců na výborové župní schůzi ve Dvoře Králové. Dne 30. listopadu též roku se měl účastnit podobné schůze v Kladně, pro velkou vzdálenost tam však alespoň zaslal blahopřejný telegram.

Další přednášku vyslovil dne 22. února 1903. "*Ml[ádenec] Langner předčítá historický obraz: Poslední noc Kryštofa Haranta na hradě Peckovském před odjezdem k popravě. Přednáška ta učinila velký dojem na členstvo tak, že po dobu přednášky panovalo hrobové ticho!*"¹⁵⁵ Kult Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic byl u peckovských mládenců opravdu silný, již roku 1903 tak např. věnovali sto korun na výstavbu pomníku či pamětní desky Kryštofa Haranta, která se měla nacházet přímo na hradě. Nutno dodat, že tato snaha byla neúspěšná. Spolek Harant byl ovšem také u vzniku památníku Harantovi v roce 1921, tentokrát bylo vše dovedeno do konce. Kromě kultu Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic spolek "Harant" vyznával též kult Mistra Jana Husa. Dne 5. července 1903 tak část mládenců jela do Roztok u Prahy na odhalení pomníku této významné historické osobnosti. Po jejich návratu se konal velký slavnostní průvod všech peckovských spolků na hrad, taktéž k uctění památky Mistra Jana Husa.¹⁵⁶

Dalším spolkem, ve kterém Langner působil, byl Spolek divadelních ochotníků Tyl. Ten měl již starší tradici, byl založen v roce 1877.¹⁵⁷ Přesné datum jeho vstupu do tohoto spolku bohužel nelze určit, pravděpodobně to však bylo v roce 1895. Dne 30. prosince 1895 byl totiž zvolen valnou

¹⁵² [2011-10-25] [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=geo&id=4307>>

¹⁵³ AMP, Spolky, 1900.

¹⁵⁴ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 583, sign. 6, kart. 44, kniha č. 47, Mládenecký spolek "Harant", Kniha protokolní 1902-1905, Měsíční schůze 8.6.1902.

¹⁵⁵ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 583, sign. 6, kart. 44, kniha č. 47, Mládenecký spolek "Harant", Kniha protokolní 1902-1905, Měsíční schůze 22.3.1903. Písemná podoba těchto přednášek se nám bohužel nedochovala, představu o Langnerově spisovatelském talentu si však můžeme udělat z článku "Rozmanitosti z masopustní doby", který napsal pro *Oběžník. List mládencům* mezi léty 1895 - 1902. Viz příloha č. 4.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ [2011-10-25] [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=geo&id=4307>>

hromadou kontrolorem.¹⁵⁸ Není bez zajímavosti, že ve spolku Tyl působil dříve také jeho starší bratr Jindřich, který byl jeho jednatelem od 1. prosince 1893 do 9. prosince 1894.¹⁵⁹ Ladislav odehrál první divadelní představení v dubnu 1896. S jistotou lze tvrdit Langner za devět let odehrál se Spolkem divadelních ochotníků Tyl celkem šestnáct představení.¹⁶⁰ Jeho role s rostoucí hereckou zkušeností měly pochopitelně vzestupnou tendenci. Od role venkovského syna (*Černý kříž v lese*) se dostal až k rolím ředitele (*Eva Kubánková*), lékaře (*Sever proto jihu*) až k rolím šlechticů, ve kterých byl zřejmě přesvědčivý, neboť hned dvakrát byla tato role hlavní (*Pod krovem otcovským a Nevinní vinníci aneb: Žena v prodeji*).

V tomto spolku ale zaznamenal i neherecké úspěchy. 12. ledna 1897 byl zvolen jednatelem spolku, kterým zůstal se sedmiletou přestávkou celých čtyřiačtyřicet let.¹⁶¹ Na konci prosince 1903 se "*následkem soukromých sporů*"¹⁶² funkce jednatele vzdal a svoji činnost ve spolku přerušil. Členem ovšem zůstával i nadále. Co bylo příčinou těchto sporů, o tom se můžeme pouze domýšlet. Poměrně nápadná je přibližná časová shoda sporů s blížícím se datem narození Langnerova prvního potomka.

Spolek Tyl byl činný i nadále, ovšem v dubnu 1909 přišlo první období stagnace. To bylo přerušeno až 14. února 1910. K tomuto datu začal Langner se spolkem opět aktivně spolupracovat a opět se stal jednatelem.¹⁶³ Jeho účast při divadelních představeních však již není doložena. Další přerušování aktivity spolku přišlo v roce 1914, krátce byl pak obnoven v roce 1919. Následující roky byl činný jen výjimečně, a sice v letech 1922, 1938 a 1941. Právě v posledním jmenovaném roce je doložena poslední aktivita Ladislava Langnera v tomto spolku. Poslední zápis zapsal dne 28. září 1941.¹⁶⁴ Po jeho odchodu ze spolku ho symbolicky nahradil jeho nejmladší syn Zdeněk, který se v tomto roce stal zapisovatelem spolku.

Kromě ochotnických spolků, mládeneckých atd. existovaly také spolky "*vznikající s konkrétním účelem*."¹⁶⁵ Tím byl i "Spolek pro zbudování pomníku Mistru Janu Husovi v Pecce". Ten byl připravován na Pecce v roce 1897. I jeho byl Langner členem. Jsou zachovány jeho stanovy, další činnost však není doložena a nutno dodat, že svůj účel jistě nesplnil - žádný pomník

¹⁵⁸ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, Kniha protokolní 1892-1908, Valná hromada 30. 12.1895. V době, kdy jsem studoval tuto knihu, v říjnu 2011, byla již *de iure* majetkem SOkA, *de facto* se však nacházela ještě na svém dosavadním místě, tj. In: Hrad Pecka, Sběrka soudobé dokumentace. Přesné umístění v SOkA Jičín ještě nebylo známo.

¹⁵⁹ Tamtéž, Valná hromada 1. 12.1893, 9. 12.1894.

¹⁶⁰ Srov. příloha č. 10.

¹⁶¹ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, Kniha protokolní 1892-1908, Výborová schůze 4.12.1896.

¹⁶² Tamtéž, Výborová schůze 6.3.1904.

¹⁶³ SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, Kniha protokolní 1908 - 1947, Výborová schůze 16.2.1910.

¹⁶⁴ Tamtéž, Valná hromada 28.9.1941.

¹⁶⁵ LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš; MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. s. 323. ISBN 978-80-246-1683-4.

Mistra Jana Husa se poté na Pecce nenacházel a v současnosti se též nenachází.

5.5. Rodinný život do roku 1903:

V 19. století dosáhl obvykle mladý člověk zletilosti ve 24 letech. Samozřejmě však byly i výjimky. Tou byl i Ladislav Langner. Dne 14. listopadu 1896 "*schvaluje se soudem vrchnoopatrovnickým propuštění z moci otcovské [.....] s prominutím mu do zletilosti se nedostávajícího věku a týž se prohlašuje za zletilého a svéprávného.*"¹⁶⁶ V listopadu 1896 mu bylo teprve 22 let, zletilým byl tedy prohlášen o dva roky dříve.

Jistě není nezajímavé uvést stručný popis Langnerovy postavy v dospělém věku. Byl vysoký 170 centimetrů. Jeho oči měly hnědou barvu. Od mládí nosil světlý knír, vlasy byly tmavé barvy.¹⁶⁷

Dne 27. května 1900 zemřela ve věku padesáti devíti let Ladislavova matka Otilie. Nezanedala po sobě žádnou závěť a tak se záležitost dědictví řešila poměrně dlouho, až do roku 1912.

Z roku 1901 se zachoval podrobný zápisník Ladislava Langnera, proto se lze více rozepsat. Jsou vybrány pouze nejdůležitější a nejzajímavější události. Kromě nich jsou zde uvedeny běžné údaje (korespondence, prodej bavlny, cestování Ladislava Langnera, zisky) a drobné zmínky o událostech v Pecce.

Dne 20. ledna 1901 se konala valná hromada spolku "Harant", které se zúčastnilo dvanáct členů.¹⁶⁸ O týden později se konal ples mládeneckého spolku, účast na něm byla o poznání vyšší, bylo přítomno třicet párů.

Dne 1. března 1901 zemřel Ladislavův otec Hynek. Jeho stav se rapidně zhoršil již 24. února. Do svého zápisníku si Ladislav zapsal první březnový den tato slova: "*Tatínek zemřel ve 3 hod. odp[oledne].*"¹⁶⁹ Z jeho precizně připravené závěti ze dne 13. března 1886 (tehdy mu bylo šedesát jedna let), pod kterou jsou kromě něj podepsáni také tři svědci (Karel Štěpán, Josef Šulc a František Koudelka) vyplývá následující. Dům č.p. 155 v Pecce odkazuje svému synu Ladislavovi. V roce 1886 měl dům cenu 1050 zlatých. Otilie Langnerová měla mít v tomto domě k užívání "*nahoře jednu světničku*" a "*dílec půdy*". Otilie měla také dle závěti vést hospodaření v domě až do plnoletosti syna Ladislava (v době sepsání závěti byl teprve 12 let stár). Vzhledem k tomu, že Hynek měl na dům č.p. 155 v roce 1886 ještě dluhy (300 zlatých pro spořitelnu ve Vrchlabí a 250 zlatých přínos pro manželku), zůstávalo na dům 500 zlatých. Ty rozdělil mezi svých osm dětí

¹⁶⁶ AMP, Ladislav Langner, 1896.

¹⁶⁷ AMP, První světová válka, Urlaubsschein 1918.

¹⁶⁸ AMP, Ladislav Langner, Deník 1901.

¹⁶⁹ Tamtéž.

(Marie, Žofie, Anna, Jindřich, Petr, Ladislav, Filomena a Josefa) - každé mělo dostat 50 zlatých. V závěti se dále zdůvodňuje, proč nemají na tyto finance nárok děti Antonín, Josef, Hynek a Alois. Zaplatil jim totiž již dříve vyučení a navíc jim dal do života každému 50 zlatých. Jan a František Langnerovi se nedožili dospělosti, proto se o nich Hynek v závěti logicky nezmiňuje.

Je zajímavé, že existuje ještě druhá závěť, z roku 1896. Od té první je odlišná pouze výší dluhů, které dosti vzrostly. 300 zlatých pro Vrchlabskou spořitelnu zůstává, stejně tak 250 zlatých pro manželku. Přibyly ale další dluhy: pro mlynáře Františka Groha ze Stupné 900 zlatých, pro peckovskou Občanskou záložnu 200 zlatých a stále ještě pro Antonína Bímana - 29 zlatých a 60 krejcarů. Celkově jsou "*knihovně pojištěné dluhy*" ve výši 1729 zlatých a 60 krejcarů. I nadále dům č.p. 155 odkazuje Ladislavu Langnerovi, ale o nárocích dalších dětí se již nezmiňuje. Domnívám se ovšem, že tato závěť je neplatná, chybí na ní totiž podpisy tří svědků. Hynek Langner tedy zakončil svůj život dne 1. března roku 1901 ve věku 75 let ve svém domě jistě za přítomnosti syna Ladislava a dalších dětí. Jako příčina úmrtí je uváděna *marasmus senilis*, tedy sešlost věkem. Svátostmi ho zaopatřil dne 2. března kaplan Jan Nepomuk Šimberský a pohřben se konal 5. března.¹⁷⁰

Dne 8. dubna hrál Ladislav s SDO "Tyl" divadelní představení "Sever proti Jihu", ve kterém hrál roli dr. Fieldinga. 30. dubna se účastnil svatby svého staršího bratra Petra. Svatba se konala ve Zlonicích u Slaného. 19. května byl ve Dvoře Králové na schůzi delegátů mládeneckých spolků severovýchodních Čech. 21. července se konala *zahradní zábava* spolku "Tyl". 25. srpna se slavila na Pecce pouť. 21. září přijely do Pecky čtyři baterie dělostřelectva, v Langnerově domě byli dva vojáci přes noc ubytovaní.¹⁷¹

Až do roku 1903 žil Ladislav poměrně volný život, rád chodil na plesy, na koncerty, s oblibou sedával v hostinci "U hvězdy" a hrál zde karty - často do pozdních večerních hodin. Pracoval ale také doma - připravoval dříví, upravoval zahradu, uklízel na půdě, staral se o dům. Samozřejmě chodil každou neděli do kostela svatého Bartoloměje na mši. Jeho příbuzní ho navštěvovali. Celý život chodil do nedalekého lesa "Odbož" na pařezy.

¹⁷⁰ AMP, Hynek Langner, Úmrtní list.

¹⁷¹ AMP, Ladislav Langner, Deník 1901.

5.6. Konec mládenectví a založení koloniálu:

Rok 1903 byl pro Langnera zlomový. V tomto roce se totiž oženil (a tedy i omezil činnost ve spolcích), ale také založil svůj vlastní koloniál v domě č.p. 155 na Pecce.

Dne 27. září roku 1903 vstoupil do manželského svazku s Annou Weskovou z nedaleké Stupné (8. červenec 1884 - 29. červenec 1958). Anna byla o deset let mladší než Ladislav. Ženichovi bylo devětadvacet let, nevěstě devatenáct let. Na svou dobu relativně pozdní sňatek Ladislava Langnera lze zdůvodnit jistě jeho aktivitou v mládeneckém spolku "Harant". Jeho činnost v tomto spolku byla významná, není proto divu, že si ukončení této činnosti všiml i tisk. Jičínský list *Krakonoš* otiskl dne 26. září 1903 tuto zprávu:

"Mládenecký spolek "Harant" v Pecce konal valnou hromadu v neděli dne 20. září v hostinci "u Hvězdy", jejíž hlavním bodem byly volby nového předsednictva, jelikož předseda p. Lad. Langner dne 27. slaviti bude sňatek svůj a nucen je tudíž rozloučiti se s mládenci a celým spolkem, ve kterém po kolik roků tak ochotně působil a s nímž se tak bolestivě rozloučil. I místopředseda p. Ledr v témže roce mládenectvím oženěním opustil. Pan Lad. Langner za zásluhy své ve spolku jmenován čestným členem. Na místo jeho zvolen pan Lad. Leop. Vonka, který zajisté starati se bude, aby nahradil všemožně svého předchůdce, by činnost spolku nadále byla plodnou a jako vždy příkladnou a bezúhonnou."

Samotní mládenci tuto událost reflektována takto: *"Valná hromada vzpomíná na veliké zásluhy bývalého předsedy Lad. Langnera a volí jej za svého čestného člena. Přítomný (L. Langner) děkuje vřelými slovy valné hromadě, volbu tu přijímá a slibuje, že sepíše: Dějiny a vznik spolku ml. "Harant". Jeho loučení se spolkem bylo dojemné!"*¹⁷²

Nutno dodat, že důvodem svatby právě v září 1903 nebyl jen citový vztah k Anně Weskové, ale také čistě praktické důvody - již o tři měsíce později se totiž narodila dcera Anna. Svatba se konala v Liberci (resp. v tehdy sudetském Reichenbergu) v kostele sv. Kříže.¹⁷³ Oddávajícím kaplanem byl Ladislavův starší vlastní bratr Jindřich Langner. Anna Wesková byla dcerou mlynáře Augustina Wesky a Kristiny Weskové ze Stupné. Rod Wesků žil ve Stupné u Pecky od počátku 17. století ve mlýně, č.p. 75.¹⁷⁴ Anna před svatbou pracovala jako prodavačka u svého strýce Kracíka, řezníka a uzenáře v Kladně.

¹⁷² SOkA Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 583, sign. 6, kart. 44, kniha č. 47, Mládenecký spolek "Harant", Kniha protokolní 1902-1905, Mimořádná valná hromada 20. 3. 1903. Zmíněnou práci o dějinách spolku "Harant" sice nenapsal, obdržel zato ale pamětní diplom, který je nyní součástí expozice hradu Pecka - viz příloha č. 11.

¹⁷³ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 3.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 8.

Krátce po svatbě zahájil Langner též aktivitu ohledně založení obchodu. Tomu jistě předcházela technická úprava domu č.p. 155, vznikl nový vchod do obchodu a nová podoba domu, která přetrvala až do počátku 50. let 20. století. Jeho snaha byla úspěšná a od 13. října 1903 byl již (po zaplacení vstupního poplatku šesti korun) přijat za člena "Živnostenského spolku potravního v Pecce". Oficiální datum opovědi Langnerova obchodu je pak 14. říjen, kdy c.k okresní hejtmanství v Nové Pace povolilo vést "*obchod dle § 38. živ. řádu*".¹⁷⁵ Spisem ze dne 18. října mu c. a k. komisař finanční stráže z Hostinného (resp. Arnau) oznámil, "*že se prodejem cukru v malém zabýváti bude* (moci - M.P.)".

V následujících letech se manželům Langnerovým narodily tři děti. Dne 30. prosince 1903 dcera Anna, 28. července 1905 syn Ladislav a dne 31. července 1911 syn Jindřich.

¹⁷⁵ AMP, Koloniál, Potvrzení 1903.

6. Ladislav Langner a první světová válka:

6.1. Vnější kritika pramene:

Zápisky z vojny jsou psány v malém zápisníku o rozměrech 9x16 cm. Obsahuje celkem 97 stran, z toho tři nepopsané. Obvykle autor využil obě strany listu. Autor deníku popsal i zadní předsádku. Kromě vlastních *Zápisů* zde nalezneme také několik stran s dalšími texty (Pojištění budov pana A. Poppra, seznam čísel budov pardubické c. a k. karantény, sedm adres Ladislavových příbuzných a přátel, adresu jeho působiště v Dorohusku¹⁷⁶ a seznam věcí, které zde vlastnil). Dále je v deníku vložen samostatný list papíru s jeho pokračováním a další samostatný list s jednou adresou.

Vlastní text se bohužel nezachoval celý, časová linie je přerušena zápisem z 1. května 1918 a pokračuje až 17. května, aby 25. června 1918 skončila úplně (Ladislav Langner se přitom vrátil domů až na konci října roku 1918). *Zápisky* jsou psány obyčejnou tužkou, použity byly minimálně tři – nejprve černé barvy, poté červené a nakonec opět černé. Až do dvacáté páté strany píše Ladislav průměrně sedmnáct řádků na jednu stranu, od dvacáté šesté strany již text zhušťuje a dokáže na vymezený prostor vtěsnat až dvacet šest řádků. Je to dáno omezeným rozsahem sešitu a neustále se vzdalujícím koncem války.

Válečná korespondence se zachovala v hojném počtu - k dispozici je celkem 131 dokumentů. Jedná se o dopisy (celkem 38 kusů), pohlednice (celkem 39 kusů) i korespondenční lístky (Feldpostkorrespondenzkarte – celkem 54 kusů). Pohlednice přitom vedle informační hodnoty měly i hodnotu dokumentační. Je zajímavé, že se v jinak pečlivě dochované korespondenci dochovaly pouze dopisy, pohlednice a korespondenční lístky, které psal Langner domů či které psaly Langerovi jeho děti. Komunikace Anny Langnerové s Ladislavem Langnerem tedy není doložena, ač jí lze plným právem očekávat. Lze se domnívat, že se v rodinném archivu nedochovala z toho důvodu, že je Ladislav zanechal ve svém posledním stanovišti, tj. ve Volodymyru-Volynském. Při své poslední dovolené, kterou obdržel 22. 10.1918, si s sebou jistě nevzal svůj veškerý majetek, neboť počítal s tím, že se brzy vrátí. Vzhledem k dalším okolnostem k tomu již nedošlo a mezi jinými předměty Langner ve Volyni zanechal i korespondenci se svou manželkou. Vedle pohlednic, které poslal poštou, se zachovaly též pohlednice nepopsané. Ty měly ilustrační funkci. Z Čech se zachovaly dvě pohlednice (obě z pardubické c. k. karanténní stanice). Zdaleka nejvíce jich je k dispozici z Haliče a Volyně. Zachycují místa, na kterých pobýval delší či kratší dobu - jmenovitě Czestochowou, Chełm, Kielce, Kovel, Kijev, Lublin, Lwów, Przemysl, Rozwadów, Rzesów,

¹⁷⁶ Dnes vesnice na polsko - ukrajinských hranicích, zhruba 260 km JV od Varšavy.

Slawków, Tarnów, Volodymyr-Volynskij a polskou a ruskou krajinu). Ze Zalitavska či hraničních území s Předlitavskem pohlednice dokumentují města Brašov, Komárno, Oradea (*Nagyvárad*) a Šoproň.

Popsané a poštou poslané pohlednice plnily funkci jak ilustrační (líc) tak i informační (rub). Na líci jsou opět zobrazena místa, která Langner navštívil. Z českého území se jedná o Jičín, Pardubice a Mladou Boleslav. Zalitavsko a hraniční území reprezentuje Šoproň, Brašov, Oradea (*Nagyvárad*) a Komárno. Za Rusko lze jmenovat města Lublin, Kovel, Volodymyr-Volynskij, Przemysl, Czestochowa, Slawków, Lwów, Chełm, Trzebinia a Rozwadow.

Jistými výjimkami ve výše zmíněné monotematické řadě jsou nečetné pohlednice s etnografickým či vlasteneckým lícem.

6.2. Vnitřní kritika pramene:

Celý název textu zní *Zápisky z vojny 1914 1917*, ačkoliv text začíná až 24. dubna 1915 a končí v červnu 1918. Důvod uvedení data 1914 je zřejmý, Ladislav o válce, která začala zhruba deset měsíců před jeho nástupem do ní, samozřejmě věděl. Co se týče roku 1917, lze soudit, že toto datum do textu dodatečně (či spíše předčasně) doplnil v prosinci 1917, kdy se zmiňuje o tom, že bylo s Ruskem zahájeno vyjednávání – Langner podobně jako většina dalších vojáků doufal v brzké ukončení války. Autor text rozdělil do čtyř částí. První (která nemá zvláštní název, následuje hned po hlavním názvu deníku) zahrnuje období od 24. dubna 1915 do 1. června 1916. Druhá (nazvaná *Díl II. 1916*) od 1. června 1916 do 18. prosince 1916. Třetí část (nazvaná jednoduše *III.*) zahrnuje období 19. prosinec 1916 až 31. prosinec 1917. Poslední část (*1918*) se pak týká období od 1. ledna 1918 do 25. června 1918. Časový rozsah jednotlivých kapitol obvykle neodpovídá jejich názvu – každý díl začíná a končí dalším Ladislavovým přesunem na nové působiště.

Tři druhy korespondence (dopisy, pohlednice a korespondenční lístky) mají obvykle rozdílnou informační hodnotu. Největší šíři informací nabízí samozřejmě dopisy, které mají vždy největší rozsah. Naopak jen základní a stručné sdělení obsahovaly pohlednice. Mezistupeň mezi nimi pak představují korespondenční lístky.

Pohlednice tedy nabízejí pouze základní informace. Po nezbytném oslovení adresáta se tedy lze dočíst, kde se pisatel právě nachází, jaká je tam jeho aktivita a jaká je v tom místě právě situace.

Korespondenční lístky již nabízejí širší rozsah informací. Samozřejmě se zde nachází

podobná informace jako v pohlednicích, jen poněkud rozšířená. Je zde však také prostor pro informace o stravování, o cenách potravin a také pro stížnosti na nedostatečné dopisování.

V dopisech se autor rozepsal vždy nejvíce a dopodrobna. Obsah je značně uniformní - po oslovení adresáta (obvykle "*Drahá ženo a děti*") autor sdělí, jak dopadla situace, o které psal na konci předchozího dopisu. Dále sdělí, kde se právě nachází, co se tam děje a jaké jsou vyhlídky do budoucna. Následují rady, jak vést domácnost a obchod. Langner těsně před válkou začal pracovat pro pojišťovny Slavie a Dunaj. Jednodušší formuláře a práce za něj vyřizovala v době jeho nepřítomnosti jeho rodina, složitější si buď nechával zasílat (pokud se nacházel v Čechách) či si jejich vyřízení nechal až na svou dovolenou. S manželkou také řešil vzdělání dětí apod. Velice často si v dopisech stěžuje na nedostatečné dopisování ze strany manželky. S odstupem času je těžké říci, zdali tato korespondence ne vždy došla, či neměla jeho žena čas a chuť mu odepsat. Langner také rodině radil, jak mu mají psát, aby byla větší pravděpodobnost, že dostane dovolenou. Obvykle zvolil emoční nátlak, dopis tak psalo nějaké jeho dítě, např. syn Ladislav. Tento dopis pak vždy donesl nadporučíkovi.¹⁷⁷ Často v dopisech také vyjadřuje naději na brzký konec války. Na konci dopisu uvedl Langner vždy svoji aktuální adresu a podpis (obvykle "*Na shledanou! S Bohem! Váš tatík.*").

Je také nutné zmínit fenomén vojenské cenzury. Tu prováděl Válečný dohlédací úřad. Zajímal se především o cenzuru zahraniční korespondence, domácí korespondence a polní pošty.¹⁷⁸ Je pozoruhodné, jak málo dopisů, pohlednic či korespondenčních lístků z Langnerovy pozůstalosti je cenzurováno. Z celkového počtu 131 dokumentů pouze tři, tedy zhruba dvě procenta.

6.3. Jazyková kritika pramene:

Při transkripci textu se autor této bakalářské práce pokusil zachovat jeho původní znění. Kvůli srozumitelnosti však bylo nutno v některých případech doplnit interpunkci (zejména čárky). Ostatní je ponecháno v původní podobě. Text je psán v dobové normě, přesto lze narazit na viditelné

¹⁷⁷ Dopis mohl vypadat např. takto: *Drahý tatínku! My Vás všichni srdečně pozdravujem a líbáme. Jsme všichni zdraví, ale moc se nám stýská. Teď přišlo psaní od Slavie, skrze nové pojištění slečny Bendové a my tomu nerozumíme, tak Vám to posíláme. Také byl u nás pan Popper a chce novou pojistku, že má prý starou prošlou a že [...] ten měsíc [...] a ještě jedna ženská ze Staňkova, tak máme velkou starost co s tím. Taky přišly jiné dopisy skrze obchod, tak si s tím nevíme rady. [...] Maminka vzkazuje, abyste hned poprosil o orlaub asi na týden, abyste všechno mohl zas vyřídit. Také p. starosta ze Lhoty u nás byl skrze nějaké účty obecní. Tak bysme k Vám nepřijeli, proto bysme nebyli nic platný a jistě přijedte. Prádlo a co budete potřebovat tedy Vám maminka nachystá. Pozdravujem Vás všichni a líbáme. Jindřišek se pořád ptá, proč pořád nejdete domu a moc se nám stýská. S Bohem! Na shledanou! Pište nám hned. Váš Ládík.* AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 14. 7. 1916.

¹⁷⁸ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 50. ISBN 80-7106-274-X.

gramatické chyby, např. *Svátki*.

Celý text je doslova protkán germanismy, respektive počestěnými německými slovy. Většinou jsou to výrazy z vojenského prostředí. Ačkoliv platily v rakousko - uherské armádě tři jazykové systémy¹⁷⁹ a Ladislav upřednostňoval coby vlastenec a člen několika českých vlasteneckých spolků češtinu, text je jich plný. Němčina měla v armádě samozřejmě tradici a Ladislav se s těmito výrazy denně setkával, proto je používá i ve svém deníku. Zajímavé přitom je, že jeden výraz se objevuje i v několika různých podobách. Např. slovo *vedoucí služby* (něm. *der Dienstführender*) lze nalézt jako *dinstführender* či *dinstfirender*. Dále slovo *strážnice* (něm. *der Wachzimmer*) píše *Wachcimra* nebo *Vachcimra*.

Zvláštní je i fakt, že používá dvě peněžní měny zároveň. Kromě měny korunové (platné od roku 1892) i zlatkovou. Tato problematika je vysvětlena v kapitole 6.10.

Zhruba do konce června roku 1917 o sobě píše v první osobě, dále již ve třetí osobě. Tj. např. *Chodíval do trhu pro ovoce*.¹⁸⁰ Jistě ne náhodou se tak děje v té části deníku, kde píše již více řádků na jednu stranu. Pokud je text srozumitelný, vynechává také slovesa. To vše kvůli úspoře místa.

6.4. Ladislav Langner v první světové válce:

V této kapitole jsou pouze nastíněny základní obrysy Langnerova válečného života. Bližší podrobnosti jsou uvedeny v následujících kapitolách.

V den, kdy byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda 'Este, 28. června 1914, bylo Ladislavovi Langnerovi přesně čtyřicet let. Pracoval jako tajemník na městském úřadě na Pecce. Věk i důležitá pozice v městské samosprávě oddálily Ladislavův nástup do války. Odveden byl tak až po lékařské prohlídce dne 24. dubna 1915. 15. května narukoval do Jičína. Zde se ovšem hned nahlásil do nemocnice kvůli plicnímu kataru. V Jičíně strávil téměř měsíc, propuštěn byl po 12. červnu 1915¹⁸¹ a shodou náhod byl zároveň osvobozen od vojny kvůli své úřední funkci, "což už nebylo ani třeba"¹⁸².

V prosinci byl opět odveden a v Jičíně byl přidělen k 4. záložní rotě 11. pěšího pluku zeměbrany (LIR Nr. 11, 4. E. K.).¹⁸³ Vzhledem k jeho věku a intelektu se ovšem nestal vojákem,

¹⁷⁹ Velicí řeč, služební řeč a plukovní řeč. Srov. NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1.díl.* s. 47.

¹⁸⁰ *Zápisky z vojny*, s. 61.

¹⁸¹ AMP, Válečná korespondence, Pohlednice ze dne 11. 6. 1915.

¹⁸² *Zápisky*, s. 1.

¹⁸³ Landwehr Infanterie Regiment Nr. 11, Ersatz Kompanie Nr. 4. VÚA Praha, Kmenový list Ladislava Langnera. Rakousko - uherské vojsko se skládalo z předlitavské a zalitavské části. Od roku 1868 tvořilo armádu společně císařské a královské vojsko, císařské a královské válečné námořnictvo a zeměbrana (v Předlitavsku zvaná Landwehr, v Zalitavsku Honvéd). K armádě patřilo též četnictvo. Domobrana (Landsturm) byla součástí společného císařského a královského vojska. Více srov. např. NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1.díl.* s. 46.

který by měl bojovat na frontě, stal se pouze členem strážní setniny, tj. týlním vojákem. 15. prosince tedy narukoval do Jičína. Tentokrát se mu již další odložení nástupu nepovedlo. V pohlednici ze dne 16. prosince 1915 to komentuje lakonicky. "*Dnes ve čtvrtek jsme byli u presentirky a už jsem tam.*"¹⁸⁴ Poslední noc před odjezdem přespali odvedení vojáci v části Jičína zvané Čeřovka. Následně byl se svým plukem převelen do uherské Šoproně.¹⁸⁵ Zde byl přidělen ke čtvrté kompanii (rotě). Následující měsíc a půl zde strávil výcvikem. 30. ledna 1916 odjel s dalšími 250 vojáky zpět do Jičína, kde obdržel novou uniformu. Sem mu také došel telegram, že jeho žádost o dovolenou (opět kvůli jeho zaměstnání) byla přijata. Zvláště ho pak potěšilo, že dovolená trvala až do 1. června. To ovlivnilo další Ladislavův pobyt ve válce, jeho pluk byl totiž mezitím odvelen k jižní frontě do Korutan. Na konci své dovolené, kdy pracoval opět jako městský písař, podal opět žádost o dovolenou. Té však již nebylo vyhověno.

Langner byl dne 1. února 1916 převelen k domobraneckému Etappe Batalionu č. 504.¹⁸⁶ Po jeho návratu z dovolené však sami jičínští úředníci nevěděli, k jaké části armády právě Langner patří. "*Pak jsem byl zas volán před jiného pána, ten se ptal, čím jsem v civilu, umím-li dobře psát a německý. Já řekl, že 5 roků píšu u obce, ale německý perfektně neumím. Pak řekl: Jo, jo vy Čecháčkové, ale psát umíte? Tedy zůstanete tu.*"¹⁸⁷ Nabídlí tedy Ladislavovi, aby pracoval v evidenční kanceláři v Jičíně. Langner byl tedy krátce příslušníkem domobrany (Landsturm), však pouze deset dní. "*Dne 10. června došel do naší kanceláře dotaz, proč dosud nejsem v Šoproni a hned abych tam se dostavil, neb tam příslušným jsem.*"¹⁸⁸ V Šoproni byl přidělen opět ke 4. kompanii 11. pěšího pluku zeměbrany. Zde pracoval fyzicky – rovnal cesty a vozil škváru. Pracovní doba byla poměrně mírná a fyzická práce Langnerovi nevadila, dokonce zde byl spokojenější než v Jičíně. Důkazem budiž fakt, že nevyužil nabídky odjet do Milovic v Čechách jako celista k šajbě - zřejmě se mohl stát vojákem, který ukazuje zásahy (das Ziel) na terči (die Scheibe).¹⁸⁹ Názor však změnil, když přišla nabídka odjet na komandýrku do Pardubic. Odcestoval 22. června.

V Pardubicích pobyl téměř půl roku – od 23. června do 15. prosince. Na tento pobyt vzpomíná v deníku rád, bylo to nejpohodlnější období, kdy měl poměrně velkou osobní svobodu. Byl zde přijat na pozici písaře ve vojenské nemocnici, známé také jako c. a k. karanténa.¹⁹⁰ 14. srpna zde odmítl místo v účetní kanceláři, "*jelikož úplně německé [bylo].*"¹⁹¹ 27. srpna byl po

¹⁸⁴ AMP, Válečná korespondence, Pohlednice ze dne 16. 12. 1915.

¹⁸⁵ Dnes město Soprony na západě Maďarské republiky poblíž rakouských hranic, u jezera Neusiedler See.

¹⁸⁶ VÚA Praha, Kmenový list Ladislava Langnera.

¹⁸⁷ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 1. 6. 1916.

¹⁸⁸ *Zápisky*, s. 7.

¹⁸⁹ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 15. 6. 1916.

¹⁹⁰ Více srov. HORÁK, Petr. Vojenská karanténa v Pardubicích 1914 - 1918. Pardubice, 2009. 110 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

¹⁹¹ *Zápisky*, s. 14.

vojenské prohlídce opět umístěn ke strážní setnině (Wache kompanie). Tato prohlídka zcela změnila tvář pardubické c. a k. nemocnice. "*Celá karanténa je na ruby i z C je mnoho A do pole.*"¹⁹² Příjemný život v Pardubicích skončil 15. prosince 1916, kdy sem přijeli noví písaři. Ladislav byl převelen zpět do Šoproně, ještě předtím zajel na noc domů, aby se rozloučil s rodinou. Druhý den ale nestihl transport a tak odcestoval do Uher až 18. prosince. O pobytu v Pardubicích píše: "*Vzpomínám také často na známé ty, jako i na celý pobyt můj v Pardubicích, kde více večeru na březích Jizery jsme proseděli.*"¹⁹³

Ve středu 20. prosince dorazil do Šoproně a byl přidělen opět k 8. četě 4. kompanie 11. pěšího pluku zeměbrany. Náplní jeho dní zde bylo cvičení a vzdělávání.¹⁹⁴ Dne 13. ledna 1917 zahájil nejdobrodružnější část své vojenské kariéry, jejíž počátek inicioval sám svou leností. Chtěl se totiž vyhnout práci (úklidu na kasárnách) a tak šel prát prádlo. "*Našel mě dinstfirender přece a zapsal si mě na eskortu do Rumunska.*"¹⁹⁵ Langner se vydal coby ozbrojený doprovod na dvacet dní dlouhou cestu vlakem až do 950 km vzdáleného města Sfântu Gheorghe (Šepsisgyörgy), což ovšem sám ani netušil.¹⁹⁶

Celý únor potom strávil téměř denně na stráži ve velkém mrazu. 1. března 1917 byl vybrán do Austausch kadru¹⁹⁷ a odcestoval do Mladé Boleslavi. Zde se setkal 13. března se svou manželkou Annou Langnerovou.

Dne 4. května byl Ladislav vybrán k Etappe, tj. k přesunu na územní pásmo za frontou jako základnu pro zajišťování potřeb armády.

12. května odcestoval přes Pardubice, Ostravu, Lublin, Chełm (Cholm) do Kovelu.¹⁹⁸ I zde však byl členem 11. pěšího pluku zeměbrany. V Kovelu se dostal nejbliže k bojové linii. "*Střelba z děl z fronty byla dobře slyšet na Sv. Jana a pak ve Svátky Svatodušní*"¹⁹⁹, *aeroplány denně.*"²⁰⁰ V pondělí svatodušní byl Langner poslán společně s dalšími dvaceti vojáky do vesnice Dorohusk, kde strávil další rok. V Dorohusku byla hlavní náplň Ladislavovy činnosti řízení místní pily (K.u.K. Armees Sägen Dorohusk).

Od září 1917 se Ladislav potýkal s nemocemi. Zápal plic z května 1915 přerostl v chronický zánět průdušek. Kromě toho měl dentální potíže. Celé září a polovinu října proto strávil v Lublinu

¹⁹² AMP, Válečná korespondence, Pohlednice ze dne 27. 8. 1916.

¹⁹³ Geografický omyl, snad měl na mysli řeku Chrudimku. *Zápisky*, s. 20.

¹⁹⁴ Escesírky a škola o subordinaci a povinnostech vojáka.

¹⁹⁵ *Zápisky*, s. 23.

¹⁹⁶ Město Sfântu Gheorghe v Rumunsku poblíž Brašova.

¹⁹⁷ Výměnný kádr.

¹⁹⁸ Město Lublin a Chełm dnes leží na východě Polské republiky, Kovel již na západní Ukrajině.

¹⁹⁹ 27.5 1917 a další dny.

²⁰⁰ *Zápisky*, s. 49.

na válečné zubní klinice IV. armády (Kriegszahnklinik der IV. Armee).²⁰¹ Odtud odcestoval zpět do Dorohusku dne 16. října 1917.²⁰²

Poslední etapa jeho válečného života začala 17. května 1918, kdy bylo ke svému velkému překvapení vybrán k dalšímu přesunu. Na život v Dorohusku si již zvykl a nechtěl své postavení měnit. Chtěl toto rozhodnutí u šikovatele ještě zvrátit, nevedlo to však k žádnému výsledku. V Kovelu čekal na rozhodnutí o transportu. "*Očekával jsem nepokojně, kam nás pošlou.. Cestou na nádraží dozvěděl jsem se, že jedem do Vladimíru k etapemagacínu.*"²⁰³ *Tím byl jsem poněkud upokojen, jako celý náš transport, asi 20 osob, těšili jsme se v novém bydlišti mohlo by býti dobře.*"²⁰⁴

Ve Volodymyru - Volynském, kam přijel na konci května 1918, byl Ladislava nakonec spokojen. Práce zde nebyla těžká, staral se o zahradu. Poslední zápis v deníku je ze dne 25. června, kdy "*byl na výletě u Kozácký[ch].*"²⁰⁵

Tímto zápisem je časová linie bohužel přerušena a deník dále nepokračuje, respektive se nedochoval. I jinak velice bohatá korespondence je v období, které deník nepokrývá, tedy od konce června do října 1918, skoupá. K dispozici jsou pouze tři pohlednice, z kterých se dozvídáme, že bydlí v domcích při velkých zahradách, 11. července 1918 měl noční službu a 23. září měl hlídku.

Další osud Ladislava Langnera tak máme doložen díky dvěma dokumentům. První z nich je *Urlaubsschein* z konce října 1918 a druhý slohové cvičení, které napsala 10. ledna 1920 jeho dcera Anna. Jedná se o dvě vzpomínky nazvané *Z mého života*. Slohové cvičení pak fakticky zpřesňuje úřední dokument. *Urlaubsschein*²⁰⁶ byl Langnerovi v Dorohusku vystaven dne 21. 10. 1918, přičemž stanovil, že má odcestovat druhý den ráno a vrátit se dne 2. listopadu téhož roku.

První vzpomínka dcery Anny se věnuje události, kdy celá rodinu Langnerů postupně onemocněla tzv. španělskou chřipkou, vážnou nemocí, která v letech 1918 – 1920 zabila až 40 milionů lidí po celém světě. Tato nemoc působila po celé Pecce a jistě situaci nijak nepomohlo, že v obci nebyl stálý lékař.²⁰⁷ Nejprve onemocněl Ladislavův syn Jindřich, po něm jeho starší bratr Ladislav. Nakonec i Ladislavova manželka Anna Langnerová. Staraly se o ně jejich susedky. "*Na četnictvu, kde posílali jsme otci telegram, řekli nám, že žádný z Ruska dovolenou nedostane, leč na pohřeb. Tedy naděje žádné nebylo.*"²⁰⁸ Stav nemocných se ale postupně zlepšoval.

²⁰¹ Více viz kap. 6.11.

²⁰² AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 15.10.1917.

²⁰³ Etappe - územní pásmo za frontou jako základna pro zajišťování potřeb armády.

²⁰⁴ *Zápisky*, s. 22.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 24.

²⁰⁶ Dokument potvrzující udělenou dovolenou. AMP, První světová válka, *Urlaubsschein* 1918.

²⁰⁷ *Paměti měšťáky Pecky od 28. X. 1918*, s. 135.

²⁰⁸ AMP, Anna Peštová, *Z mého života*.

Druhou vzpomínku nazvala Anna Peštová *Vzpomínka veselá*. "Asi po 14 dnech, kdy již nejhorší nemoc přestala, jednoho večera zaklepal někdo na dveře. Jdu otevřít a ptám se kdo je to? Tu slyším známý hlas: Aničko, otevři, já jdu z vojny. Ani jsme tomu uvěřit nechtěli, ale bylo tomu tak. Do zármutku našem nastala radost. Tatínek byl šťastný, že všichni jsme živi. Vypravoval, jak polekal ho telegram z domu a když vyprosil si dovolenou, jak z nedočkavosti pospíchal na cestu domu, by nepřišel pozdě. Radost naše byla později ještě zvýšena, když před ukončením dovolené jeho došla zpráva, že Češi dostali samostatnost, že Rakousko padlo a vojá[ci] že jedou z vojny. Tatínek už nikam nejel. Za 2 dní konala se u nás slavnost. Všichni jsme měli velikou radost, zvláště u nás nejdřív, že přečkali jsme všichni těžkou nemoc a pak, že se vrátil tatínek na dobro a konečně že národ náš dostal samostatnost. Opomínám ráda na tuto chvíli."²⁰⁹

Tyto dva dokumenty nám tedy poslouží jako relevantní zdroje informací o samotném závěru války tak, jak ho prožil Ladislav Langner.

Na počátku října 1918 se dozvěděl z korespondence se svou rodinou, že je těžce zkoušena vážnou nemocí. Proto požádal o dovolenou, která mu byla 21. října 1918 udělena. 22. října odcestoval z Volodymyru-Volynského. Zhruba za dva, nejpozději však za čtyři dny (27. října se nahlásil na Pecce) byl doma. Zpět do Volyně se měl vrátit 2. listopadu 1918. V plném běhu však byly události vedoucí k pádu rakousko - uherské monarchie. Padla jižní fronta a rakouský ministr zahraničí Gyula Andrassy zaslal prezidentu Wilsonovi tzv. Andrassyho nótu. 28. října byla zveřejněna v deníku *Národní politika*. To vše vedlo k pádu Rakouska - Uherska. Ladislav Langner, český vlastenec, tuto zprávu přijal samozřejmě s nadšením. Neměl již důvod se vracet do Volodymyru Volynského.

Další týdny byly plné překotných událostí. Proto až 18. prosince 1918 se byl Langner nahlásit v Jičíně. Následně byl "ve smyslu nařízení vojenského velitelství v Praze z roku 1918, č. 305 propuštěn na dovolenou na neurčitou dobu."²¹⁰ Stalo se tak 16. ledna 1919. Formálně byl potom propuštěn z armády dne 9. dubna 1924.²¹¹

I poté zůstal v kontaktu se svými kamarády z války. Na počátku ledna 1919 se tak z dopisu od jednoho z nich dozvěděl, že pila v Dorohusku byla v srpnu 1918 rozebrána a poslána na italskou frontu. Většina z Langnerových známých odcestovala z Dorohusku dne 3. listopadu 1918, jeden z nich (Buben) se stal legionářem.²¹²

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ AMP, První světová válka, Dovolenka 1919.

²¹¹ AMP, První světová válka, Propouštěcí list 1924.

²¹² AMP, Korespondence, Pohlednice ze dne 3. ledna 1919.

6.5. Každodenní život, sváteční dny, festivity, kultura:

Oproti jiným vojákům měl Ladislav Langner v první světové válce poměrně snadný život. Díky tomu, že působil pouze jako týlní voják, nedostal se za téměř tři roky, které ve „Velké válce“ strávil, do přímého ohrožení života. Do kontaktu se zbraní vešel v podstatě pouze v době svého výcviku v Šoproni v období od prosince 1915 do konce ledna 1916 a dále během své dvacetidenní eskortní cesty do Rumunska (kdy ovšem zbraň nemusel vůbec použít). Nejbližší k frontě byl na konci května 1917 v ruském Kovelu.

Na výcvik v Šoproni vzpomíná v dobrém (zmiňuje se pouze o výcviku za městem a střelení do terče). Krátce pobýval s Šoproni i v červnu 1916. V té době zde pracoval na opravě cesty. Pracovní doba byla dle Langnera dobrá. *"Děláme málo, žádný se nepřetrhne. V 5 h. ráno vstáváme, ale v 7 h. teprve jsem ven, na večer jen do 5 hod., pak je rozkaz a čaj a už je volno."*²¹³ Nejobtížnějším obdobím pro něj byl zřejmě leden a únor 1917. Na přelomu ledna a února podnikl ze Šoproně cestu do téměř tisíc kilometrů vzdáleného města Sfântu Gheorghe. Cestoval vlakem v zimním období, k tomu měl dopravit vagon plný pytlů obilí pouze do Kluže (*Kolozsvár*), proto byl překvapen, že cílovou destinací je až město na samém konci rakousko - uherské monarchie poblíž Transylvánských Alp. Po návratu z této dvacetidenní cesty držel téměř obden v mrazu hlídku.

Naopak největší volnost a svobodu měl během svého působení v pardubické válečné nemocnici (druhá polovina roku 1916). *"Vojenská nemocnice se nalézala jižně od starého nádraží. Jižní hranici tvořila tehdy obec Jesničanky, které nepatřily k Pardubicím jako v současnosti. Západním směrem zasahovala do dnešní Lexovy ulice na Dukle. Na východě ji ohraničovala ulice V Ráji. Tedy dosahovala skoro až k hlavní silnici spojující Pardubice a Chrudim."*²¹⁴ Langner nemocnici popisuje takto: *"Nemocnice je snad největší v Rakousku, je to celé město, asi 200 domku pro 100 lidí se vším zařízením. Rozdělena na 5 bloků (oddělení), v každém kuchyň, prádelna, lázně, úřady, kasárna, Vachy²¹⁵, hasiči, kostelík, pošta, 2 koleje dráhy a vše možné a krásně upravené. Je to celé město, že by v něm zabloudil. Každý barák [má] vody dost, elektrické světlo a zařízení."*²¹⁶ Konkrétně Langner pracoval „v kanceláři při skladišti šatstva na II. Bloku.“²¹⁷ Hned 25. června přijel do nemocnice transport raněných z bitvy u Lucku,²¹⁸ *"dále občas pak menší transporty*

²¹³ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 15. 6. 1915.

²¹⁴ HORÁK, Petr. *Vojenská karanténa v Pardubicích 1914 - 1918*. Pardubice, 2009. s. 26. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

²¹⁵ "die Wachen" něm.), tj. hlídky.

²¹⁶ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 23. 6. 1916.

²¹⁷ *Zápisky*, s. 8.

²¹⁸ Bitva u Lucku (4.-7.6. 1916) - dnes město na Ukrajině, tehdy v Ruském impériu, které dočasně dobylo Rakousko-Uhersko, v této bitvě ale generál Brusilov Luck opět "osvobodil". Srov. HEŘTOVÁ, s. 232 - 273.

přijížděli, ku kterýmž jsem docházel, někdy i v noci a rozdával a kontroloval plechová čísla na můndůr.“²¹⁹ Svoji činnost zde dokonale vysvětluje. "V tom čase asi nejvíce transportu raněných z Ruského bojiště přicházelo a má práce přitom byla, že dohlížel jsem při svlíkání raněných neb marodu aby každý své věci do jednoho pytle odevzdal, na ten pytel navázal se špagatek, na němž bylo číslo a druhé číslo přivázalo se na obuv nebo cenné věci, třetí pak přivázal se dotýčnému na ruku nebo na krk, všechna tři čísla ovšem musela býti stejná, načež jsem hlavně dbáti musel. Zaměstnaných nosičů a ke svlíkání a j. pracím vždy bylo asi 50 osob, pak holiči, kteří každého nemocného ostríhali, pak lidi ke koupání těžkých marodů, při tom více ženských k obvazům a j. pracím, pak doktoři, písaři, šarže a jiných. Špinavé, svlečené šaty a věci zavezli se do desinfekce, marod obdržel čisté prádlo a plášť, někdy též kalhoty a čepici. Z desinfekce asi za 3 dny přivezli nám v těch označených pytlích ty šaty zajatců do skladiště, kde jsme je zařadovali dle čísel do regálu jak v obchodě. Dělníky jsem k tomu měl vždy asi tři, tedy to šlo rychle. V skladišti tom bylo regálu pro 2 tisíce pytlů a takových skladišť bylo v celé nemocnici pět, t.j. v pěti blokách. Čísla pytlů nebyla v běžném pořádku, tedy jsem měl na práci je spisovat, zapisovat jména majitelů šatů těch pro desinfekci, jako i pro hlavní kancelář, jako i vydávání pytle a věci při odchodu raněných neb vyléčených.“²²⁰ Jeho hlavní prací bylo ale vydávání oblečení při odchodu větších transportů, což znamenalo odbavit týdně 200 – 300 lidí. Pohyboval se mezi lidmi nemocnými syfilidou a kožními nemocemi mnoha národností (Maďaři, Rumuni, Češi, Němci, Poláci, Srbové, Italové a Turci).²²¹ Pracovní doba v pardubické c. a k. nemocnici byla od 7.30 do 18.00.²²² Právě v Pardubicích žil poměrně bohatým kulturním životem. Často navštěvoval restauraci v Jesničánkách²²³ a pohostinství „U Libuše“. 13. srpna 1916 byl na Kunětické hoře, 16. července na zápase Sparty a Pardubic v kopané. 19. listopadu viděl v biografu film *Vyhnanci na Sibiř* a 3. prosince zhlédl v městském divadle představení *11 přikázání*.²²⁴ Po večerech vysedával s přáteli u Chrudimky či Labe (které v deníku zaměnil za Jizeru).

Nejdelší dobu strávil ve vesnici Dorohusk. Žil zde celý rok. Dorohusk dnes leží na pomezí mezi Polskem a Ukrajinou, v době Langnerova pobytu to bylo území patřící Rusku, které dobylo vojska Ústředních mocností. Důsledky nedávných bitev²²⁵ popisuje Langner např. takto: "Druhý

²¹⁹ *Zápisky*, s. 9.

²²⁰ Tamtéž, s. 10 - 12.

²²¹ Rumunsko bylo tehdy rozdělené. Zhruba do Transylvánských Alp patřilo Rakousku-Uhersku, ostatní nezávislému Rumunsku.

²²² AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 18. 10. 1916.

²²³ Dnes předměstí Pardubic.

²²⁴ Městské divadlo, dnes Východočeské divadlo Pardubice. Dostavěno bylo roku 1909 architektem Balšánkem, Langner ho tedy navštívil jako téměř novostavbu.

²²⁵ K bojům v této oblasti, tedy v Haliči a ve Volyni srov. např. NEDOROST, *Češi v 1. světové válce*. 2. díl. s. 81- 247. Dále NEDOROST, *Češi v 1. světové válce*. 3. díl. s. 9 - 112. HEŘTOVÁ, s. 232 - 273 apod.

den byli jsme ve vsi Dorohusku, která jest většinou vypálená. Kostel bořen, dvůr panský vypálen a bořen i mlýn, velká zahrada a vojen. nemocnice.“²²⁶ V dorohuské pile pracovalo celkem přes pět set lidí.²²⁷ Dřevo se sem dopravovalo po řece Západní Bug a následně vagony. Pracovali pod ním zajatci a dělníci (civilisté) různých národností, hlavně Rusové, Ukrajinci, Maďaři, Italové, Poláci a Židé. Nejméně spokojen byl s Ukrajinci a Rusy, naopak nejlépe se mu pracovalo s Italy. Dokonce dorohuskou pilu označil familiárně „Italka“.²²⁸ Pracovní dobu měl poměrně krátkou a pracoval na směny. Činnost pily byla omezena výškou hladiny řeky Západní Bug, po které se dřevo dopravovalo. Následně se naložilo na vagony a dovezlo do zhruba jeden kilometr vzdáleného Dorohusku. Tyto klády pak lidé, jejichž činnost Ladislav řídil, skládali a kouleli k pile. Dále konali další pomocné činnosti. Někdy pracoval Ladislav s nimi. Pracovní doba byla letní a zimní a střídala se. V létě trvala jedna směna osm hodin. První byla od 04.00 do 12.00, druhá od 14.00 do 22.00. Ladislav však pracoval nejvýše pět hodin, dopoledne od 06.00 do 11.00 či odpoledne od 14.00 do 18.00.²²⁹ Zimní pracovní doba měla dvě různě dlouhé směny. Dopolední trvala šest hodin (od 06.00 do 12.00), odpolední osm (od 13.00 do 21.00), zato ale odpadla noční práce. Realita však byla poněkud jiná. *"My chodili stejně do práce ale málo, asi 2 hod. ráno od 7-9 a 2 hod. odp. od 1-3. Italové rychle a vesele klády skládali, vždy asi 15 vagonů denně a pak hned šlo se domu.“*²³⁰ Čím rychleji tedy dělníci a zajatci práci stihli, tím dříve také skončili.

Práce na pile však nebyla jedinou jeho pracovní aktivitou. I zde působil často jako kurýr, resp. eskorta. Při svých početných cestách navštívil města Kovel (tiskoviny, depeše), Chełm (benzín, olej), Rzeszów²³¹ (stavební potřeby), Stanisław²³² (hřebíky) a Volodymyr-Volynskij (dehet, sešity).²³³ Kromě toho docházel do nedalekých vesnic pro potraviny. Např. Do vesnice Okopy pro mléko či do vesnice Svrž²³⁴ pro brambory.

I zde měl Langner poměrně dost volného času. Trávil ho obvykle výlety a procházkami s přáteli do okolí. Navštívil pochopitelně Dorohusk, často chodili na mši do vesnice Turka – kam jel se sedmi přáteli 26. srpna 1917 dokonce na kole.²³⁵ Dále lze jmenovat vesnici Świerze (Svrž), kde obdivoval nový katolický kostel a ruský kostelík. Všiml si pozorně místních zvyklostí, právě ve

²²⁶ *Zápisky*, s. 52.

²²⁷ AMP, Válečná korespondence, Korespondenční lístek ze dne 30.5.1917.

²²⁸ *Zápisky*, s. 24.

²²⁹ *Tamtéž*, s. 53.

²³⁰ *Tamtéž*, s. 66.

²³¹ Město na jihu Polské republiky.

²³² Město na jihu Polské republiky.

²³³ Město Volodymyr-Volynskij ve Volyňské oblasti.

²³⁴ Vesnice Świerze ležící poblíž Dorohusku.

²³⁵ „...pak jsme šli společně 7 Čechů koly do obce Turky 1 hod. vzdálené“. *Zápisky*, s. 58.

Świerże např. sledoval svatbu. V létě se chodil koupat do Západního Bugu.²³⁶ Ve vesnici Wólka Okopska si v lese všiml starých zákopů.

I v Dorohuskách žil kulturním životem. Zřejmě několikrát byl v improvizovaném divadle, které hráli italští zajatci. Výslovně se o tom zmiňuje pouze dvakrát. "Večer jsme byli v táboře zajatců italském, na divadle po I. hráli na novém jevišti. Krásně hráli a zpívali do 10 ho[din] v noci"²³⁷ V době své hospitalizace na c. a k. polním zubním ambulatoriu v Lublinu měl povolené vycházky, proto navštěvoval trhy a biografy. "Dne 15/X slavnost, Koszického 100 leté jubileum."²³⁸ V Dorohusku si předplatil dokonce noviny, konkrétně *Národní politiku*. Zajímavý kulturní zážitek měl 1. května 1918. "V noci hráli na oslavu 1. máje divadlo. Šel jsem se též podívat. Jeviště bylo ozdobeno prápory pouze rudými. Na jevišti seděli Italíáni kolem stolu vystrojení, ozdobené stoly a karafičky. Jeden měl řeč velmi radikální, leč bohužel jsem tomu nerozuměl, jen z jednotlivých slov slyšel o proletariatu a kapitálu."²³⁹ Z uvedené citace je zřejmé, že po divadle následovala ideologická diskuse, kde byly propagovány především levicové myšlenky. Dne 26. listopadu 1917 byl v dorohuském ruském zajateckém táboře dokonce na koncertu italského orchestru.²⁴⁰

Posledním působištěm Langnera bylo město Volodymyr-Volynskij, které se nachází dnes na západě Ukrajiny. Bylo součástí tzv. volyňské oblasti. Od 60. let 19. století se sem přestěhovaly tisíce Čechů. Za první světové války pak vytvořili základ českých legií v ruské armádě. Zde působil Langner od května do října 1918, deník ovšem pokrývá pouze měsíc květen a červen. Zde měl také zajímavý kulturní zážitek. "25/6 byl na výletě u Kozácký[ch]. Ne sám, s jednoročákem. Tam bylo mnoho produkcí umělecký[ch] – divadlo, tance, kuchyní, zvířiny."²⁴¹ Interpretace této poznámky není jednoznačná. Kozáci především takto západně nesídlili, nejbližší osídlení se na počátku dvacátého století nacházelo více jak tisíc kilometrů východně u Azovského moře. Kozácký zajatecký tábor také není příliš pravděpodobný - Kozáci se po Říjnové revoluci od ruské armády začali distancovat. Konečně poslední možností je, že tento tábor obývala kozácká jednotka, která spolupracovala s vojskem Ústředních mocností. To však není příliš pravděpodobné.²⁴²

²³⁶ „ 24/6 v neděli ráno skládal 6 vagonu dříví, odpo. koupat v Buku, pak šel jsem sám k Buku, kde vyplavuji vory, na mostě díval se, jak Slezan štiku chytil.“ *Zápisky*, s. 53.

²³⁷ Tamtéž, s. 91.

²³⁸ Tadeusz Kościuszko (4. únor 1746 – 15. říjen 1817) byl polský a americký generál, účastník americké války o nezávislost, především ale podnítil polské povstání v roce 1794.

²³⁹ *Zápisky*, Volně vložený list.

²⁴⁰ *Zápisky*, s. 66.

²⁴¹ Tamtéž, Volně vložený list.

²⁴² Více o Kozácích v první světové válce srov. AUSKÝ, Stanislav. *Kozáci*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. s. 79 - 213. ISBN 80-200-0766-0.

Mezi sebou se mužstvo bavilo různě. Populární byly tzv. pohádky.²⁴³ Vojáci si také rádi zazpívali a poslechli hudbu, především lidové písně. Výslovně se o tom Ladislav zmiňuje několikrát. Poprvé již v prosinci 1915, když čekali vojáci v Jičíně na transport. "*Tam hrála nám domácí kapela a my při dobrém pívě se bavili a připravovali na ten život vojenský.*"²⁴⁴ I v Šoproni, když se vraceli ze střelby na terč, „[.....] vždy zpívali a byli veselí.“²⁴⁵ 26. listopadu 1916 navštívil s přáteli pardubický restaurant "Na Zavadilce", "*kde při hudbě na piáno a housle [.....] na válku ani nemysleli. Ráno také [.....] si pospali až do 7 hod., až i pán šef [.....] telefonoval.*"²⁴⁶ Na Štědrý den 1916 hrál vojákům v Šoproni invalida z Nové Paky, výslovně je zmiňována píseň *Kde domov můj*. Při cestě z Mladé Boleslavi do Kovelu "*celou cestu hrali [.....] mariáš a zpívali a prohlíželi krajiny.*"²⁴⁷ Další oblíbenou aktivitou bylo hraní karet. Langner hrával především capary (či čápary nebo capáry) a mariáš.²⁴⁸ Obvykle o peníze a se střídavým úspěchem.

Zvláště sváteční pak byly Svátky Vánoční. Pro vojáky byly Vánoce a především pak Štědrý den zvláště smutné, protože je nemohli slavit se svou rodinou a blízkými. Tuto skutečnost Langner v deníku zmiňuje dvakrát. Vánoční Svátky na frontě zažil dvakrát, v roce 1915 a 1916 (v roce 1917 dostal dovolenou) a to vždy v Šoproni. Roku 1915 tyto svátky proběhly takto: "*O Štědrém Večeru měli jsme stromek, při kterémž proslov, zpěv a rozdávání dárku. Vzpomínali jsme se zaslzeným zrakem na svou rodinu, která v tu chvíli opuštěná doma Št[ědrý] večer slaví.*"²⁴⁹ V roce 1916 měl Štědrý den podobný průběh, dopoledne ale měli školu o povinnostech vojáka (a den předtím škola o subordinaci). "*V 5 hod. večer proslov u stromku vánočního, velmi pěkný, pak zpěv při hudbě na harmoniku. Hral s N. Paky invalida všechny naše národní písně - Kde domov můj a j. a my seskupení kolem stromku osvětleného se slzami v očích zpívali, neboť každý v té chvíli vzpomínal na své drahé děti a ženu, kteří osamocení doma slaví právě Štědrý večer.*"²⁵⁰

V neposlední řadě bylo Langnerovou zábavou i psaní deníku, což činil zejména v dobách odpočinku.

Katolík Ladislav Langner si také všímal staveb sakrálních, ke své nelibosti je však často viděl poškozené válkou, hlavně v Haliči. Často byly tyto budovy zabrány pro vojenské účely.²⁵¹ Konečně

²⁴³ *Zápisky*, s. 1. Srov. LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš; MACKOVÁ, Marie. Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha: Karolinum, 2009. s. 224. ISBN 978-80-246-1683-4.

²⁴⁴ *Zápisky*, s. 21.

²⁴⁵ *Tamtéž*, s. 3.

²⁴⁶ *Tamtéž*, s. 18.

²⁴⁷ *Tamtéž*, s. 49.

²⁴⁸ *Pokladnice her*. [online]. [cit.2011-11-01] Dostupný z WWW:<http://cs.wikibooks.org/wiki/Pokladnice_her/Klasick%C3%A9_karetn%C3%AD_hry/Komando>

²⁴⁹ *Zápisky*, s. 13.

²⁵⁰ *Tamtéž*, s. 22.

²⁵¹ "[...] pak jsem šel na mši sv. k Turk. kostelíčku, mše venku (uvnitř tábořilo vojsko)." Dne 17. 6. 1917 navštívil mši

i on sám byl krátce v podobné kapli ubytován.²⁵² Pravidelně chodil na mši v polském Lublinu v září a říjnu 1917. Občas se na ni ale dostal i v Dorohusku. "V pátek (velký)²⁵³ šel jsem večer s Bubnem do kapličky v Dorohuskách, vedle zbořeného kostela. Tam slyšeli kázání v polském jazyku, evangelium o umučení Páně."²⁵⁴ Na pondělí Velikonoční 1918 (1. 4. 1918) šlo na mši téměř celé osazenstvo dorohuské pily. Nadřícení jim však jejich radost brzy zkazili. "V pondělí ráno jsme šli všichni společně do kostela na mši s četařem Víkou. Před kostelem vrátil nás p. hejtman, protože nevzdali jsme poctu jim u brány."²⁵⁵

Specifickými událostmi vybočujícími ze všedního života vojáků byly důležité události v Habsbursko - lotrinské dynastii. První takovou událostí, kterou Langner zmiňuje je úmrtí císaře Františka Josefa I. Je zajímavé, že v *Zápisích* uvádí datum úmrtí tohoto panovníka až 22. listopadu 1916, ač správné datum je 21. listopadu. Zřejmě se k vojákům tato zpráva dostala se zpožděním. "Dne 22/11 zemřel náš císař, pak ráno byli jsme v kostele a 24/11 odp. měli shromáždění a přísahu novému císaři před kasárnama."²⁵⁶ Slavil se také svátek císařovny Zity, manželky Karla I. Langner se o něm zmiňuje dne 27. dubna 1918.²⁵⁷

Naprosto soukromý význam pak měly pro Langnera svátky jeho bližních. Narozneniny hrály v jeho životě zřejmě daleko menší roli.²⁵⁸ Důležitý den byl tak vždy 27. červen, kdy měl svátek nejen on, ale také jeho nejstarší syn. Dále 15. července měl svátek mladší syn a starší bratr Jindřich a 26. července jeho manželka a dcera Anna. Významným datem ale byl také den poutní mše na Pecce. Svatobartolomějská pouť se na Pecce konala vždy první neděli po svátku sv. Bartoloměje, obvykle tedy poslední neděli v srpnu. V tyto dny si Langner vždy pokusil přilepšit. Rodina mu z Čech obvykle poslala balík s jídlem. Ne vždy se to však povedlo, obvykle kvůli nespolehlivosti poštovní služby. V roce 1917 tak oslavil tento den takto: "Večer 2 čaj[e] a za 15 [halířů] perník a tím odbyl celý svátek. Dopis jsem úplně žádný neobdržel, což mě mrzelo. 28/6 dostal lístek k svátku jen od Jindřicha, ani na sv. Petra nedostal z domu nic."²⁵⁹ Svým blízkým k jejich svátkům zaslal vždy pohlednici či dopis a to s několika denním předstihem.

svatou ve vesnici Turka nedaleko Dorohusku. Tamtéž, s. 52.

²⁵² Tamtéž, Volně vložený list.

²⁵³ 22. 3. 1918.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 89.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 89.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 19.

²⁵⁷ "V 9 hod. šel do města sebou do kostela, byl svátek císařovny Zity [....]." Tamtéž, s. 93.

²⁵⁸ Ve vesnickém prostředí se oslavy narozenin rozšířily až na přelomu 19. a 20. století. Srov. NOVÁK, Pavel (ed.). *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova devatenáctého a první poloviny dvacátého století*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2007. s. 172. ISBN 978-80-86874-06-7.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 54.

6.6. Dovolená:

Nejvíce spokojen byl Langner, pokud obdržel dovolenou. Nazývá ji v deníku *orlaub* (z něm. "der Urlaub"). Kratší dovolené (do tří dnů) pak říkal *escistenční orlaub*. Za období prosinec 1915 až říjen 1918 dostal Langner celkem čtyři orlauby a tři escistenční orlauby. Kromě toho před odjezdem do Uher z Pardubic (v prosinci 1916) zajel domů hned dvakrát za sebou na jednu noc. Dvakrát proto, že poprvé přijel do Pardubic pozdě a nestihl transport. *De facto* byl Langner v první světové válce od 15. prosince 1915 do 23. 10. 1918.

Tabulka č. 1: Poměr pracovní aktivity a dovolených Ladislava Langnera v průběhu první světové války²⁶⁰

	Počet dnů	%
Pracovní aktivita	866	83,11
Dovolená	176	16,89
Celkem	1042	100

Tabulka č. 2: Přehled dovolených Ladislava Langnera v období první světové války²⁶¹

Datum	Typ	Délka trvání (počet dnů)
cca 5. 2.1916 - 1. 6.1916	orlaub (pracovní)	115
20. 7.1916 - 23. 7. 1916	escistenční orlaub	3
9. 10. 1916 - 13. 10. 1916	escistenční orlaub	4
24. 3. 1917 - 27. 3. 1917	escistenční orlaub	3
6. 4. 1917 - 3. 5. 1917	orlaub	27
18. 12. 1917 - 6. 1. 1918	orlaub	19
23. 10. 1918 - 28.10. 1918 (resp. 2. 11. 1918)	orlaub	5

Z výše uvedené tabulky lze odvodit frekvenci a rozsah dovolené, kterou Langner obdržel. První se ostatním poněkud vymyká, jedná se totiž o pracovní dovolenou. Langner si podal žádost o pracovní dovolenou, neboť pracoval jako tajemník obecního úřadu. V Jičíně ji v prvním únorovém týdnu

²⁶⁰ Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku.

²⁶¹ Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku.

1916 skutečně dostal. Mělo na tom zájem i městečko Pecka, což dokládá následující žádost (nedatovaná, pravděpodobně však souvisí s touto dovolenou):

"Slavné zemské správní komisi království Českého v Praze.

Obecní úřad ve Lhotě u Pecky připojuje se k žádosti městského úřadu v Pecce, by p. L. Langner z Pecky sprostěn byl služby domobranecké a sice z těchto důvodů:

P. Lad. Langner z Pecky vykonává při zdejších obecním úřadě všechny práce kancelářské, seznamy vojenské, odvodní, soupisy zásob a vůbec veškeré záležitosti týkající se obecního úřadu vyřizuje. Agenda vykazuje 400 čísel ročně, mimo různé oběžníky a vyhláš[ky]. Mimo to účastní se schůzí a porad ve sboru zásobovacím a v každém případě činným jest.

Z obce naší již většina mužů byla k vojsku povolána, ostatní pak při těžké práci hospodářské jsou zaměstnaní a nejsou schopni práci té se věnovati a tudíž nevyhnutelně třeba jest, by p. L.L. při obecním úřadě nadále pracoval.

Z důvodů těch žádáme slavnou zemskou správní komisi, by laskavě doporučila žádost tuto k příznivému vyřízení.²⁶² Později žádal o další pracovní dovolené, ty mu však již přiznány nebyly.

Následující dvě dovolené byly tzv. escistenčí orlauby, obě dostal v Pardubicích a trvaly tři, resp. čtyři dny. Podobně dlouhý byl escistenčí orlaub v březnu 1917, na který jel z Mladé Boleslavi. Tento typ dovolené mohl dostat pouze v Čechách a při volnějším režimu (cesta z Uher či Ruska trvala dlouho). Z Mladé Boleslavi obdržel druhou nejdelší dovolenou v dubnu 1917, trvala jeden měsíc. Z (tehdy) ruského Dorohusku a Volodymyru - Volynského odcestoval na dovolenou dvakrát. Poprvé na přelomu let 1917/1918. Podruhé pak těsně před koncem války, 23. října 1918.

Nejčastěji dostával dovolenou v roce 1916, tři po sobě následují zhruba ve dvouměsíční frekvenci. V roce 1917 měl dvě dovolené (březen a duben), které od sebe dělilo pouze deset dnů. Důvod byl ten, že po druhé z nich odcestoval až do ruského Dorohusku a přístup velení armády v Mladé Boleslavi byl poměrně benevolentní.

Nejméně častá byla pak dovolená z Ruska. Za sedmnáct měsíců obdržel pouze dvě, přičemž je od sebe dělilo téměř deset měsíců. To bylo dáno poměrně důležitou pracovní pozicí, kterou v Dorohusku Langner měl.

O dovolenou si musel nejprve zažádat, což činil velice často. Jedním z důvodů mohly být i polní práce, na ty však *orlaub* nikdy nedostal. Pokud bylo jeho žádosti vyhověno, obdržel tzv. Urlaubsschein, obvykle od nadporučíka. Na dovolenou cestoval vždy výlučně vlakem. Domů ji

²⁶² AMP, První světová válka, Žádost o pracovní dovolenou.

vždy předem ohlásil, neučinil tak pouze ve výjimečných případech. Ihned po příjezdu domů se musel nahlásit místnímu četnictvu. O dovolené navštěvoval příbuzné a známé, pracoval (jak na úřadě, tak v obchodě, tak také pro pojišťovny) a pomáhal doma. "V době mé dovolené chodil jsem zase psát na městský úřad v Pecce a ve Lhotě a své obvyklé práci a obchod vedl. Poslední týden ještě jsem koupil roští a pařezy v Odnoži a s p. Horáčkem je vykopal a domu odvezl."²⁶³ Když se již blížil jeho odjezd zpět do války, nastaly v jeho domácnosti velké přípravy. Na počátku roku 1918 vypadaly např. takto: "4/1 žena pekla vánočky u Horynů a upekla králíka na cestu [...]. Odpol[edne] chystal jsem se zase na cestu, přičemž mě žena i děti pomáhali a vše možné snášeli na přilepšenou."²⁶⁴ Následovala další fáze, odchod z domu na vlakovou stanici. "Ve 3 hod. jsem se rozloučil s manželkou a odešel z domu, Anda, Ladík a Jindřich] mě vyprovázeli a nesli balíčky, za lázněma Anda s Jindřichem se vrátili, že byly návštěje a jen Ladík šel se mnou dále až přes kopec za obrázkem."²⁶⁵ U poštovny promluvil jsem s lesním."²⁶⁶ Poslední fází bylo loučení. "Smutno mi bylo, když posledně i s Ladíkem jsem se rozloučil a viděl ho, jak v návštěji se brodí zpět a čepicí mává na rozloučenou."²⁶⁷

6.7. Ubytování:

Vcelku spokojen byl Langner i v další důležité oblasti vojenského života, sice v ubytování. V deníku si stěžuje v tomto směru pouze při svých cestách. V Jičíně byl ubytován v kasárnách v Čerovce, známé též pod názvem "V lipách".²⁶⁸ Ve velkých kasárnách byl ubytován i v Šoproni.

Zdaleka nejlepší ubytování měl ale v Pardubicích. Nejprve byl ubytován v kasárnách. V polovině října 1916 ale obdržel daleko lepší byt. "Ten den 13/10 přestěhovali jsme se z kasáren do sesterské budovy, kde v malých pěkných bytech jsme byli ubytováni. [...] Každý jsme měli čistou postel s bílými povlaky, stůl, 2 sesle a společnou skříň šatní, vše bíle lakované, pěkná kamínka, kde dle libosti jsme si topili a vařili. Byla to fešácká domácnost, jakou jsem za vojny více neužil."²⁶⁹ Každý byt byl určen pro tři obyvatele.

Od prosince 1916 do března 1917 působil opět v uherské Šoproni, tentokrát byl ubytován v

²⁶³ Zápisky, s. 5.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 73.

²⁶⁵ Obraz Panny Marie nacházející se v lese mezi Peckou a Borovnicí.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 73.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 73.

²⁶⁸ Srov. příloha č. 13.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 16.

šesté budově kasáren. Od 15. ledna do 4. února 1917 byl na cestě do rumunského města Sfântu Gheorghe.²⁷⁰ Na této cestě byl ubytován buď přímo ve vagonu či přespával po čekárnách vlakových zastávek a stanic.

V březnu 1917 byl převelen do Mladé Boleslavi, kde "*usazeni byli v Landverkassern nových.*"²⁷¹ Z Mladé Boleslavi byl následně odvelen do haličského Kovelu. Zde byli ubytováni za městem u bývalé továrny v táboře K. u K. Austausch Lager.

Konečně v Dorohusku, kde strávil Langner celý rok, obdrželi Češi samostatný pokoj, který si upravili a zvelebili.²⁷² V srpnu 1917 byli přestěhováni "*do velkého sálu ke III. zugu.*"²⁷³ Zde měl každý voják svoji postel, lavičku, stůl, polici i necky. Září a část října 1917 strávil Langner v nemocnici v Lublinu.²⁷⁴ Několik dní také strávil při eskortních cestách po Haliči. Ubytovaní si musel sehnat obvykle sám. Přespával tak v čekárnách vlakových nádraží, u sedláků na vesnicích atd. Ve Volodymyru-Volynském bydlel dokonce "*v kapliče u ruského kostelíka, kde [si - M.P.] ze slam[níků] si lůžko vystavěli ve 2 cimrách.*"²⁷⁵

6.8. Doprava:

Důležitým faktorem ovlivňujícím Langnerův život ve válce bylo také cestování a doprava. V drtivé většině využíval pro přesun železniční dopravu. Vzhledem k tomu, že byl odveden až v prosinci roku 1915, vyhnul se zmatkům, které na železnici panovaly v prvních mobilizačních dnech roku 1914.²⁷⁶ Z Jičína do Šoproně cestoval již vlakem. Přesnou trasu jízdy vlaku faktograficky určit nelze, lze však předpokládat, že byla armádou zvolena trasa nejkratší. Téměř jistě však můžeme říci, že vedla přes Vídeň. Šoproň se totiž nachází zhruba sedmdesát kilometrů jihovýchodně od tohoto města.²⁷⁷ V červnu 1915 trvala přes čtyři sta kilometrů dlouhá cesta mezi Jičínem a Šoproní "*přes dva dny*".²⁷⁸ Pro srovnání lze uvést, že dnes trvá sedm až jedenáct hodin.²⁷⁹ Válečnou a

²⁷⁰ O této cestě více viz kap. 6.8.

²⁷¹ *Zápisky*, s. 43. Kasárny zeměbrany. Srov. příloha č. 15.

²⁷² "*Druhý den byli jsme přesídleni do vlašť cimry, samí noví přišli Češi, 20 osob. Byt jsme si vyčistili a vystlali třískami na noc*". Tamtéž, s. 50.

²⁷³ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 8. 8. 1917.

²⁷⁴ Více viz kap. 6.11.

²⁷⁵ *Zápisky*, Volně vložený list.

²⁷⁶ Srov. NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*, s. 192 - 195.

²⁷⁷ Za přibližnou rekonstrukci trasy lze považovat současnou mapu této trasy, viz příloha č. 16.

²⁷⁸ AMP, Válečná korespondence, Pohlednice ze dne 17. 6. 1915.

²⁷⁹ [2011-11-4]<<http://fahrplan.oebb.at/bin/query.exe/dn?>

ld=5&seqnr=2&ident=cl.013894166.1320427813&jumpToDetails=yes&HWAI=CONNECTION\$C1-0!id=C1-0!
HwaiConId=C1-0!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=1!;CONNECTION\$C1-1!id=C1-1!
HwaiConId=C1-1!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=2!;CONNECTION\$C1-2!id=C1-2!

mírovou dopravu však nelze příliš srovnávat. Je dobré uvést, že nejpomalejší lokomotivy tehdy jely pouze 18 km/h.²⁸⁰ Tuto cestu absolvoval Langner do konce války ještě několikrát.

Nejdelší souvislou cestou byla Langnerovi jeho eskorta vozu s pytlí obilí z uherské Šoproně do uherského města Sfântu Gheorghe ležícího poblíž Brašova v dnešním Rumunsku.²⁸¹ Měl s ním cestovat také německý svobodník, polský vojín a uherský kaprál. Na cestu dostal tři komisárky,²⁸² zbraň a ostré patrony. 15. ledna 1917 v 10 hodin večer vyjeli s několika vozy plných pytlů mouky. V Komárně²⁸³ se porouchal jeden vůz a Ladislav byl pověřen jeho hlídáním. Pytle s obilím z něj byly přeloženy do nového vozu a Langner sám v tomto voze pak cestoval dále. Téměř tisíc kilometrů bylo tehdy možno vcelku zvládnout za tři až čtyři dny. Dnes trvá stejná trasa vcelku šestnáct až devatenáct hodin.²⁸⁴ Cestou minul např. města Komárno,²⁸⁵ Budapešť, Huedin (*Banfy – hunyady*).²⁸⁶ Za cíl své cesty považoval až doposud Kluž (*Koloszvar*)²⁸⁷. "26/1 ráno dozvěděl jsem se dle nalepené cedule na voze, že vůz ten pojede až do Šepsisgyörgy (Šepsisženži) v Rumunsku."²⁸⁸ Město Šepsisgyörgy se dnes nazývá Sfântu Gheorghe a nachází se v podhůří Transylvánských Alp. Při této cestě minul např. Teiuș, až 29. ledna dojel do Brašova. Zde se setkal s německým svobodníkem a polským vojínem, kteří mu sdělili, že uherský kaprál na něj čeká ve Sfântu Gheorghe. Tam dojel odpoledne téhož dne, náklad byl však vyložen až 31. ledna. 1. února 1917 se vydal Langner v doprovodu uherského kaprála na zpáteční cestu. 4. února byl zpět v Šoproni. "Byl jsem také zesláblý, že ledva jsem mluvil, přitom zarostlý vousem, ant jsem se 3 neděle neholil ani nepřevlékl, od té chvíle jsem si pak nechal plnovous růsti."²⁸⁹ Cestoval ve vagónu, který byl plný pytlů s obilím. Jelikož cestoval v mrazech, opatřil si malá kamna, v kterých si topil. Z pytlů si vytvořil bariéru bránící úniku tepla a na spaní si opatřil slámu. Kamna ale nebyla dobře utěsněna, což mu přineslo mnohé nepříjemnosti. "Kouř [.....] všechen pouštěl jsem okenkem a dveřmi, tak že

HwaiConId=C1-2!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=3!;>

²⁸⁰ ŠEDIVÝ, Ivan. s. 33.

²⁸¹ Za přibližnou rekonstrukci trasy lze považovat současnou mapu této trasy, viz příloha č. 17.

²⁸² Chléb upečený pro vojáky.

²⁸³ Město na jihu Slovenské republiky, na slovensko - maďarském pomezí.

²⁸⁴ [2011-11-4]<[²⁸⁵ Tehdy uherské město, dnes leží na slovensko - maďarských hranicích.](http://fahrplan.oebb.at/bin/query.exe/dn?ld=5&seqnr=1&ident=jv.030120166.1320428863&jumpToDetails=yes&HWAI=JS!ajax=yes!&HWAI=CONNECTION$C0-0!id=C0-0!HwaiConId=C0-0!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=1!;CONNECTION$C0-1!id=C0-1!HwaiConId=C0-1!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=2!;CONNECTION$C0-2!id=C0-2!HwaiConId=C0-2!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=3!;CONNECTION$C0-3!id=C0-3!HwaiConId=C0-3!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=4!;CONNECTION$C0-4!id=C0-4!HwaiConId=C0-4!HwaiDetailStatus=details!HwaiConnectionNumber=5!;></p></div><div data-bbox=)

²⁸⁶ Dnes Huedin, město v Rumunsku.

²⁸⁷ Dnes město v západním Rumunsku.

²⁸⁸ *Zápisky z vojny*, s. 32.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 39.

jsem kouřem vydržet nemohl, přece jsem si ale kafe uvařil. Tak topil a vařil jsem si posledních zbytku, když mě bylo nejhůř, kolikrát přiběhli k vozu Maďaři, mysleli, že vůz hoří. Na noc jsem ale stejně musel nechat otevřeno, abych se nezadusil, takže teplo jsem nezískal."²⁹⁰ Proto přespal několik nocí v čekárnách vlakových nádraží, kde však obvykle nebyl v nejlepší společnosti. Zvláště špatný dojem na něj udělala čekárna ve Sfântu Gheorghe.²⁹¹

Další výraznou trasou, kterou Langner projel, byla trasa Gross Borowitz²⁹² (resp. Mladá Boleslav) - Dorohusk.²⁹³ Dorohusk se dnes nachází na polsko - ukrajinských hranicích, tehdy však patřil Rusku, resp. byl již dobyt Ústředními mocnostmi. Vzdálenost mezi těmito dvěma místy je zhruba 820 km. Langner ji ujel za tři dny. Dnes je možno ji vlakem ujet za dvacet dva hodin.²⁹⁴ Cestoval přes Pardubice, Ostravu, Lublin a Chełm.²⁹⁵

Četné kratší cesty Langner vykonal z Dorohusku do různých měst v blízkém i vzdáleném okolí. Na tyto cesty jezdil rychlíkem. Lze jmenovat např. města Lyuboml (*Lubomír*), Chełm, Rzeszów, Slawków, Kowel a Volodymyr - Volynskij.²⁹⁶ Na těchto cestách ujel vzdálenosti od dvaceti do čtyř set kilometrů. Při těchto cestách měl roli eskorty, v zásadě měl něco odvést, či přivést. Některý materiál dopravoval osobním vlakem, např. též dvě stě kilogramů hřebíků.²⁹⁷

Poslední přesun absolvoval do Volodymyru-Volynského, kam cestoval tzv. hytlákem.²⁹⁸ Cesta trvala pět hodin,²⁹⁹ dnes trvá prakticky stejnou dobu.

Některé cesty ale vykoval i jinými prostředky. Např. "*jel na voze červ. kříže*",³⁰⁰ ale také

²⁹⁰ Tamtéž, s. 29.

²⁹¹ "Večer jsem ztrávil v čekárně, kde sjížděli se vojáci z celé říše i Němci. Čekárna bez světla, dosti bídná a společnost všeliká, i cikáni a děvky." Tamtéž, s. 36.

²⁹² Obec Velká Borovnice, dnes Borovnice, nejbližší železniční zastávka u Pecky, se již nacházela v Sudetech.

²⁹³ První cesta v květnu 1917 však vedla ještě přes Kovel, který dnes leží na západní Ukrajině. Za přibližnou rekonstrukci trasy lze považovat současnou mapu této trasy, viz příloha č. 18.

²⁹⁴ [2011-11-4]<<http://fahrplan.oebb.at/bin/query.exe/dn?>

ld=5&seqnr=1&ident=n7.023770166.1320490543&jumpToDetails=yes&HWAI=JS!ajax=yes!

&HWAI=CONNECTION\$C0-0!id=C0-0!HwaiConId=C0-0!HwaiDetailStatus=details!

HwaiConnectionNumber=1!;CONNECTION\$C0-1!id=C0-1!HwaiConId=C0-1!HwaiDetailStatus=details!

HwaiConnectionNumber=2!;CONNECTION\$C0-2!id=C0-2!HwaiConId=C0-2!HwaiDetailStatus=details!

HwaiConnectionNumber=3!;CONNECTION\$C0-3!id=C0-3!HwaiConId=C0-3!HwaiDetailStatus=details!

HwaiConnectionNumber=4!;>

²⁹⁵ Město Lublin a Chełm dnes leží na východě Polské republiky. Za přibližnou rekonstrukci trasy lze považovat současnou mapu této trasy, viz příloha č. 18.

²⁹⁶ Města Lyuboml, Volodymyr Volynskij a Kowel se dnes nacházejí na území západní Ukrajiny, leží ve Volyňské oblasti; Rzeszów a Slawków leží v jihovýchodní části Polské republiky.

²⁹⁷ AMP, Válečná korespondence, Korespondenční lístek ze dne 27. 4. 1918.

²⁹⁸ Hytlák je "*železniční služební vůz pro přepravu balíků a zavazadel*." [2011-11-4] [online]. Dostupný z WWW:<<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hytlak>>

²⁹⁹ AMP, Válečná korespondence, Korespondenční lístek ze dne 22. 6. 1918.

³⁰⁰ *Zápisky*, s. 60.

povozem,³⁰¹ tramvají³⁰² a dokonce i na bicyklu.³⁰³

Při každé cestě navštívil místní trhy a obchody, často též místní památky a zajímavosti, jak např. hrad ve městě Lwów, známý klášter a poutní místo v Czenstochowě, významnou rakousko - uherskou pevnost Przemysl či ocelový železniční most z roku 1910, který dosahoval délky téměř pět set metrů.³⁰⁴

6.9. Stravování:

Dle předpisů měl každý voják právo na snídani, kterou tvořila káva či polévka, dále na oběd, což měla být polévka, maso a zelenina a konečně na večeři, tedy maso a zeleninu. Dále měl též voják fasovat 400 gramů chleba a tabák.³⁰⁵ Přesná gramáž stravní dávky vojáka je uvedena např. v díle Petra Havla, Milana Hodíka a Pavla Landy.³⁰⁶ "*Vojenský chléb byl tmavý a pekl se ve formě bochníku, později ve tvaru vaky o dvou porcích. Vydával se nejdříve 24 hodin po upečení, nesměl být ale starší než 8 až 10 dnů. [.....]. Za války [se pekl chléb] z 1/3 pšeničné a ze 2/3 žitné mouky.*"³⁰⁷

Kvalita a množství přidělené menáže³⁰⁸ se samozřejmě měnila. První zmínky o stravování máme v Langnerově případě až z června 1916 ze Šoproně. Dvakrát týdně vojáci dostali vepřové maso s knedlíky, čtyřikrát týdně maso hovězí, jednou maso s boby či jáhly. Další možností byla ryba s bramborovou kaší. Na Štědrý den roku 1916 dostali vojáci sváteční oběd - masovou polévku, sekanou a bramborovou kaši se zelím. Pokud se chtěl Langner dostatečně nasytit, např. po výše zmíněné cestě do Rumunska, koupil si boby, sádlo, špek a kávu (v konzervě) nazývanou Mikado.³⁰⁹

Od srpna 1916 se výrazným způsobem projevila válečná hospodářská krize v Pardubicích. Langner si stěžuje na nekvalitní stravu v malém množství. Proto jistě přivítal, že byl jeho dobrým známým hostinský Háek, který např. v listopadu 1916 dovezl maso a jitrnice.³¹⁰

³⁰¹ Tamtéž, s. 77.

³⁰² Tamtéž, s. 23.

³⁰³ Tamtéž, s. 58.

³⁰⁴ KOŽUCH, Miroslav. Most cez Dunaj v Komárne. [online]. [cit. 2012-01-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.rail.sk/skhist/mosty/kn-nz.htm>>

³⁰⁵ SEDLÁČEK, Zdeněk. *Stravování v rakousko - uherské armádě na začátku 1. světové války* [online]. [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://rakuherarmada.webpark.cz/stravovani.htm>> O tabáku a jeho výrobě v 19. století obecně viz např. MACKOVÁ, Marie. *Tabáková továrna v Lanškrouně jako součást státní tabákové režie*. 1. vyd. Lanškroun: Městské muzeum Lanškroun, 2007. 288 s. ISBN 987-80-239-8914-4.

³⁰⁶ HAVEL, Petr; HODÍK, Milan; LANDA, Pavel. s. 113.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 147.

³⁰⁸ "die Menage" (něm.), tj. vojenská strava.

³⁰⁹ Výrobce této kávy byla firma Julius Meinl.

³¹⁰ *Zápisky*, s. 18.

K obědu vojáci často dostávali zelnou polévku s masem. Až do září roku 1917 se v Dorohusku k většině jídel podával i půllitr piva.³¹¹ Od neděle 15. 7. 1917 do středy 18. 7. 1917 dostávali vojáci každé ráno kávu, v poledne vždy kroupovou polévku s masem. Jako hlavní chod bylo maso v různých úpravách a půllitr piva. V 15.00 dostávali např. špekáček či vejce a čaj.³¹² Na jmeniny císaře Karla I. - dne 25. 8. 1917 - dostal každý voják v Dorohusku dokonce i půllitr vína.³¹³

Výdej menáže v lublinské zubní klinice byl striktně určen. V 6.00 dostali pacienti bílou kávu, v 9.00 mléko, ve 12.00 haši s drobným masem, v 15.00 polévku a v 18.00 kávu, kaši a čaj.³¹⁴

V lednu 1918 byla v Dorohusku k dostání ještě masitá večeře, ale chleba již bylo méně. O Svátcích Velikonočních 1918 tvořila postní jídlo nudlová polévka, ryby, vejce a čočka, hrách či kroupy. Na posledním Langnerově působišti, ve Volodymyru - Volynském, byla v červnu 1918 strava dle Langnerova svědectví dobrá, jen chléb byl již méně kvalitní.

Důležitým přílepením byly vojákům balíčky z domova. Rodina jim obvykle zaslala to, co čeho se jim v běžné stravě příliš nedostávalo. Langner si tak nechával posílat chléb, perník, tvaroh, máslo, likéry, nudle, sušené švestky aj. Z Pecky do Dorohusku šel balíček deset dnů.³¹⁵ Často se ovšem stávalo, že jeho obsah byl již napaden plísní či byl otevřen ještě před dodáním adresátovi. Od srpna 1917 bylo navíc zasílání balíčků omezeno.³¹⁶

6.10. Vývoj cen potravin:

Ladislav Langner byl duší především obchodník. Na svoji profesi nezapomněl ani v průběhu svého pobytu v první světové válce. Pokud mu to časové možnosti jen trochu umožnily, navštívil všechny trhy a obchody ve městech a vesnicích, kterými cestoval. Obvykle za účelem vlastního nákupu, často také ale jen pro porovnání. Tím nám zanechal velice cenné svědectví o cenách a jejich vývoji v období tohoto konfliktu.

Níže následuje pokus o postihnoutí vývoje cen ve "Velké válce". Při tomto bádání nebylo možné vyhnout se specifickým problémům. Hlavním z nich je užívání dvojí měny, zlatkové a korunové. Zlatkovou měnu Langner používá zřejmě ze zvyku, vyučen byl v době, kdy ještě platila

³¹¹ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 2. 9. 1917.

³¹² *Zápisky*, s. 56.

³¹³ Celé jméno tohoto panovníka znělo Karel František Josef Ludvík Hubert Jiří Oto Maria Habsbursko - Lotrinský a 25. 8. měl dle rakousko - uherského kalendáře svátek Ludvík.

³¹⁴ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 18. 9. 1917.

³¹⁵ AMP, Válečná korespondence, Blíže nedatovaný dopis zřejmě z června 1918.

³¹⁶ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 16. 7. 1917.

měna zlatková. Bipolárnost měny se zřejmě ve společnosti držela obecně dlouho po roce 1892.³¹⁷ Tuto komplikaci naštěstí lze překlenout, východiskem nám budiž zavedená rovnice, kdy jeden zlatý rovná se dvěma korunám. Přesnému porovnání cen brání též různá hmotnost a forma potravin. Příkladem může být chléb či tabák, který je uveden dokonce v několika variantách. U některých potravin používá autor jiné zavedené jednotky, jako např. libru u chleba či másla.

Ke komparaci cen byly zvoleny potraviny, které Langner zmiňuje nejčastěji, tj. chléb, pivo, tabák, rum, máslo, kávu, bob obecný a vejce. Je třeba zmínit, že uvedené přehledy nelze brát jako obecně platné, vždy záleží na konkrétní oblasti a okolnostech.

Tab. č. 3: Vývoj cen chleba³¹⁸

Datum	Místo	Cena [kor.]	Specifikace
XII 1916	Šoproň	0,12	krajíček
I 1917	Komárno	1	krajíčky
I 1917	Medigirs	0,5	bílý celý
I 1917	Medigirs	0,2	tvrdý plesnivý
I 1917	Brašov	0,72	+ káva
V 1917	Dorohusk	20	neznámé větší množství
VI 1917	Rzeszów	5	bochánek, 1 kg
IX 1917	Chełm	4	komisárek
IX 1917	Lublin	1	1 libra (560 g)
X 1917	Lublin	1,4	na lístek
X 1917	Lublin	4,4-5,8	
I 1918	Chełm	4	
III 1918	Lublin	4	
IV 1918	Radoń	7	
VI 1918	Volodymyr-Volynskyj	8	bochánek

³¹⁷ Možnost níže uvedeného přepočtu platila do roku 1900, kdy měla korunová měna zřejmě zlatkovou již plně nahradit. Jak vidmo, v praxi se tak nestalo a zlatková měna přežívala v některých oblastech až do konce první světové války. Srov. HLAVÁČEK, Ivan; KAŠPAR, Jaroslav; NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. vyd. Jinočany: H + H Vyšehradská, 2004. s. 461. ISBN 80-7319-004-4.

³¹⁸ Výpracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

Nejvíce si Langner všímá cen chleba. Komparace vývoje cen je v tomto případě však zvláště obtížná. Autor totiž používá několik různých forem tohoto pečiva (krajíček, bílý celý, bochánek, komisárek,³¹⁹ chléb o hmotnosti jedné libry a dokonce i tvrdý plesnivý), gramáž ale obvykle není uvedena. Lze tedy pouze obecně konstatovat, že cena chleba vzrostla až šestnáctkrát (zatímco v lednu 1917 stál bílý chléb 50 haléřů, v červnu 1918 již osm korun).

Tab. č. 4: Vývoj cen kávy (šálek)³²⁰

Datum	Místo	Cena [hal.]	Specifikace
VI 1916	Jičín	24	bílá
VI 1916	Jičín	30	černá
X 1916	Pardubice	160 – 180	
I 1917	Hospida	65	+špek
VI 1917	Dorohusk	30	bílá sladká
I 1918	Chełm	10	
III 1918	Lublin	39	

V případě šálku kávy není růst nijak zásadní, obvykle se cena držela v průměru kolem dvaceti šesti haléřů. Extrémem je pak cena kávy v Pardubicích v říjnu 1916, to stoupla až sedmkrát.

Tab. č. 5: Vývoj cen piva (1/2 l)³²¹

Datum	Místo	Cena [hal.]
XII 1915	Šoproň	24
VI 1916	Pardubice	36
IX 1916	Pardubice	44
X 1916	Pardubice	50
II 1917	Šoproň	28
VI 1918	Volodymyr-Volynskij	100

Zásadní rozvoj prodělal vývoj cen piva. V Šoproni se cena držela stále na zhruba stejné úrovni, obecně však došlo v období od prosince 1915 do června 1918 ke čtyřnásobnému nárůstu.

³¹⁹ Komisní chléb. Je pečený v poli či v posádce pro vojáky a je mezi ně rozdělován.

³²⁰ Výpracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

³²¹ Výpracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

Tab. č. 6: Vývoj cen tabáku³²²

Datum	Místo	Cena [kor.]	Specifikace
I 1917	Šoproň	0,5	malý
I 1917	Sfântu Gheorghe	0,07	paklíček
VII 1917	Chełm	1	velký
IX 1917	Lublin	0,5	paklíček
XII 1917	Kovel	11	neurčené větší množství

Komparace je specifická i v případě tabáku. Setkáváme se totiž s malým tabákem, s "paklíčkem" a velkým tabákem. Cenu jedenáct korun za neznámé množství tabáku nelze do komparace zahrnout. Zdá se však, že cena tohoto artiklu nijak zásadně nestoupla, v lednu 1917 stál malý tabák padesát haléřů, v červenci téhož roku velké balení jednu korunu.

Tab. č. 7: Vývoj cen rumu (1l)³²³

Datum	Místo	Cena [kor.]
X 1916	Pardubice	6
X 1916	Pardubice	4,8 - 5, 6
I 1917	Šoproň	8

Komparace ceny jednoho litru rumu je vcelku jednoduchá. Za tři měsíce (od října 1916 do ledna 1917) je patrný poměrně razantní vzestup, až o jednu třetinu.

Tab. č. 8: Vývoj cen másla³²⁴

Datum	Místo	Cena [kor.]	Specifikace
VI 1916	Šoproň	5 (8, 93 za 1 kg)	1 libra (560 g)
VI 1916	Pardubice	5,2	1 kg
X 1916	Pardubice	12	1 kg
X 1917	Lublin	8 (14, 28 za 1 kg)	1 libra (560 g)

Častým zbožím, které Langnera zajímalo, bylo také máslo. Jeho hmotnost uvádí jak v kilogramech, tak librách. Po přepočtu lze říci, že cena másla za jeden kilogram byla velice různorodá. Obecně stoupla za šestnáct měsíců o pět korun, velký vzestup však zaznamenala i za pouhé čtyři měsíce v Pardubicích, a to o celých sedm korun.

³²² Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

³²³ Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

³²⁴ Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

Tab. č. 9: Vývoj cen bobu obecného³²⁵

Datum	Místo	Cena [kor.]	Specifikace
I 1917	Hospida	1,9	s masem
II 1917	Šoproň	1,6	1 kg
IX 1917	Lublin	4	1 kg

Poměrně často kupoval Langner vařivo bob obecný. Za osm měsíců (od února 1917 do září 1917) stoupla jeho cena za jeden kilogram více jak dvakrát.

Tab. č. 10: Vývoj cen vejce (1 ks)³²⁶

Datum	Místo	Cena [hal.]
VI 1916	Pardubice	26
X 1916	Pardubice	30-40
I 1917	Medigirs	20

Posledním artiklem, kterého si budeme v této komparaci všimnout, jsou vejce. Jeho cena se vcelku standardně pohybovala v průměru kolem dvaceti sedmi halířů za jeden kus.

Pro úplnost lze doplnit údaje o cenách jiných artiklů. Cena jedné cigarety se tak za války pohybovala mezi 20 - 50 halíři, zelná polévka s masem stála 1,90 korun, sádlo stálo v únoru 1917 v uherské Šoproni 3 koruny, čaj dvacet halířů, jeden kilogram česneku deset korun, sirky od šesti do šestnácti halířů, kilogram jablek vyšel na 1,20 koruny, limonáda v říjnu 1916 v Pardubicích 40 - 50 halířů a litr mléka v haličském Lublinu jednu korunu. Pro zajímavost lze uvést, že za litr petroleje nabízely chudé vesničanky v Nagispadu v dnešním Rumunsku, tehdy ještě Uhrách, jednu slepici či deset vajec a chléb.

Výše uvedené informace se můžeme pokusit porovnat s daty, která uvádí Ivan Šedivý.³²⁷ Maloobchodní ceny byly dvojího druhu - (1) oficiální a (2) neoficiální (na černém trhu). S cenami oficiálními nelze reálně zachycené Langnerem obvykle vůbec porovnávat. Jedinou výjimku snad tvoří artikl vejce - zatímco jeden kus stál v druhé polovině roku 1916 oficiálně 37 halířů, Langner ho pořídil za 31 halířů. Cena jednoho kilogramu chleba v Langnerově pojetí zhruba odpovídá průměrné ceně na černém trhu.

Co lze říci obecně o vývoji cen v první světové válce dle svědectví Ladislava Langnera?

³²⁵ Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

³²⁶ Vypracoval autor na základě údajů z válečného deníku a korespondence.

³²⁷ ŠEDIVÝ Ivan, s. 245, 396 a 397.

Většina artiklů pochopitelně zdražovala (tu více, tu méně). Největší vzrůst lze zaznamenat v případě chleba, piva a másla. Pozoruhodný je vzrůst cen v Pardubicích v roce 1916. U většiny sledovaných artiklů cena za pět měsíců (od června do října) vzrostla naprosto zásadně, v případě piva o 28 procent, v případě vejce o 26 procent a cena másla dokonce o 57 procent!

6.11. Zdravotnictví a hygiena:

Ihned poté, co byl Langner poprvé odveden do války, nahlásil se do jičínské vojenské nemocnice. Měl trpět na plicní katar, tj. zápal plic. S odstupem času je těžké soudit, zdali tomuto tak skutečně bylo, či nemoc simuloval. Spíše se však kloním k druhému názoru. V nemocnici pobyl čtrnáct dní a následně byl propuštěn domů. Výše zmíněné hypotéze by napovídala i fakt, že následujících třicet měsíců žádné zásadní zdravotní problémy neměl. Ty nastaly až v září 1917, kdy měl zřejmě chronický zánět průdušek a také dentální problémy. Nejprve odcestoval 10. září do Chełmu , kde byl "*přijat do c.k. polní nemocnice č. 1405. Blok III*".³²⁸ Po vizitě mu byl na c. a k. polním zubním ambulatoriu ve stejném městě vytržen jeden zub a byl poslán dále, do Lublinu. Zde se nacházela válečná zubní klinika IV. armády (Kriegszahnklinik der IV. Armee). Přednostou této kliniky byl Julian Zilz.³²⁹ Podmínky na této klinice nebyly z dnešního hlediska jistě ideální. V době Langnerova příchodu měla plnou kapacitu, takže první noc přespal "*na tabuli na mantlech*".³³⁰ Druhý den po vizitě mu "*p. oberarzt zuby piloval a čistil*".³³¹ Pacienty však ve válečné době vůbec nešetřili. 17. 9. šel totiž Langner s ostatními skládat na vlakové nádraží uhlí, den na to ještě nosil dříví. 23. 9. byl poprvé na operačním sále a 5. října konečně dostal nové zuby. Pět dní nato měl již odjet zpět do Dorohusku, ale vylomil se mu zub. Využil tedy příležitosti a nechal se 13. října vyfotografovat.³³² 14. října byl defekt na operačním sále napraven a 17. října večer mohl konečně odcestovat do Dorohusku.

S úrovní válečného zdravotnictví byl Langner zřejmě spokojen, nemá zvláštní výhrady. Konečně, měl v tyto dny po delší době více volného času, čehož náležitě využil. Lékařský zákrok mu ale především pomohl a do konce října 1918 již žádné zdravotní potíže neměl.

³²⁸ *Zápisky*, s. 59.

³²⁹ SCHMALBUCH, Bernd. *Die zeitgenössische Zahnheilkunde im Spiegel der "Osterreichischen Zeitschrift für Stomatologie" 1903 - 1919*. Düsseldorf, 2006. s. 62 - 63. Dissertazion. Institut für Geschichte der Medizin der Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf.

³³⁰ *Zápisky*, s. 60.

³³¹ Tamtéž, s. 60.

³³² Jedná se o jedinou dochovanou Langnerovu vojenskou fotografii. Viz příloha č. 19.

S tématem zdravotnictví souvisí též hygiena. O koupeli se Langner často nezmiňuje, ale lze předpokládat, že se myl častěji, než je v deníku či korespondenci uvedeno. V Dorohusku měl každý voják dokonce své necky. Dosti ohrožen nemocemi byl Langner v době svého pobytu v Pardubicích. Běžně se totiž pohyboval mezi raněnými, vojáky se sifilitidou či s kožními nemocemi. Toto období však úspěšně a ve zdraví přestál. Dne 22. prosince byli všichni vojáci v Šoproni očkováni.³³³ Během své "rumunské eskapády" se Langner za téměř tři týdny vykoupal jen jednou (v Budapešti 2. 2. 1917) a celou cestu strávil v jednom oblečení.

Velkým problémem byly také blechy. Zvláště Langnera trápily v srpnu 1917 v Dorohusku. Byla podniknuta protiopatření - všichni vojáci se museli povinně vykoupat, obdrželi čisté prádlo a špinavé bylo posláno do desinfekce. Podestlání z kavalců bylo spáleno a podlaha kasáren důkladně umyta. Ale nemělo to valného účinku. Blech neubývalo, bránily klidnému spánku vojáků, ti na ně proto "*při měsíčku*" pořádali "*hony*".³³⁴ V říjnu téhož roku se již situace zlepšila. Pravidelně si Langner čistil deku, šatstvo a lůžko. V Dorohusku měl k dispozici dokonce prádelnu; jinde vzal za vděk alespoň rybníkem. V létě roku 1917 se často koupal v řece Západní Bug. Před nástupem na dovolenou na konci roku 1917 prošlo osmnáct vojáků lékařskou prohlídkou, sedmnáct z nich úspěšně (včetně Langnera), jeden voják byl vrácen, neboť měl vši.

6.12. Korespondence, kontakt s rodinou:

Ladislav Langner mezi lety 1915 a 1918 nijak zvlášť nestrádal. Vlastní pracovní činnost mu nevadila, byl pracovitý. Co mu na válce však vadilo nejvíce, to bylo odloučení od rodiny. Rodina pro něj byla důležitá. Pokud to šlo, snažil se dostat do Čech, kde mohli být v bližším kontaktu. Vzhledem k tomu, že byl ale zařazen do zeměbrany, bylo to poměrně obtížné. Navíc obecnou tendencí v mnohonárodnostní rakousko - uherské armádě bylo cílené posílání vojáků mimo jejich vlast. Proto se při každé příležitosti hlásil na tzv. komandýrku, tj. na služební cestu, do Čech. Takto se dostal v červnu 1916 do Pardubic a v březnu 1917 do Mladé Boleslavi, kam za ním mohla přijet jeho manželka. V opačném případě se snažil být s rodinou v kontaktu alespoň dálkově. Nejvýznamnějším a prakticky jediným prostředkem k tomu byla korespondence.

³³³ Bohužel nevíme, proti přesně čemu. *Zápisky*, s. 21.

³³⁴ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 8. 8. 1917.

6.13. Důležitost krajanů:

Vedle rodiny bylo další důležitou věcí pro Ladislava Langnera mít kolem sebe přátele, popř. alespoň krajan, kteří se jeho přáteli obvykle stali. Přítomnost krajana Langner ve svém deníku vždy zdůrazňuje, pokud o žádném neví, zmíní se o tom.³³⁵ Preferoval krajan z úzkého regionu, z okolí Pecky a Novopacka. Ve vzdálenějších oblastech vzal zavděk všemi Čechy.

Z nejbližšího okolí se zmiňuje o třinácti osobách. Z toho deset osob bylo přímo z Pecky - v jičínské nemocnici ležel na pokoji se svým sousedem E. Vonkou, v Jičíně se setkal též s učitelem Novotným a p. Středem. V pardubické nemocnici vyřizoval vzkaz synovi svého známého z Pecky, p. Šepse. Z jedné dovolené cestoval s J. Manychem, v Pardubicích se dvakrát setkal s A. Rulfem, v listopadu 1916 navštívil s rodákem Šturmem restauraci v Jesničánkách.³³⁶ V Uhrách potkal A. Rajse a F. Rulfa. V Mladé Boleslavi svého dobrého známého ze spolku "Harant" - malíře Františka Kudrnovského.

Z měst a vesnic v okolí Pecky se setkal v nemocnici v Chełmu s Františkem Purmem z Bělé u Pecky a v Lublinu s desátníkem (kaprálem) Janouškem z Kalné. Zmiňuje též invalidu z Nové Paky, který hrál vojákům o Vánocích 1916 v Šoproni.

Kromě toho se spřátelil s mnoha dalšími vojáky. Při své dlouhé cestě do Sfântu Gheorghe na přelomu ledna a února 1917 potkal ve městě Szolnok úředníka Čecha, který mu dal zdarma lístek na stravu a Volyňského Čecha, který mu nalil čaj. V Rusku se spřátelil zvláště s p. Poloprutským a Šnajdrem a také s četařem Víkem. V nemocnici v Lublinu působil coby štábní lékař také Čech.

S mnohými z výše jmenovaných zůstal v kontaktu i po válce, dopisoval si především s kamarády z Dorohusku.

6.14. Langnerův vztah k válce a mocnářství:

Většina českých vojáků bojujících ve Velké válce tak činila nerada, ba dokonce s odporem. Bylo to dáno několika faktory, především ale byli Češi tradičně rusofilové. Je znám popěvek

³³⁵ Např. v prosinci 1915 si zapsal: *Kamarádi pak také dosti upřímní. Z Pecky tam ale nebyl žádný. Zápisky, s. 3.*

³³⁶ *"Odpol. 12/11 v Bio, večer šli jsme s Večerníkem do Jesničanek, tam byla zábava – z Pecky Šturm, 5 l. vín a pak pranice [se] šikovatelem." Zápisky, s. 18.*

"Červený šátečku kolem se toč, my jdeme na Rusa, nevíme proč."³³⁷

Ladislav Langner v deníku sice nevyjadřuje příliš svůj názor na tuto problematiku, ale jeho chladný vztah k monarchii, resp. k Němcům a německému jazyku, lze odvodit z jeho činnosti z 90. let 19. století, kdy byl členem několika českých vlasteneckých spolků, především pak mládeneckého spolku "Harant". Práce jako taková mu nevadila, ale měl problém s tím, že byla neplacená. "*Na večer jsme šli [.....] před kancelář, kde sepsali náš majetek, přitom jsem felveblovi rozčilen vyhodil z kufru mé věci a řekl, že za celý rok dření ani prádlo nedostal, ani wíndru.*"³³⁸

Hloubku jeho odporu k Němcům a němčině dokazuje i fakt, že několikrát odmítl lepší místo, kde však byla němčina podmínkou. V srpnu 1916 tak např. v Pardubicích odmítl místo v účetní kanceláři, "*jelikož úplně německé [bylo].*"³³⁹ Je ale také třeba zvážit, na jaké úrovni němčinu ovládal. Ještě v polovině 90. let totiž kvůli nedokonalé znalosti tohoto jazyka nesehnal práci v Drážďanech.³⁴⁰

Při svátcích a významných jubileech Habsbursko - lotrinské dynastie zůstává také neutrální. 22. listopadu 1916 tak novému císaři Karlu I. přísahal jen z povinnosti, ze stejného důvodu šel na mši v Kovelu na svátek císařovny Zity dne 27. dubna 1918.

6.15. Národnostní otázka a konfliktní situace:

S tímto souvisí také národnostní otázka. Langner se v průběhu let 1915 - 1918 setkal s mnoha národy monarchie. Jmenovat lze Rusy, Ukrajince, Uhry, Italy, Poláky, Rumuny, Židy, Srby a dokonce i Turky. S žádným z nich neměl osobně problémy. Často byl svědkem zajímavých společenských jevů. Od srpna 1917 byl ubytován na jednom sále společně s Židy, Maďary, Slovinci a Poláky. "*Na jedné straně odbývají si Židé své modlení [.....] a na druhé straně má zas Polák malou kapličku s oltářem a obrázkem a denně hlasitě se modlejí o závod, vedle zase třeba hrajou karty a dělají hrubé vtipy.*"³⁴¹ Drobné, ale soustavně se opakující se narážky na Židy v *Zápiscích*³⁴² nelze považovat za vyložený antisemitismus, jeho vztah k Židům byl v dobové normě. Na druhou stranu je ale třeba říci, že jako hluboce věřící křesťan pravděpodobně jistou averzi vůči tomuto

³³⁷ NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům.* s. 181.

³³⁸ *Zápisky*, Volně vložený list.

³³⁹ Tamtéž, s. 14.

³⁴⁰ Viz kap. 3.3.

³⁴¹ AMP, Válečná korespondence, Dopis ze dne 8. 8. 1917.

³⁴² "*V noci šel spát do Baúwerkstattu, tam spáli Židi a nechtěli mě pustit dovnitř až jsem udělal rámus.*"

Zápisky, s. 80. "*Cestou jsem zvěděl, že za mě chtějí Žida, který by jezdil pro zboží.*" *Zápisky*, Volně vložený list. Atd.

národu měl.

V zajímavém a širokém etnickém, národnostním a sociálním prostředí mohlo často dojít k různým sporům a nepokojům. Langner se však ničeho podobného svědkem nestal. Jedinou výjimkou byl antisemitistický útok v Lublinu v září 1917. Ten však Langner sledoval jen z povzdálí.³⁴³ Sám byl klidné a nekonfliktní povahy, jen výjimečně se dovedl rozčítit. Stalo se tak v podstatě pouze v květnu 1918, kdy Langnera velice nepotěšilo, že bude převelen z Dorohusku, kde si již zvykl.³⁴⁴ S vojáky tedy sporu neměl vůbec, jen výjimečně s nadřízenými.

³⁴³ "Odpol. panika ven v trhu, rozhanění židů ve 4 h. odp., bodnutí nožem." Zápisky, s. 61.

³⁴⁴ "Na večer jsem šli my tři před kancelář, kde sepsali náš majetek, přitom jsem felveblovi rozčilen vyhodil z kufru mé věci a řekl, že za celý rok dření ani prádlo nedostal, ani wíndru." Zápisky, Volně vložený list.

7. Ladislav Langner po první světové válce:

Svůj negativní vztah k mocnářství sice Langner v písemných pramenech nezdůrazňuje, písemně vyloženě zbrojil pouze proti německému jazyku, nicméně lze předpokládat, že jeho pád 28. října 1918 uvítal. Jistě i on měl podobný názor jako jeho dcera Anna, která ve vzpomínkách píše: *"Radost naše byla později ještě zvýšena, když před ukončením dovolené jeho došla zpráva, že Češi dostali samostatnost, že Rakousko padlo a vojá[ci] že jedou z vojny. [...] Všichni jsme měli velikou radost, zvláště [...] že národ náš dostal samostatnost."*³⁴⁵

Krátce po vzniku republiky využil všech výhod, které poskytovala a stal se členem politické strany Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská, resp. její místní organizace. Zůstal jí věrný až do své smrti v roce 1946.

Na obecním úřadě v Pecce roku 1911 povýšil, stal se tajemníkem obce. Úředník byl jistě dobrý, tajemníkem byl ještě dalších dvacet osm let. Přesto však došlo k jistým vybočením, kdy svým jednáním obec příliš nepotěšil. Prvním takovýmto excesem byla stížnost, kterou 27. července 1919 zaslal na Zemskou správu politickou v Praze, tedy na zemský úřad země České. Předmětem jeho stížnosti byla volba finanční komise v Pecce ze dne 24. července téhož roku. Zvolen byl Josef Pátý, Josef Koch, Anna Fárská, Václav Krčmařík a Antonín Lederer. Zemská správa politická uznala, že výše zmínění byli zvoleni "z celého sboru", což ovšem bylo chybné, volba se totiž "má provésti dle skupin volebních a to v poměru mandátů, jež skupiny tyto mají v obecním zastupitelstvu". Výsledky této volby byly tedy zrušeny a byla nařízena volba nová. To bylo Langnerovi oznámeno dne 1. prosince 1919. Nová volba se konala dne 23. prosince 1919. Zvoleni byli Antonín Leder, Václav Krčmařík, Šasna[?], Hynek Poslt, Pátý, František Langner, Pokorný, Mačík[?], Vonka, Šturm a Rafael Engelman.³⁴⁶ Dále v roce 1922 nedodal včas rozpočet obce na rok 1923. Soudě dle Pamětí měšťáky Pecky to zřejmě nebylo poprvé.³⁴⁷

Obchody rostly a Ladislav potřeboval kvalifikovanou sílu. Učinil to velice jednoduše - od 12. ledna 1920 do 12. ledna 1923 vyučil svoji manželku Annu, která mu jistě v obchodě pomáhala i předtím, konečně v době války obchod v podstatě sama vedla.³⁴⁸ Jako vyučená v obchodě pracovala od roku 1923 do roku 1938, často obchod vedla sama.³⁴⁹ Není ovšem důvod se domnívat, že poté s touto prací skončila. Naopak zde působila i po smrti svého manžela v roce 1946 a to jistě do konce roku 1950. Práce manželů Langnerů v koloniálu byla rozdělena dle následujícího modelu: Ladislav

³⁴⁵ AMP, Anna Peštová, Vzpomínka 1920.

³⁴⁶ AMP, Ladislav Langner, Stížnost 1919.

³⁴⁷ Srov. kap. 2.3.

³⁴⁸ AMP, Anna Langnerová, 1923.

³⁴⁹ AMP, Anna Langnerová, 1938.

Langner zajistil pouze zásobování obchodu a o vše ostatní se již starala jeho manželka.³⁵⁰

Langner se také stal poručníkem mnohých dětí z Pecky. Kromě jiných i svého vzdáleného příbuzného Vladimíra Rumla, který se narodil v září 1924 ve Lhotě u Pecky jako nemanželský syn Marie Rumlové, dceři hostinského ze Lhoty u Pecky. Stalo se tomu tak 9. března roku 1927. Jeho aktivity pro městečko byly rozsáhlé. "*Vedl obecní kroniku a byl takřka u každého křtu, svatby a funusu.*"³⁵¹ Často byl svědkem podepsání poslední vůle obyvatel Pecky.

Aby uživil svoji poměrně velkou rodinu a byl schopen splácet zděděné dluhy, měl několik různých příjmů. Hlavním byl ten plynoucí z práce tajemníka na městském úřadě. Tuto funkci vykonával od roku 1911 do roku 1939 (s krátkým přerušením v době první světové války). Jeho plat rostl z původních 200 K (1911) až na 5000 Kčs (od roku 1927) měsíčně. Kromě toho vedl od roku 1903 vlastní koloniál a pracoval pro několik pojišťoven. Jmenovitě pro Slavii (od listopadu 1914), vídeňskou společnost Dunaj (od prosince téhož roku), Plaňanskou pojišťovnu (od dubna 1919), dále pro Konkordii z Liberce (od února 1922), pro vídeňskou společnost Fénix (od roku 1924) a pro Rolnickou pojišťovnu. Pro tyto se staral o oblast Pecky a okolí.³⁵²

Také vykupoval po přádelnách odpad z bavlny, ten zpracoval v klubka a následně prodával "*do provaznických dílen na výrobu opratí, lan a provaznického zboží.*"³⁵³ Tento obchod zahájil již Hynek Langner v 90. letech 19. století a Ladislav ho po něm převzal. Bavlnu prodával a posílal do širokého okolí, do Hradce Králové, Mělníka, Heřmanova Městce, Roudnice nad Labem, Mnichova Hradiště, Nových Benátek, Jičína, Příbrami či Nymburka. Pro představu lze uvést, že za rok 1901 prodal celkem 1100 kg bavlny.³⁵⁴

Aby měl přehled o aktuálním dění v oblasti trhu a obchodu, jezdil pravidelně na Pražské vzorkové veletrhy, které se konaly na Výstavišti v Praze. Prokazatelně zde byl přítomen roku 1922, 1928, 1936, 1937, 1938, 1939 a 1940. V případě zájmu peckovských občanů byl pověřen, aby jim na tyto veletrhy vystavil legitimaci.

V roce 1921 proběhlo první sčítání lidu v Československé republice.³⁵⁵ Ladislav Langner nemohl zůstat stranou při této důležité události a tak obdržel dne 20. ledna 1921 legitimaci sčítacího komisaře. Dne 15. února 1921 tedy obcházel peckovské domácnosti a prováděl sčítací práce.

V jistém směru Ladislav napodobil svého otce Hynka, i jemu se v pozdějším věku narodil potomek. Ve 45 letech se mu dne 27. dubna 1921 narodil nejmladší syn Zdeněk. Jeho o šestnáct let

³⁵⁰ Rozhovor s Helenou Pištorovou vedený Matějem Peštou na Pecce dne 7.8.2011.

³⁵¹ LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*, s. 4.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ AMP, Ladislav Langner, Bavlna.

³⁵⁵ *První Československé sčítání lidu 1921*. [2011-07-25] [online]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/prvni_ceskoslovenske_scitani_lidu_1921>

starší bratr Jindřich ho později podporoval při studiu.

V roce 1921 přešel hrad Pecka pod obec. Langner hrál zřejmě roli i v této důležité události - s vysokou pravděpodobností se podílel na textu protokolu, kterým předal Karel hrabě Trauttmansdorff hrad Pecka městečku Pecka.

Další důležitá událost v jeho rodinném životě nastala dne 19. října 1928. Jeho jediná dcera Anna se ve věku dvacet pět let vdala v Praze na Vinohradech v kostele sv. Ludmily za stejně starého Miroslava Peštu. Oddal je opět Ladislavův starší bratr Jindřich Langner.

Rozšířit své obchodní zkušenosti a zisky se Langner pokusil v roce 1929. V té době měl na Pecce velikou konkurenci a nemohl prodat všechno své zboží.³⁵⁶ Proto požádal Okresní úřad v Nové Pace o povolení "zboží, které ve svém obchodě [vede - M.P.] mohl též o trzích a poutích vykládati."³⁵⁷ Okresní úřad ho obratem ubezpečil, že pokud provozuje obchod podle živnostenského listu, je oprávněn "také navštěvovati trhy a poutě." Langner tak poté činil, mj. i v Hořicích a České Skalici.

Roku 1931 nastala v jeho rodině další důležitá událost. V únoru tohoto roku se narodil manželům Peštovým syn Miroslav, Ladislav Langner se tedy stal v padesáti šesti letech dědečkem. Do roku 1946 se dočkal dalších šesti vnoučat.

V pátek 22. března 1935 měl Langnerův nejmladší syn nehodu na cyklistickém kole. Tehdy čtrnáctiletý Zdeněk Langner v zatáčce najel na auto pekaře Josefa Šormy ze Studence, přitom hlavou prorazil přední sklo auta a byl následně odhozen do příkopu. Hned poté byl odvezen do nemocnice v Nové Pace. Při nehodě nebyl shodou náhod vážně zraněn. Incident měl ovšem soudní dohru - Langner chtěl zaplatit bolestné ve výši 13 030 Kč. Soud uznal, že Šorm porušil pravidla silničního provozu - jel neopatrně po pravé straně silnice.³⁵⁸ Šorm se ovšem odvolal a spor se táhl další dva roky. Mezitím došlo k několika zvrátům, jeden soud prohlásil vinným Šorma, druhý Langnera. Celá věc došla až před Vrchní soud v Praze, který dne 14. června 1937 rozhodl, že Šorm zaplatí Langnerovi 2000 Kč bolestného.³⁵⁹

Jak vypadal život v Langnerově domácnosti na konci 30. let 20. století? "*Práce doma máme pořád dost [.....]. Já mám teď u obce mnoho práce, byly účty, volby [.....] a jiné nové práce, tak abych stálí byl na obci a své zanedbával. [.....] Máti má také hodně práce s prádlem, uklízením, teď máme dvě kozy a slepice a králíci, tak při tom krámě má pořád co dělat. Zahrádku máme v pořádku. Teď řezali jsme dříví a už zas do toho prší, že nemůžeme nic dělat.*"³⁶⁰

³⁵⁶ Ve 20. letech bylo na Pecce dvanáct obchodů se smíšeným zbožím. Srov. VÁGENKNECHT, Jan. *Hrad Pecka. Městečko Pecka*. 1. vyd. Pecka: Odbor klubu čsl. turistů, 1928, s. 25.

³⁵⁷ AMP, Koloniál, 1929.

³⁵⁸ Jízda vpravo byla uzákoněna až v roce 1939 v souvislosti s německou okupací.

³⁵⁹ AMP, Ladislav Langner, Spory
³⁶⁰ AMP, korespondence I; Dopis ze dne 3. 6. 1938.

Dne 29. září roku 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda. Jak toto a následné období Protektorátu Čechy a Morava vnímal Ladislav Langner? V roce 1939 vstoupil do strany Národní souručenství. Byla to jediná politická strana za Protektorátu prosazující legálně české zájmy, jedna z mála forem pasivní rezistence. *"Národní souručenství již od samého začátku bylo nuceno vystupovat [...] schizofrením způsobem [...]. Tvářilo se jako loajální organizace, avšak významným prvkem v jeho činnosti se alespoň v prvním půlroce existence protektorátu [...] stalo organizování a zaštiťování legálních demonstračních projevů češství."*³⁶¹ To byl zřejmě důvod, proč do Národního souručenství Langner vstoupil (zároveň se svou manželkou Annou). Jeho protiněmecké názory z počátku století jistě přetrvaly. Až poté si Třetí říše tuto stranu plně podřídila svým zájmům. Langner však Háchovi zřejmě plně věřil. Důkazem budiž i transparent nemalé velikosti (270 x 230 cm) s nápisem vyvedeným modrým písmem, který cituje slova Emila Háchy: *"Všechny Vás volám k vytrvalosti. Mnohými zkouškami ještě projdeme. Vědomí však, že projdeme společně a že všichni věříme ve šťastnou budoucnost své vlasti, nám dá sílu k další práci. Buďme si opravdu bratry a neopouštějme se ani v radosti ani v utrpení. Dr. E. Hácha."* Jistě není náhoda, že se jedná o shodný text, jakým je ten uvedený na zadní straně členského průkazu člena Národního souručenství. Vzhledem k rozměrům transparentu lze soudit, že musel být umístěn na budově, možná přímo na domu č.p. 155. Ve chvíli, kdy se již Národní souručenství začalo dostávat do područí Němců, byl tento transparent sejmuto a umístěn v půdních prostorách domu č.p. 155.

Dne 1. dubna 1939 byl Langner penzionován z moci úřední. Městský úřad mu k tomu zaslal tato slova: *"Činíc toto rozhodnutí děkuje Vám městská rada za všechno, co jste ve funkci Vám svěřené pro obec vykonal, a přeje Vám, abyste dny svého odpočinku užil v klidu a plném zdraví ještě dlouhou řadu let."*³⁶² To ovšem neznamenalo, že by Langner přestal pracovat. Svůj obchod vedl dál a zřejmě se více zapojil do jeho provozu.

Ve 40. letech 20. století plynul život v Langnerově domácnosti podobně jako dříve. Ladislav Langner se i v pokročilém věku elegantně oblékal, rád nosil motýlka. Většina zboží obchodu byla uskladněna přímo na policích v jeho prostorách, jen část byla umístěna na půdě. Koloniál nabízel smíšené zboží - jak potraviny, tak drogistické zboží, hračky pro děti, kuchyňské potřeby i některé zboží stavební. V domě se topilo především dřívím, které bylo uskladněno na rozsáhlých půdách. Pro vodu se chodilo k nedaleké studni. V hospodářské části domu se chovala koza domácí a kur domácí. V nejbližším okolí domu byla drogerie pana Josefa Pátého a holičství.³⁶³

Nedostatky spojené s válečným děním pocítila samozřejmě i rodina Langnerova, na

³⁶¹ MALÍŘ, Jiří; MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 1938. II. díl: období 1938 - 2004.* 1. Brno: Doplněk, 2005. s. 1101.

³⁶² AMP, Ladislav Langner, 1939.

³⁶³ Rozhovor s Helenou Pištorovou vedený Matějem Peštou na Pecce dne 7.8.2011.

nedostatečné zásobování si Langner v dochované korespondenci stěžuje celé období druhé světové války.

Ladislav Langner s celou rodinou nicméně bezpečně přečkal druhou světovou válku. Nadále prodával i přes relativně pokročilý věk ve svém obchodu. Jeho životní pouť se však již chýlila ke konci. *"Zemřel tiše po krátké nemoci, zaopatřen sv. svátostmi umírajících, v sobotu dne 26. ledna 1946 ve věku 72 let."* Jeho tělesné pozůstatky byly *"v úterý dne 29. ledna o půl 10 hod. dopolední v domě smutku vykropeny a po zádušních službách božích na hřbitově v Pecce k věčnému spánku do rodinného hrobu uloženy."*³⁶⁴

Anna Langnerová přežila svého manžela o dvanáct let a zemřela až 29. července 1958. I v této době žila nadále v domě č.p. 155 a vedla koloniál a to až do konce roku 1950. Poslední rok života však strávila u své dcery Anny Peštové.³⁶⁵

³⁶⁴ AMP, Ladislav Langner, 1946.

³⁶⁵ Rozhovor s Helenou Pištorovou vedený Matějem Peštou na Pecce dne 7. 8. 2011.

8. Závěr:

Ve své práci jsem se pokusil představit život maloměstského obchodníka a úředníka Ladislava Langnera (1874 - 1946). Původně se vyučil pekařem, roku 1903 si však otevřel koloniál. Dále byl zaměstnán jako písař, posléze jako tajemník na městském úřadě na Pecce. Pracoval pro několik pojišťoven, mmj. i pro Slavii. V mládí byl velice aktivně činný ve dvou peckovských spolcích (spolek divadelních ochotníků "Tyl" a mládenecký spolek "Harant"), čímž aktivně ovlivňoval kulturní život na Pecce. Jeho aktivita pro obec byla dalekosáhlá, mmj. vedl i obecní kroniku. První světová válka zasáhla významně do jeho života - i on byl do ní odveden, ač mu bylo již přes čtyřicet let. Působil zde jako týlový voják zeměbrany, za více jak tři roky vystřídal několik působišť, např. město Šoproň, Pardubice, Dorohusk či Vladymyr - Volynskyj. Smýšlením byl český vlastenec, proto uvítal vznik samostatné Československé republiky. Stal se členem politické strany Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská. Za německé okupace byl členem Národního souručenství.

V první části jsem shrnul dějiny obce Pecka. Pro období do roku 1914 existuje syntetická práce Rafaela Engelmana z roku 1921, pro období následné dosud však žádná není k dispozici, je proto nutné čerpat z obecní kroniky a archivních pramenů.

Druhá a třetí kapitola stručně popisuje události první světové války a také prameny osobní povahy.

Zásadní částí práce je biografie Ladislava Langnera. Vzhledem ke specifickému zaměření práce nebyla tato osobnost pochopitelně ještě dostatečně vědecky zhodnocena, tento pokus je tedy první. Je zde předložen pokus o postihnoutí celého jeho života, období před první světovou válkou je však kupodivu v pramenech více zastoupeno, než období od roku 1918 do roku 1946. Při tvorbě tohoto oddílu byla nastolena nová dosud nezpracovaná témata, např. Spolek divadelních ochotníků "Tyl" či mládenecký spolek "Harant" by si jistě zasloužil samostatný vědecký text. V případě SDO "Tyl" však badatel narazí na fakt, že tento fond sice ve Státním okresním archivu v Jičíně existuje, je poměrně rozsáhlý, ale není dosud zpracovaný, tedy není badateli přístupný. Spolek "Harant" zase není ve Státním okresním archivu v Jičíně tak hojně zastoupen, aby mohl být vědecky zhodnocen. Část archiválií k tomuto tématu se nachází ve Sbírce soudobé dokumentace na hradě Pecka, většina z nich je však zřejmě nadále v soukromém držení potomků členů tohoto spolku. Také každodenní život obchodníků a úředníků na přelomu 19. a 20. století se dosud nestal častým historiografickým námětem.

Velká pozornost je také věnována období první světové války, zachycené v deníku a korespondenci Ladislava Langnera. Válečné deníky a vnímání tohoto konfliktu očima jednotlivce je dnes v historiografii velice populární. Většina prací se ale zaměřuje spíše na legionáře. Jen málo z nich se zabývá rakousko - uherskými vojáky, a zvláště pak je malá pozornost věnována vojákům v týlu. Jedním z nich byl i Ladislav Langner. Na rozdíl od podobných prací vzniklých na půdě Filozofické fakulty Univerzity Pardubice jsem věnoval velký prostor aspektům každodenního života vojáků. Za přínosný považuji pokus o zhodnocení vývoje cen potravin v průběhu první světové války. Ladislav Langner byl především obchodníkem a cen si všímal i v tomto konfliktu. Pozornost jsem však věnoval i dalším aspektům, jako je např. stravování, doprava, zdravotnictví a hygiena apod.

Pozoruhodné je datum Langnerova návratu z této války. Shodou okolností se totiž vrátil dne 27. října 1918, tedy pouhý den před vyhlášením samostatné Československé republiky. V říjnových dnech roku 1918 jeho rodina onemocněla španělskou chřipkou a Langner obdržel desetidenní dovolenou, aby ji mohl v této těžké situaci navštívit. Zpět měl být dne 2. listopadu. Vzhledem k dějinným událostem k němu však pochopitelně nedošlo.

Svou prací jsem se pokusil odpovědět na v úvodu stanovené otázky. Jak jsem již výše konstatoval, každodennost úředníka a obchodníka na přelomu 19. a 20. století není častým historiografickým tématem. Tato bakalářská práce každodennost výše zmíněných profesí částečně přibližuje. Ladislav Langner představuje jen jednoho z celé řady jemu podobných. Každý případ je samozřejmě specifický, některá v některé práci zmíněná fakta však platí obecně. Každý voják samozřejmě válku reflektoval specificky, nicméně některé poznatky týkající se pohledu Ladislava Langnera lze brát jako obecné. Vývoj cen potravin v průběhu světové války je shrnut v příslušné kapitole.

Tato bakalářská práce by měla přispět k vytvoření obrazu každodenního života maloměstské střední vrstvy společnosti v Podkrkonoší, potažmo v Českých zemích, na přelomu 19. a 20. století.

9. Seznam literatury a pramenů:

Monografie:

- AUSKÝ, Stanislav. *Kozáci*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 311 s. ISBN 80-200-0766-0.
- BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Praha: Paseka, 2005. 152 s. ISBN 80-7185-706-8.
- ENGELMAN, Rafael. *Pecka. Památník hradu a městečka se životopisem Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdrůžic, pána na Pecce*. Nová Paka, 1921. 103 s.
- HAVEL, Petr; HODÍK, Milan; LANDA, Pavel. *Vojenská kuchařka, totiž Kuchařská kniha c. a k. vojska se 178 recepty, mnoha vyobrazeními a s odbočkami až do současnosti*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2004. 199 s. ISBN 80-206-0728-5.
- HEŘTOVÁ, Yvette. *Zákopová válka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983. 403 s.
- HLAVÁČEK, Ivan; KAŠPAR, Jaroslav; NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. vyd. Jinočany: H + H Vyšehradská, 2004. 546 s. ISBN 80-7319-004-4.
- HROCH, Miroslav. *Úvod do studia dějepisu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 304 s.
- JINDRA, Zdeněk. *První světová válka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 372 s.
- KOCIÁNOVÁ, Věra; PAVEL, Petr.; TOMÍČEK, Tomáš. *Novopacko. Hrad a městyš Pecka*. 1. vyd. Nová Paka: Město Nová Paka, 2010. 119 s. ISBN 80-86562-12-3.
- KOCIÁNOVÁ, Věra; HOUŠKOVÁ, Daniela; TOMÍČEK, Tomáš. *Hrad Pecka*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2011. 94 s. ISBN 80-86562-12-3.
- Kol. *Pecka v odboji 1939 - 1945*. 1. vyd. Pecka: Svaz protifašistických bojovníků, 1989. 17s.
- Kol. *Vojenské dějiny Československa. [díl 2]. 1526 - 1918*. Praha: Naše Vojsko, 1986, s. 418 - 558.
- KOLDINSKÁ, Marie. *Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic, cesta intelektuála k popravě*. Praha: Paseka, 2004. 573 s. ISBN 80-7185-537-5.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. 672 s.
- KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 162 s. ISBN 80-7254-448-9.
- LANGER, Antonín. *Rok v bývalém obchodě "U Langrů". Vzpomínky jindřichohradeckého obchodníka*. 1. vyd. Příbram: Areplos, 2000. 221 s. ISBN 80-902834-0-3.
- LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš; MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. 432 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

- LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. století*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.
- MŮCKE, Pavel; PELIKÁNOVÁ, Hana; VANĚK, Miroslav. *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.
- NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 239 s. ISBN 80-7277-321-6.
- NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 2. díl. Na frontách velké války*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 319 s. ISBN 80-7277-322-4.
- NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 3. díl. Do hořkého konce*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. 299 s. ISBN 80-7277-321-6.
- NOVÁK, Pavel (ed.). *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova devatenáctého a první poloviny dvacátého století*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2007. 341 s. ISBN 978-80-86874-06-7.
- POCHE, Emanuel (ed.). *Umělecké památky Čech 3 [P - Š]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. 540 s.
- ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2001. 492 s. ISBN 80-7106-274-X
- ŠŤOVÍČEK, Ivan (ed.). *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*. 1. vyd. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 2002. 117 s. ISBN 80-86466-00-0.
- VÁGENKNECHT, Jan. *Hrad Pecka. Městečko Pecka*. 1. vyd. Pecka: Odbor klubu čsl. turistů, 1928.
- VOGELTANZ, Jan. *Malý slovník starého vojenského názvosloví*. 1. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. 137 s. ISBN 978-80-7185-928-4.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* 1. vyd. Praha: Svoboda, 1996. 284 s.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Zlaté časy české reklamy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. 230 s. ISBN 80-7184-715-1.

Sborníky:

LENDEROVÁ, Milena; KUBEŠ, Jiří (edd.). Chvála deníků a dopisů. In *Osobní deník a korespondence - snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření? Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. Serie C, Supplement 9*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. 81 s. ISBN 80-7194-650-8.

Nepublikované rukopisy:

LANGNER, Jindřich. *Rod Langnerů*. 14 s.

Články v seriálové publikaci:

TRYBENEKROVÁ, Věra. Peckovské osobnosti. Jindřich Langner - katolický kněz. *Listy Peckovska. Časopis přátel Harantova městečka a jeho okolí*, 2007, roč. 17, č. 1, s. 13.

Vysokoškolské kvalifikační práce:

ČERNÁ, Sylvie. *Zápisky ruského legionáře Jana Bernáška*. Pardubice, 2004. 122 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

HORÁK, Petr. *Vojenská karanténa v Pardubicích 1914 - 1918*. Pardubice, 2009. 110 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

KORYTANOVÁ, Lenka. *Národopis v kalendáři Koleda a časopisech Koleda a Komenský*. Brno, 2010. 61 s. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav evropské etnologie.

SCHMALBUCH, Bernd. *Die zeitgenössische Zahnheilkunde im Spiegel der "Osterreichischen Zeitschrift für Stomatologie" 1903 - 1919*. Düsseldorf, 2006. 211 s. Dissertazion. Institut für Geschichte der Medizin der Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf.

VONDROUŠOVÁ, Petra. *Demografický Vývoj městečka Pecka v 17. a 18. století*. Pardubice, 2008. 130 s. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

ZEMAN, Josef. *Deník československého legionáře Josefa Málka*. Pardubice, 2006. 79 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra historických věd.

Texty z internetu:

SEDLÁČEK, Zdeněk. *Stravování v rakousko - uherské armádě na začátku 1. světové války* [online] [cit.2011-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://rakuherarmada.webpark.cz/stravovani.htm>>

LENDEROVÁ, Milena. *Prameny osobní povahy*. [online] [cit. 2012-01-09]. Dostupný z WWW: <<http://uhv.upce.cz/upload/lenderova/tema10/p10.htm#ftn10>>

Prameny:

tištěné:

Mládenecký spolek Harant. *Krakonoš. Věstník novopacký*, 1903, roč. 25, č. 27, s. 4.

archivní:

Pozůstalost Ladislava Langnera.

Státní okresní archiv Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 108, kniha č. 107, 1880/1881.

Státní okresní archiv Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 115, kniha č. 114, 1882/1883.

Státní okresní archiv Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 120, kniha č. 119, 1883/1884.

Státní okresní archiv Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 124, kniha č. 123, 1884/1885.

Státní okresní archiv Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 130, kniha č. 129, 1885/1886.

Státní okresní archiv Jičín, fond Obecná a měšťanská škola Pecka, inv. č. 135, kniha č. 134, 1886/1887.

Státní okresní archiv Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 583, sign. 6, kart. 44, kniha č. 47, Mládenecký spolek "Harant", Kniha protokolní 1902-1905.

Státní okresní archiv Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 194, sign. 2, kart. 6, kniha č. 47, Volby městské (rada, zastupitelstvo, starosta, náměstkové, skládání slibu, seznamy voličů) 1864 - 1942.

Státní okresní archiv Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 150, sign. 5, kniha č. 41, Protokoly o schůzích městské rady 1933 - 1950.

Státní okresní archiv Jičín, fond Archiv města Pecka, inv. č. 324, sign. 101, kart 18, Stavba nového hřbitova v obci (zakoupení a určení pozemků, hřbitovní zeď, spor obce o hřbitov) 1866 - 1885.

10. Seznam příloh:

Příloha č. 1: Válečný deník (*Zápisky z vojny*) Ladislava Langnera. AMP, První světová válka, *Zápisky z vojny*.

Příloha č. 2: Fotografie domu č.p. 155 na Pecce z let 1918 - 1921 s rodinou Ladislava Langnera, který stojí v hlavním vchodě do domu. AMP, Rodinné fotografie.

Příloha č. 3: Plán domu č.p. 155 z let 1935 - 1939 pořízený při příležitosti rekonstrukce fasády a střechy domu. AMP, Dům č.p. 155.

Příloha č. 4: *Z masopustní doby*. Text Ladislava Langnera napsaný pro oběžník mládeneckého spolku "Harant" v rozmezí let 1895 - 1902. AMP, Spolky, Oběžník.

Příloha č. 5: Fotografie SDO "Tyl" pořízená zřejmě v letech 1895 - 1910. AMP, Rodinné fotografie.

Příloha č. 6: Fotografie SDO "Tyl" ze dne 16. 5. 1910. AMP, Rodinné fotografie.

Příloha č. 7: Opona SDO "Tyl" - nyní součást expozice hradu Pecka.

[cit. 2012-01-08] [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=multimedia&id=26314>>

Příloha č. 8: Ukázka z divadelní hry *Směry života* od Františka X. Svobody, kterou SDO "Tyl" sehrál dne 1. 11. 1896. Ladislav Langner zde hrál roli nedostudovaného právníka Antonína. In: *Repertoir českých divadel XXIX*. Praha: Knihotiskárna F. Šimáček, 1892. Tato kniha byla součástí knihovny SDO "Tyl". Pozůstalost po Josefu Pátém, režisérovi SDO "Tyl". Nyní v držení pana Jana Kašpara z Pecky.

Příloha č. 9: Plakát divadelní hry *Pod krovem otcovským* od Jana Vávry, kterou SDO "Tyl" sehrál dne 16. 4. 1900. Ladislav Langner zde hrál hlavní roli. AMP, Spolky, Plakáty.

Příloha č. 10: Divadelní představení SDO "Tyl", ve kterých hrál Ladislav Langner. Státní okresní archiv Jičín, fond Archiv města Pecka, Kniha protokolní 1892-1908, Výborová schůze 15. 4. 1896, 4. 12. 1896, 5. 11. 1897, 10. 11. 1900, 28. 12. 1900, 15. 4. 1901, 7. 1. 1902, 16. 10. 1903. Hrad Pecka, Sběrka soudobé dokumentace, e.č. 248, 250, 284, 287. AMP, Spolky, 1900.

Příloha č. 11: Diplom udělený Ladislavu Langnerovi mládeneckým spolkem "Harant" dne 20. 9. 1903. Nyní součást expozice hradu Pecka.

Příloha č. 12: Fotografie odvedených do první světové války ze dne 24. dubna 1915. Ladislav Langner v horní řadě třetí zleva. AMP, První světová válka, Fotografie.

Příloha č. 13: Dobová pohlednice jičínských kasáren, kde byl Langner ubytován ve dnech 15. - 16. prosince 1915. [cit. 2011-11 15] [online]. Dostupný z WWW:

<http://mm.denik.cz/35/29/jicin_kasarnahistorpohled01_denik_clanek_solo.jpg>

Příloha č. 14: Dobová pohlednice c. a k. karanténní stanice v Pardubicích, kde Langner žil od června do prosince 1916. AMP, Válečná korespondence, C. a k. karanténní stanice.

Příloha č. 15: Dobová pohlednice zeměbraneckých kasáren v Mladé Boleslavi, kde byl Langner ubytován v březnu a dubnu roku 1917. [cit. 2011-11- 15] [online]. Dostupný z WWW:

<<http://www.fotohistorie.cz/image.jpg.ashx?photoID=9135&photoType=1>>

Příloha č. 16: Přibližná rekonstrukce trasy jízdy vlaku z Jičína do uherské Šoproně, kterou Langner několikrát absolvoval. Převzato z internetových stránek Österreichische Bundesbahnen. [cit. 2011-11-15] [online]. Dostupný z WWW:

<http://fahrplan.oebb.at/bin/query.exe/dnld=5&L=vs_scotty.vs_druckkonfigurator&seqnr=11&ident=0o.05323166.1320328897&performGis=1&REQMapOutput=IMAGEFILE&REQMapConnectionId=C10&REQMapWidth=450&REQMapHeight=450&REQMapConnectionSection=COMPLETE&>

Příloha č. 17: Přibližná rekonstrukce trasy jízdy vlaku z uherské Šoproně do města Sfântu Gheorghe. Převzato z internetových stránek Österreichische Bundesbahnen.[cit. 2011-11-15] [online]. Dostupný z WWW:

<http://fahrplan.oebb.at/bin/query.exe/dnld=5&L=vs_scotty.vs_druckkonfigurator&seqnr=5&ident=ho.025360166.1320428547&OK#focus>

Příloha č. 18: Přibližná rekonstrukce trasy jízdy vlaku z Borovnice (okres Trutnov), resp. Gross Borovnitz do vesnice Dorohusk. Převzato z internetových stránek Österreichische Bundesbahnen. [cit. 2011-11 15] [online]. Dostupný z WWW:

<http://fahrplan.oebb.at/bin/query.exe/dnld=5&L=vs_scotty.vs_druckkonfigurator&seqnr=4&ident=n7.023770166.1320490543&performGis=1&REQMapOutput=IMAGEFILE&REQMapConnectionId=C01&REQMapWidth=450&REQMapHeight=450&REQMapConnectionSection=COMPLETE&>

Příloha č. 19: Fotografie Ladislava Langnera ve vojenské uniformě pořízená dne 13. 10. 1917 v haličské Lublani. Archiv Heleny Pištorové.

Příloha č. 20: Ukázka z válečného deníku (*Zápisky z války*) Ladislava Langnera. Tato dvoustrana líčí závěr Langnerovy cesty do města Sfântu Gheorghe. AMP, První světová válka, *Zápisky z vojny*.

Příloha č. 21: Fotografie rodiny Ladislava Langnera (bez dcery Anny) z ateliéru pořízená zřejmě mezi lety 1918 - 1921. AMP, Rodinné fotografie.

Příloha č. 22: Transparent o rozměrech 270 x 230 cm s citací slov Emila Háchy z konce 30. let 20. století. AMP, Transparent.

Příloha č. 23: Fotografie Ladislava Langnera, manželky Anny a syna Ladislava z přelomu 30. a 40. let 20. století pořízená na rohu domu č.p. 155. Autorem fotografie byl zřejmě Josef Pátý. AMP, Rodinné fotografie.

11. Přílohy:

Příloha č. 1: Válečný deník (Zápisky z vojny) Ladislava Langnera.

Strana jedna

1914

1917

Zápisky z vojny

24. dubna u prohlídky odveden. V květnu 15. r. 1915 narukoval jsem do Jičína. Tam hlásil jsem se marod a uznán byl na plicní katar nemocným¹ a tak přišel jsem do nemocnice. V té cimře se mnou byl též soused můj E. Vonka, řezník. Asi po 14ti dnech přišel jsem k superarbitraci² (Dr. Lisý), načež domu propuštěn byl. V tom čase také dostal jsem co městský písař osvobození od vojny na 1 měsíc (což už nebylo ani třeba). Na podzim toho roku 1915 byl jsem zase při prohlídce znovu odveden. V Jičíně přidělen k 11. pěšímu pluku (Landwehr).³ Klasifikován B. tj. k strážní setnině. Kadr téhož pluku byl přeložen do Šoproně⁴ do Uher z Jičína.

Strana dvě

Dne 15. prosince 1915 jsem narukoval do Jičína odtud pak odjeli jsme do Šoproně. Před odjezdem byli jsme ubytováni na Čeřovce.⁵ Tam hrála nám domácí kapela a my při dobrém pívě se bavili a připravovali na ten život vojenský. V Šoproni byl jsem přidělen ke 4 Komp[anii] a ubytován ve velkých kasárnách. Nyní počala pravá vojančina. Každý den cvičení za městem. Zima byla mírná, tak že ani sníh nezůstal ležeti déle. Bylo ponejvíce blata hodně. Mináž⁶ byla dobrá, pivo ½ l za 12 Kr;⁷ každý voják skoro měl dost peněz sebou, tak se večer v kantyně a všude po městě popíjelo a velmi hlučno bylo. Občas zašlo se do „Jičíňásku“, české hospůdky, kde při zpěvu a hudbě zapomněli jsme na denní trampoty. V noci obyčejně dlouho ještě

Strana tři

vypravovali se pohádky (Inf. Kocour).⁸ Seznal jsem se tam s p. Jar Lomcarem, Kurfirst Macháček a j[inými] p[ány]. Tak uplynuly mě tam i Svátky Vánoční. O Štědrém Večeru měli jsme stromek, při kterémž proslov, zpěv a rozdávání dárku. Vzpomínali jsme se zaslzeným zrakem na svou rodinu, která v tu chvíli opuštěná doma Št. večer slaví. Po Svátkách chodili jsme na Střelnici přes lesy strílet do šajby⁹ s ostrýma patronama. Cestou jsme vždy zpívali a byli veselí. Tak prožili jsme celý leden a tím také ukončen náš výcvik. Celá doba ta byla snesitelná, neb šarže byli hodné, zdrava dobrá, a zima mírná. Kamarádi pak také dosti upřímní. Z Pecky tam ale nebyl žádný. Nohelj šik[ovatel].

Strana čtyři

1. února 1916 odjeli jsme ze Šoproně, asi 250 vojáků našich. Šarže nás těšili že jedem do Čech, a že budem tam někde u Wachy,¹⁰ nebo u zajatců Ruských. Jeli jsme také skutečně a sice

¹ Zápal plic.

² Přezkumné řízení k zjištění schopnosti nebo neschopnosti vykonávat vojenskou službu.

³ Správně "die Landwehr" (něm.), tj. zeměbrana.

⁴ Šopron, dnes město v západním Maďarsku.

⁵ Část města Jičína.

⁶ "die Menage" (něm.), tj. vojenská strava.

⁷ Langner používá v celém textu korunové i zlatkové měny, ačkoliv od r. 1892 platila v Rakousku-Uhersku pouze měna korunová. V tomto případě se tedy jedná o 12 krejcarů.

⁸ Infanterista, tj. pěšák, vojín.

⁹ „die Scheibe“ (něm.), tj. terč.

¹⁰ "die Wache" (něm.), tj. stráž, hlídka.

do Jičína a tam ubytování zase a na Čeřovce. Tam jsme již neescirovali,¹¹ ale fasovali nový mundúr.¹² V týdnu bylo vše vyfasováno a my připraveni k odjezdu. Tu jednoho večera dostal jsem telegram, že žádost o dovolenou (co městský písař) je přijata. Radost jsem měl velikou, neb osvobozen jsem byl až do 1. června. Druhý den na večer přijela ještě žena moje a přivezla mi dotýčný výnos c.k.voj.velit. a zemské správní rady. Anda pobyla u mě do druhého dne, v bytu u rolníka před Čeřovkou načež ten den p. oberlajtnant¹³ odevzdal

Strana pět

mi listinu o dovolené. V poledne pak jel jsem radostně se svou ženou domu ke své rodině. K mužstvu ze Šoproně přidělen byl ještě oddíl z Vys. Mýta, celkem na 600 mužů a utvořen Etape batalion,¹⁴ který jak jsem se dozvěděl odejel za 3 dní do Korutan¹⁵ (k italské frontě). V době mé dovolené chodil jsem zase psát na městský úřad v Pecce a ve Lhotě a své obvyklé práci a obchod vedl. Poslední týden ještě jsem koupil roští a pařezy ve Odnoži¹⁶ a s p. Horáčkem je vykopat a domu odvezl. Tak uplynula mi dosti rychle dovolena. Měsíc před odchodem asi podal jsem znovu ještě žádost k zem[ské] správní komisi o prodloužení dovolené (která však později zamítnuta byla).

Strana šest

Díl II.

1916

Dne 1. června (na sv. P. Marii) narukoval jsem do Jičína, když dovolená má byla ukončena. Tam dlouho hledali zdali přísluším do Soproně či do Jičína (zda-li k Landvehr – či Landšt.),¹⁷ pak nabídli mě místa v kanceláři evidenčním, které jsem rád přijmul (v kasárnách v lípách).¹⁸ V kanceláři zápisy voj. do knih, vyhledával a zařazoval formabláty, nadporučík šikovatel p. Hník a ještě dva písaři. V hlavní kanceláři šikovatel p. Šír. Mináž jsme si kupovali ve městě, fasovali denně asi 2 zl. Ubytovani jsme byli v Unterabteilung¹⁹, zaměstnaní se mi líbilo, i pobyt v Jičíně. V té době přirukovali Rumuni²⁰ sem a byli zde cvičení a vystrojení.

Strana sedm

Sešel jsem se zde s p. uč. Novotným, ze Středem a více přáteli, také u Stuchlíku jsem byl na kafi a j. Dlouho však jsem se netěšil z tohoto pohodlného života. Dne 10. června došel do naší kanceláře dotaz, proč dosud nejsem v Šoproni a hned abych tam se dostavil, neb tam příslušným jsem. Z důvodu toho v poledne již zas odjížděl jsem z Jičína. Zajel jsem si ještě domu a druhý den v pátek zase odjížděl jsem k Šoproni. V sobotu odpo. dne 12/6 hlásil jsem se v kanceláři tam a přidělen byl ke 4. komp. v 6. baráku a zaměstnán zatímně u stavitele z Kr. Dvoru.²¹ Rovnali ve dvoře cesty, vozili škváru z továrny a j. práce ale celkem dosti snadná.

Strana osm

Dne 23. června 1916 vybírali na komandýrku²² do Pardubic, tedy jsem se hlásil a byl také k

¹¹ Exerčírovat, tj. cvičit.

¹² "die Montur" (něm.), tj. uniforma.

¹³ "der Oberleutnant" (něm.), tj. nadporučík.

¹⁴ Etappe - územní pásmo za frontou jako základna pro zajišťování potřeb armády.

¹⁵ Rakousko-uherské vévodství na hranicích s Itálií, která stála od dubna 1915 na straně Trojdhody.

¹⁶ Les u Pecky.

¹⁷ "der Landsturm" (něm.), tj. domobrana.

¹⁸ Dnes ulice Revoluční v Jičíně.

¹⁹ "die Unterabteilung" (něm.), tj. pododdíl.

²⁰ Rumunsko bylo tehdy rozdělené. Zhruba do Transylvánských Alp patřilo Rakousku-Uhersku, ostatní nezávislému Rumunsku. Do Jičína přijeli na výcvik samozřejmě rakousko-uherský Rumuni.

²¹ Králové Dvůr, tj. dnes Dvůr Králové.

²² Služební cesta.

transportu přidělen. Jelo nás 72 mužů. Dne 24/6 o Božím Těle ráno přijeli jsme tam. Tam nás rozdělili dle schopnosti. Já hlásil jsem se za písaře a také přijat jsem byl v kanceláři při skladišti šatstva na II. bloku. Šef byl p. Václ. Ryčl, II. písař Jos. Novák jednoročák²³ (akad. malíř) z Prahy, později p. Jan Síla, čalouník z Pardubic. Dělníci ve skladišti Adalb. Wágner, Jos. Máslo, Kment Jar., v krejčovně Leop. Havránek, Večerník (Barta). Ubytování jsme byli v kasárnách, dienstfürender²⁴ W. Watzel, který nám dělal vojnu občas, my však přes den byli jsme v magacíně²⁵, kde vliv na nás neměl.

Strana devět

Vrchní komandant byl regmarzt²⁶ dr. Fiala, mírný intel. pán, pak nadporučík p. Neuvuld (maďar) který všechny záležitosti vede a nás poháněl v kasárnách s velkým křikem. Hned II. den 25/6 byl jsem na dráze u transportu raněných u bojiště od Lucka²⁷ (doveženo asi 960). Dále občas pak menší transporty přijížděli, ku kterýmž jsem docházel, někdy i v noci a rozdával a kontroloval plechová čísla na můndůr, 27/6. na můj svátek chodil jsem po barákách zase přezkoušet plech. čísla a seznamy raněných. Obdržel jsem z domu balíček a psaní k svátku což mě velice bylo milé, též psaní od Šepse z Pecky, bych navštívil jeho syna raněného, což jsem také vyřídil a zprávu o něm zaslal.

Strana deset

29/6. na Petra a Pavla zase byl jsem u velkého transportu raněných na dráze, odpol. vozili jsme pytle se šatstvem z desinfekce do skladiště. V tom čase asi nejvíce transportu raněných z Ruského bojiště přicházelo a má práce přitom byla, že dohlížel jsem při svlíkání raněných neb marodu aby každý své věci do jednoho pytle odevzdal, na ten pytel navázal se špagatek, na němž bylo číslo a druhé číslo přivázalo se na obuv nebo cenné věci, třetí pak přivázal se dotýčnému na ruku nebo na krk, všechna tři čísla ovšem musela býti stejná, načež jsem hlavně dbáti musel. Zaměstnaných nosičů a ke svlíkání a j. pracím vždy bylo asi 50 osob, pak holiči, kteří každého nemocného ostríhali, pak lidi ke koupání

Strana jedenáct

těžkých marodů, při tom více ženských k obvazům a j. pracím, pak doktoři, písaři, šarže a jiných. Špinavé, svlečené šaty a věci zavezli se do desinfekce, marod obdržel čisté prádlo a plášť, někdy též kalhoty a čepici. Z desinfekce asi za 3 dny přivezli nám v těch označených pytlích ty šaty zajatců do skladiště, kde jsme je zařadovali dle čísel do regálu jak v obchodě. Dělníky jsem k tomu měl vždy asi tři, tedy to šlo rychle. V skladišti tom bylo regálu pro 2 tisíce pytlů a takových skladišť bylo v celé nemocnici pět, t.j. v pěti blokách. Čísla pytlů nebyla v běžném pořádku, tedy jsem měl na práci je spisovat,

Strana dvanáct

zapisovat jména majitelů šatů těch pro desinfekci, jako i pro hlavní kancelář, jako i vydávání pytle a věci při odchodu raněných neb vyléčených. Hlavní práce byla [při] odchodu větších transportu, kdy scházející části obleku se vydávali a zapisovali což bylo týdně na 200 – 300 lidí vystrojilo, což p. šef sám řídil. Transporty raněných docházeli do 10/7, později pak více nemocní na sifilistické a kožní nemoce, národnosti všech - v té době hlavně Maďaři, Rumuni, pak Češi, Němci, Poláci, Srbové i Italíáni, později Turci, kterých hlavně ve 4 bloků bylo asi 600. Příležitost jsem měl se všemi jednati a vidět všechna možná zraněné a nemoci a chodil jsem i do baráků, kde hrozilo nebezpečí nákazy a epidemické nemoce.

²³ Vojín, který je na vojně prvním rokem.

²⁴ "der Dienstfürender" (něm.), tj. vedoucí služby.

²⁵ "das Magazin" (něm.), tj. sklad.

²⁶ "der Regimentartz" (něm.), tj. plukovní lékař.

²⁷ Bitva u Lucku (4.-7.6. 1916) - dnes město na Ukrajině, tehdy v Ruském impériu, které dočasně dobylo Rakousko-Uhersko, v této bitvě ale Brusilov Luck opět "osvobodil".

Strana třináct

Dne 12/7 obdržel jsem balíček z domu. Dne 20/7 dostal jsem escistenční orlaub²⁸ na 3 dny od čtvrtka do neděle. Na dráhu do Borovnice²⁹ vyprovázel mě Ladík a Jindřišek. Jel jsem s J. Manychem který jel do Josefova. V neděli jsem vždy s hošmi někam si vyšel do vedlejších obcí a dobře se bavili. Dne 16/7 byli jsme na kopané v Pardub[icích], zápas Sparty z Prahy z Pardubicemi. 30/7 v Jesničankách v hostinci. 6/8 odpol. na kopané a v Jesničankách.³⁰ 13/8 vycházka na Kunětickou Horu, kde se mi velmi líbilo. 15/8 (sv. P. Marie) sešel jsem se na nádraží s A. Rulfem z Pecky. Sděлил mi, že žádost na další dovolenou (k zem. výboru) je zamítnutá. Pak jsme byli spolu u „Libuše“.

Strana čtrnáct

Dne 24/7 poslal jsem domu prádlo a psaní skrze pojištění od Slavie a Duryc[hovi] též objednávku košů. 14/8 od Anninky z Ranné lístek. 15/8 od Anninky malé z Rumburka psaní že tam bude v německé škole. 16/8 psal jsem Pepičce a Frant. švagrovi do Uher o tabák. 14/8 byl jsem zavolán do hlavní kanceláře skrze písařství u šikovatele, rechnungskanz,³¹ což jsem nepřijal, jelikož úplně německé [bylo]. O pouti peckovské dne 28/srpna 1916 v neděli byl tu v nemocnici můstrung (prohlídka všech vojáků) při které jsem byl zase klasifikován B, t.j. k Wache Kompanii.³² Za týden jsem jel domu zas na escistanční orlaub na 3 dny od 1 – 3 září.

Strana patnáct

5/9 poslal mě Franz u Uher balíček cigaret a tabáku. Malá Anda naše odjela do Rumburku do něm. školy, na bytě u pí. Matyldy Devertovi, Neuteichgasse. V září odešli z magacínu Vágner a Kment, kteří byli přiděleni na baráky. Tou dobou bylo na 500 ženského personálu propuštěno. Na II. blok docházeli nové transporty, samé s kožními a sifilis nemocemi. Od 9 -13 října jsem na dovolené. Vyřizoval jsem si pojistky v Kalu a Bukovině,³³ pak jsem byl v Horkách skrze cikorku. Na dráhu šla sebou žena a Jindřich a čekali až jsem z Horek přišel.

Strana šestnáct

Ten den 13/10 přestěhovali jsme se z kasáren do sesterské budovy, kde v malých pěkných bytech jsme byli ubytováni. Já byl s Večerníkem a Hrubým, písařem (otec jeho správcem panství v Jičíně). Oba byli dobrodruhoví, kteří se toulali, pozdě doma chodili a bavili mě různými příhodami. Každý jsme měli čistou postel s bílými povlaky, stůl, 2 sesle a společnou skříň šatní, vše bíle lakované, pěkná kamínka, kde dle libosti jsme si topili a vařili. Byla to fešácká domácnost, jakou jsem za vojny více neužil. Dne 20/10 byl jsem v továrně Frankovy skrze cikorii. Dne 27/10 psal jsem domu a Petrovi.

Strana sedmnáct

1/11 Na Vše Sváté šel jsem večer na hřbitov též vojenský, zpátky zastavil se v Jesničankách na Rozkoši. Ohledně pojistky pí Šádkové dopsal Slavií. Dne 5/11 v Biografu. Ve čtvrtek 9/11 přijela žena ke mě do Pardubic z Trutnova, kde byli s Andou u Pepičky a pak u Středu ji nechala (do německé školy chodit). Dříve přijela s ní z Rumburka. Přijela v dešti, pobyla u mě v magacíně a pak v bytě, vypravovala o udání skrze prodej vajec. Večer po Pardubicích a pak přes noc u pí. Minaříkové, ráno odjela domu. Dne 12/11 byl ve městě skrze plech. sud u Hostovských Fleischer a Hocha.

Strana osmnáct

Odpol. 12/11 v Bio, večer šli jsme s Večerníkem do Jesničanek, tam byla zábava – z Pecky Šturm, 5 l. vín a pak pranice [se] šikovatelem. 19/11 v Bio (Vyhnanci na Sibiř). 26/11 Na

²⁸ "der Urlaub" (něm.), tj. dovolená.

²⁹ Vesnice Borovnice (okres Trutnov) - tehdy i dnes nejbližší železniční zastávka železnice od Pecky.

³⁰ Předměstí Pardubic.

³¹ "die Rechnungskanzlei" (něm.), tj. účetní kancelář.

³² Strážní setnina.

³³ Vesnice poblíž Pecky.

zavazilce s novým spoluobyvatelem, p. Hák, hostinský z Bydžova, který za p. Hrubého u nás se usadil. Též rozdělával v kuchyni jídla a často něčím na nás pamatoval, tak že jsme nouzi neměli. Přivezl také z domova maso a jitrničky, já zase vařil kafe a čaj, pak jsme si zahráli maryláš, nebo šli na procházku do města, neb na zavazilku kde při hudbě na piáno a housle jsme na válku ani nemysleli. Ráno také jsme si pospali až do 7 hod., až i pán šef pro nás telefonoval.

Strana devatenáct

Dne 22/11 zemřel náš císař, pak ráno byli jsme v kostele a 24/11 odp. měli shromáždění a přísahu novému císaři před kasárnama. Dne 3/12 ve městě v divadle hráli 11 Prikázání. Dne 15/12 přijeli do Pardubic písaři klasif. C. na výměnu za nás, tak i za mě přišel do magacínu nový písař. Došel jsem si do kanceláře a když zvěděl jsem že již 17/12 odjeti máme do Šoproně odejel jsem hned 15/domu z Rosic, bych s rodinou svou se rozloučil. Dne 17/12 v neděli ráno (v 5 h.) zaspal jsem, neb jsem do 3h. byl vzhůru a psal. Zmeškal jsem o 2 min. vlak v Borovnici, načež teprve v poledne s velkou starostí odjel.

Strana dvacet

Odpol. teprve ve 4 hod. hlásil jsem se v kanceláři, kdy již transport byl pryč. P. šikovatel vystavil mi konečně vlašť maršrutu³⁴ o den pozdější do Šoproně, přičemž jsem si nelenil a ještě domu zajel. V Pardubicích jsem se srdečně se všemi rozloučil, jak s p. šefem; Silou a dělníky, s kterými jsem půl roku stálé nejlepší shodě prožil. Vzpomínám také často na známé ty, jako i na celý pobyt můj v Pardubicích, kde více večeru na březích Jizery³⁵ jsme proseděli. Večer dne 18. odjel jsem zase z Rosic domu, bych ještě chvíli ztrávil u své rodiny, nežli odjedu do Uher. Doma ovšem byli velmi překvapeni že jsem ještě jednou přijel.

Strana dvacet jedna

III.

Dne 19.pros.1916 odjížděl jsem o ½ 12 h. dop. z Borovnice přes Pardubice do Šoproně. Přijel jsem tam dne 20/ve středu. V kanceláři přidělen jsem byl zase ke 4 Komp.³⁶ 8. zůg³⁷ (6. barák). Hned druhý den jsme šli na kopec zu Bernsdorf escesírovat. Odp. na dvoře. V páteki očkování, pak škola o subordinaci.³⁸ V sobotu zase na kopec cvičit, odpol. ordnung (čistit okna a slamníky).³⁹ V neděli 24/Štědrý den. Dop. škola o povin. vojáka. K obědu: mas. polévka, sekaná, bramb. kaše se zelím. Odp. ve 3 h. čaj s rumem, 4 koblihy (8), pak procházka do města. V 5 hod. večer proslov u stromku vánočního, velmi pěkný, pak zpěv při hudbě na harmoniku.

Strana dvacet dva

Hral s N. Paky invalida všechny naše národní písně - Kde domov můj a.j. a my seskupení kolem stromku osvětleného se slzami v očích zpívali, neboť každý v té chvíli vzpomínal na své drahé děti a ženu, kteří osamocení doma slaví právě Štědrý večer. V noci pak sešli jsme se v kantyně s Nálevkou z N.P.⁴⁰ a Bincem a zahráli si capary⁴¹ do 10 h. Velkou nedělí ráno šli jsme do kostela, potkal Kolmana, a s Rajsem A. v kostele se sešel, pak jsem k němu šel do kasáren. Oběd byl sváteční, velmi chutný. Tak dočkali jsme i nový rok, který pro mě veselý nebyl, neb jsem měl nedostatek, takže ani ráno ke kafi kousek chleba jsem neměl, ač jsem večer na Sylvestra

³⁴ Cestovní příkaz.

³⁵ Evidentní geografický omyl. Snad měl Ladislav na mysli řeku Chrudimku.

³⁶ Kompanie = rota.

³⁷ "der Zug" (něm.), tj. četa.

³⁸ Služební podřízenost.

³⁹ "die Ordnung" (něm.), tj. úklid.

⁴⁰ Město Nová Paka.

⁴¹ Karetní hra, též capáry či čapáry.

Strana dvacet tři

s jedním kamarádem za tím účelem prochodil celou Šoproň až jsme i zabloudili a konečně v 9h elektrikou jeli domů, bychom nezmeškali. Ve známém krámku koupil jsem pouze krajíček za 6 Kr., který jsem z hladu hned snědl. V té době byla již nouze o chléb a tabák veliká a zásilky z Čech byli omezeny. Tak nový rok začal špatně také tím, že nastávala krutá zima, jako zde nebývala a my denně museli ven do mrazů cvičit. Ráno do 8 hod. vždy ve dvoře klensibůnky,⁴² pak ven na kopec nebo ve dvoře cvičení, též s gviry⁴³ na večer ještě do befelu⁴⁴ salutýrky.⁴⁵ Dinstfirender Netzner. Tak to šlo pravidelně. Dne 13. ledna, [a]bych vyhnul se práci (ordnůngu) šel jsem ke studni s prádlem. Našel mě dinstfirender přece a zapsal si mě na eskortu⁴⁶ do Rumunska.

Strana dvacet čtyři

Na eskortu vybrán freitr⁴⁷ Němec 1 a 1 Inf. Polák a já a pak kaprál Maďar co průvodce a šarže⁴⁸. Na večer odešli jsme z baráku do Verflegmagacínu,⁴⁹ odkud se mělo odjetí. Večer v sobotu jsme neodjeli a přespali tam ve Vach cimře⁵⁰ se stráží. V neděli ještě se nejelo, ve Wach cimře však, že tam byli zas Maďaři, přes den spátí jsme nebyli, tak zůstali jsme ve staré Wach cimře, kulně, přes noc a topili v rozházených kamnech se Srby a Maďary. V noci jsme se do hadru jaké byli zabalili, by nám zima nebyla, přece však vše nestačilo a my tři jsme vstali, skakali a konečně zasněžený pařez přinesli, štípali ho a znovu oheň rozdělali a z něho se ohřívali. Ovšem že to jen poněkud prospělo, ale zmrzli jsme stejně dost, neb vítr foukal skrz.

Strana dvacet pět

Dne 15. ledna v pondělí šli jsem ještě do baraku si pro věci. Kufr uložil jsem u Knepla v magacíně. Koupil jsem 4 tabáky (obyčejný malý) za 2 Kor, ½ litru rumu za 2 zl a špeku za 3 zl ½ kg a jev. Pak jsme fasovali pro každého 3 komisárky,⁵¹ gvír,⁵² ostré patrony a šli s kapralem na dráhu a večer v 10 h. odjeli. Ve voze jsme si udělali pohodlí a slámu rozestřeli mezi pytlí s ovsem a spokojeně se uložili. Já však noc pokojnou neměl, neb jsem právě měl průjem a za tu noc 3x spátí se musel dveřmi a svou potřebu při ostrém větru vykonat, co druzí spali. Ráno 16/1 vyplatil nám I. denní plat 5 Kor. cestovného. Pak sháněli jsme si kamínka, které také s velkým namáháním a společnou silou u jiného vozu vytrhali a sobě upravili. Topení pak již snáze se obstarávalo, neb o uhlí a dříví na dráze není nouze.

Strana dvacet šest

Tak dojeli jsme ve příjemně vyhřátém vagoně do Komárna v noci. Tam ohlásil nám průvodce vlaku, že 1 vůz nás je porouchán a musí tam zůstat i 1 voják u něho. Po krátkém rozhodnutí určil kaprál Maďar i Němec, že já tam zůstanu. Ač jsem se bránil, sebrali mé věci a odnesli do toho vagonu vzadu. Přitom vyplatil kaprál⁵³ zálohu 20 K, dal můj komisárek,⁵⁴ Polák přinesl kus slámy, [ci]gára a v 10ti minutách byl přestěhován do vozu studeného naplněného

⁴² "Klenkübung" (něm.), tj. prostrná cvičení.

⁴³ "das Gewehr" (něm.), tj. puška.

⁴⁴ "der Befehl" (něm.), tj. povel.

⁴⁵ "salutieren" (něm.), tj. salutovat - vojensky zdravít.

⁴⁶ Ozbrojený doprovod.

⁴⁷ "der Gefreiter" (něm.), tj. svobodník.

⁴⁸ Voják s hodností.

⁴⁹ "verpflegung" (něm.), tj. zásobování.

⁵⁰ "der Wachzimmer" (něm.), tj. strážnice.

⁵¹ Chléb upečený pro vojáky.

⁵² "das Gewehr" (něm.), tj. puška.

⁵³ Desátník.

⁵⁴ Komisní chléb. Pečený v poli či v posádce pro vojáky a je mezi ně rozdáván.

pytli ovsa. Chvilí trvalo než jsem se vzpamatoval, naštěstí měl jsem sebou svíčku, tu jsem rozsvítil a pak přerovnával pytly na dvě hranice, za jedno abych se zahřál a pak abych si místo udělal k odpočinku.

Strana dvacet sedm

Celou noc jsem skoro nespal zimou a starosti, neb jsem s hudrování Maďara nevyrozuměl, co s tím mám dělat a také vůbec žádných dokumentu neměl. Ráno jsem se poněkud upokojil, když mě přednosta zdělil, že obilí 200 pytlů se přeloží do jiného vozu a že ho vezu do Kolosvaru (Uhry).⁵⁵ Ráno dostal jsem kafe u Turku v kuchyni, v poledne boby s masem, odpo. jsem šel se dívat na most, který je tam ohromný, pohledy jsem poslal domu. Tam jsem zůstal 1 noc. Ráno zase pro černé kafe, pak jsem požádal vojáky o slámu, kterou tam skládali. Dostal jsem ji, co jsem unesl a pak upravil jsem si pohodlné lužko hluboko mezi pytli, by mě nebyla zima a prostředek vozu mezi dveřmi nechal prázdný, bych se procházet mohl.

Strana dvacet osm

V Komárně⁵⁶ bylo ještě dosti ke koupi chleba i jídla na nádraží, kde jsem si asi za 1 Kor. chleba koupil- [v] krajíčkách. 19/1 ráno jsme byli v Budaörs,⁵⁷ kde jsme stáli celý den, tam dostal špek ke chlebu (Pršelo.). V noci jsme přijeli do Budapešti. Dne 20/1 ráno byli v Rakoci, celý den jsem neměl nic teplého, večer pak ohřál jsem v jiném voze u vojáků vodu na čaj. V noci vítr, zima, sněžilo. Dne 21/1 přijel jsem do Solnoku (velké město).⁵⁸ Došel jsem si na vojen. nádražní velitelství pro lístek na mináž (byl tam Čech úředník a dal mi lístek zdarma, jinak platil jsem K. 1. O[poledne] dostal k obědu polévku, kroupy s masem. Tu neděli našel jsem v jiném voze kamínka, ale bez roštu, vrchu a trupu. Přece však jsem potřebné kusy si

Strana dvacet devět

opatřil a na večer už začal topit. Kouř ale všechen pouštěl jsem okenkem a dveřmi, tak že jsem kouřem vydržet nemohl, přece jsem si ale kafe uvařil. Tak topil a vařil jsem si z posledních zbytku, když mě bylo nejhůř, kolikrát přiběhli k vozu Maďaři, mysleli, že vůz hoří. Na noc jsem ale stejně musel nechat otevřeno, abych se nezadusil, takže teplo jsem nezískal. Tu noc 21/1 v noci přijeli jsme do Nagy Varadu (Velký Varadín).⁵⁹ Tam zůstali jsme skoro celý den. Koupil jsem si zelnou polévku s masem za K. 1, 90. Tam prodávali mezi vozy perník, munsemle⁶⁰ a j. cukroví. Zašel jsem těž k městu, kde Maďaři a Rumuni v jejich krojích pestrých se procházeli. Koupil jsem si tam cibuli, pohlednice a j. Utratil celkem 5 Kor. Jinde jsem neměl času odcházet.

Strana třicet

V úterý ráno 23/1 přijeli do Banfy – hunyady,⁶¹ pěkného města, kolem něho zasněžené kopce. V noci 23. přijeli do Koloszvaru, kam zásilka určena byla. Mě nechtělo se z mého hnízda ve voze a domníval se, že zavezou mě k magazínu, kde vůz do rána zůstane a pak vyložen bude. Jak jsem ale byl překvapen, když asi o půlnoci vlak s vozem mým uháněl zas dále. 24/1 ráno hned otevřu vůz a ptám se vojáka, který procházel na postě, kde jsem a on zdělil mi, že jsme v Hospidě, asi 20 km za Koloszvarem. Hned jsem se dal do pořádku, omyl se a boty vyleštil a šel na voj. nádražní velitelství. Tam úřadoval obrlajtnant Maďar, kterému jsem pomoci tlumoční

⁵⁵ Koloszvar, dnes Cluj (či česky Kluz), správní středisko Sedmihradská.

⁵⁶ Komorn, tehdy uherské město, dnes na slovensko - maďarských hranicích.

⁵⁷ Budaörs, dnes část Budapešti.

⁵⁸ Szolnok.

⁵⁹ Dnes Oradea, město v Rumunsku.

⁶⁰ Žemle - druh pečiva.

⁶¹ Dnes Huedin, město v Rumunsku.

Strana třicet jedna

ka oznámil, že vůz s kterým jedu, patřil do Koloszvaru. On však mě zdělil, že ještě dále zásilka ta je určena. To mě příjemné nebylo. Tak koupil jsem si snídani – v kuchyni nádražní voj. kafe a špek za 65 hal., pak oběd boby s masem za K. 1,90. Odpoledne došel jsem zase k p. oberleitnerovi, by mě zdělil kam pojedu, že žádných dokumentu nemám a též i peníze mě docházejí, že mám jen asi 3 K. Tu mě vystavil listinu, bych ve vojen. kuchyních byl stravován, což se ovšem pak z mého platu 5 K. denně odpočítalo. Konečně mě řekl, že tedy mám co jíst a pít zajištěné, a o víc abych se dál nestaral, kam pojedu mě neřekl. Tam zdržel jsem se ještě druhý den, ohřívaje se s ruskými zajatci, kteří tam pracovali na koleji u ohně. Šarže také česká.

Strana třicet dva

26/1 ráno dozvěděl jsem se dle nalepené cedule na voze, že vůz ten pojedě až do Šepsisgyörgy (Šepsisženži)⁶² v Rumunsku. Ráno týž den byli jsme v Tevisu⁶³ a Nagyspadu. Tam byla velká nouze o petrolej. Selky a děvčata chodili i ze vzdálených obcí ke stanicím a nabízeli za 1 l. petroleje 1 slepici neb 10 vajec a chleba. Mužští zase tabák sháněli, draho je platili. Dostal jsem také kus chleba za svíčku. Na večer šel pro polévku k tranu cizímu. V noci topil jsem a čudil do 9 hod, pak se důkladně zavřel uvnitř a spal do rána. 27/1 byl v Medigirsu, před tou stanicí vozili sedláci z celé obce sudy vína, párem volu vždy asi 50 velkých sudů, díval jsem se na skládání.

Strana třicet tři

K snídani jsem nic neměl, v poledne jedl s uherskými hulány zelnou polívku s masem. Ve městě bílý chléb á 50 h, vejce za 20 h. V neděli 28. ledna (pršelo) neměl jsem ani chléb, za nádražím koupil jsem si od Slováku, kteří na dráze pracovali, za 20 Kr chleba tvrdý plesnivý. Odpoledne byl u kuchyně u Husarů uherských⁶⁴ pro mínaž, ale žádnou mě nedali, až potom jeden husar Čech od Volyni (Rus),⁶⁵ nalil mě celý šálek hrachové dobré polévky. Pak mě vypravoval jeho historii, jak s jeho sousedy z jedné obce na Volyni byli na příprěž najati při ústupu na 2 dni⁶⁶ a dodnes 8 měs. již jezdění při trénu⁶⁷ a o rodinách nevědí.

Strana třicet čtyři

V pondělí ráno 29. ledna dojel jsem do Brašova (Brasso) u rumunských hranicích, velké město. Nádraží bylo rozstříleno a vypálené od Rumunů.⁶⁸ Ráno koupil jsem si kávu a chléb za 72 h., v poledne menáž už na lístek. Tam v čekárně sešel jsem se s průvodci druhého oddělení eskorty Němcem a Polákem, ti měli už zásoby obilí odvezeny a jeli zpět a zdělili mě, že hlavní průvodce Maďar mě očekávat bude v Šépsisgörgi. Domýšleli se, že jsem někam zajel a ztratil se, že dlouho jsme nejel. Tam napsal jsem lístek domu a Jindřichovi. Odpoledne dojel jsem konečně do Šépsisgörgi, kam obilí určeno bylo.

Strana třicet pět

Tam ohlásil jsem se v kanceláři dráhy u militerkomandu, kde řekli mi, že obilí se složí 2. den a průvodce Maďar, že též někam odejel. Zavřel jsem si vůz (zámky jsem měl u obou dveří) a

⁶² Dnes Sfântu Gheorghe, město poblíž Brašova.

⁶³ Dnes Teiuș.

⁶⁴ Faktografický omyl, v Uhrách nebyli Huláni, ale Husaři. Husaři i Huláni ale tvořili jezdeckvo c a k. armády.

⁶⁵ Volyňská oblast se nachází dnes na západní Ukrajině (v roce 1916 samozřejmě v Ruském impériu). Od 60. let 19. století se sem přestěhovaly tisíce Čechů. Za první světové války pak vytvořili základ českých legií v ruské armádě. Tento husar ovšem zjevně nikoliv.

⁶⁶ Civilní (rakousko-uherské) obyvatelstvo muselo ze zákona na požádání armády pomoci, bylo za to finančně odškodněno. V tomto případě zřejmě toto aplikovalo c. a k. vojsko i na volyňské Čechy a finanční náhrada je ve válečných zmatcích nejistá.

⁶⁷ "train" (fr.), tj. zásobování, týl.

⁶⁸ Nádraží vypálili Rumuni ze samostatného Rumunsku, které se nacházelo nedaleko od Brašova, za Transylvánskými Alpami.

vyšel si, do města je asi ¼ hod. od dráhy. Tam bylo velmi živo, vojsko všeho druhu hemžilo se ulicemi, našeho i německého, na náměstí umístěn tren a německé vojsko cvičilo. Všude úřady a skladiště vojenské. Tam vyměnil jsem poslední papírovou korunu u finančního úřadu, neb týž den bylo se dáti vyměnit. Ve městě prodával se ještě volně bílý chleba pšeničný a tabák. Je zde továrna na tabák a ze skladů celé pytle tabáku a doutníků si vojáci kupovali.

Strana třicet šest

Večer jsem ztrávil v čekárně, kde sjížděli se vojáci z celé říše i Němci. Čekárna bez světla, dosti bídná a společnost všeliká, i cikáni a děvky. V noci šel jsem se vyspat do vagonu k obilí. 30/1 zase ještě tam, zašel jsem si do kanceláře, by převzali obilí, bych nemusel vagon hlídat. Taky ten den se obilí odebralo, přičemž jsem měl hádku s magacinerem⁶⁹ skrze 3 pytle ovsu, o které mě chtěl ovšem ošidit, načež se všechny pytle znovu přerovnal a počtli, a bylo to správné. Asi 200 jich odnesli Rusové do ztohu, ostatní do vagonu. V etapní kuchyni pro kafe, celý den jen suchý chléb. Byl jsem ve městě a večer spal na lavici v čekárně. Celý den velká zima a foukanice.

Strana třicet sedm

31/1 ráno s kamarádem zase v etapní kuchyni pro kapku kafe. Dopoledne přijel můj průvodce Maďar a dal mě na účet jen 8 Kor., že více peněz nemá, což mě velmi mrzelo, neb jsem měl k dobírání přes 20 zl., za které jsem chtěl nakoupit tabák, přičemž bych vydělal přes 50 zl. Tož jsem si koupil pouze 50 pakliček a 7 h., za ostatní samý chléb za 5 kor. tam prodávali volně prodavačky. Více peněz mě nezbylo než 10 Kr. a měl jsem 4 dny jeti zpět, takže jsem celou zpáteční cestu jen suchý chléb jedl. Dne 1. února odjeli jsme s průvodcem se Šopsisgörgy. 3 dny zde pobyl. Dne 2/2 na Hromnice přijeli ráno do Tövisse. Krásné nádraží, mnoho vojsk, zde zdrželi jsme se od rána do odpoledne.

Strana třicet osm

Zde bylo vše k dostání, vojska mnoho. Na housle hrál cikán v čekárně a tančili jejich tance. V sobotu dopoledne přijeli do Budapešti. V čekárně prodal jsem tabák a koupil si kafe a chléb, pak jsem se vykoupal. Odpoledne jsem odjel. Večer 3/2 dojeli jsme do Rabí (Görgy),⁷⁰ krásné město, velké lokály pro vojsko, kde vyměňovali jsme chléb za tabák a j. věci. Tu přeleželi jsme celou noc ve špatné společnosti na lavicích. V neděli 4/2 dojeli jsme už do Šoproni a vyspal se už spokojeně na baráku č. 2, ač jsem zatím byl přestěhován a slámník si shánět musel a své věci. Aspoň dostal jsem zase teplou mínáž a kafe a pod střechou mezi kamarády spal v cimře dobře vytopené.

Strana třicet devět

5/2 šel jsem do Vervlegsmagacínu pro svou mzdu. Zůstal jsem tam přes oběd. Odpoledne šel jsem teprve pro peníze cestovní, kaprál Maďar vyplatil mi v hostinci pak asi 30 zl, tak jsme na rozloučenou vypili spolu 4 piva a 28 kr. a rozešli se v pořádku. Hned pak koupil jsem si nutné zásoby živobytí a to za 2 zl bobů 2 ½ kg, za 3 kor. sádla a špeku za 2 kor. Mikado, kafovou konzervu a j. věci, abych trochu se nasýtil po 3 nedělním hladovění. Byl jsem také sesláblý, že ledva jsem mluvil, přitom zarostlý vousem, ant jsem se 3 neděle neholil ani nepřevlékl, od té chvíle jsem si pak nechal plnovous růsti. Pak jsem si přinesl kufr s magacínem.

Strana čtyřicet

6/2 jsem se hlásil v kanceláři s verflugszetli,⁷¹ přičemž jsem řekl si o Dinstfrei, bych mohl věci si uspořádat, který mě povolen byl. Odpoledne jsem odvedl gver a ostré patrony, kterých jsem cestou nepotřeboval. Dne 7.2. ráno v největším mráze jsme byli s vozem pro dříví v kasárnách, ani v návějích jsme prázdný vůz nemohli uvést. Odpoledne byl jsem po I. vybrán na

⁶⁹ Správce skladu.

⁷⁰ Dnes Győr, město na severozápadě Maďarska.

⁷¹ "die Verpflegung", tj. stravování a "der Zettel", tj. lístek (obě něm.).

Wachu na zad ve dvoře u plotu. Hrozný mráz. Dne 8. jsem měl Bereitschaft službu⁷² v kasárnách, stal večer u studně. Dne 9/2 stal jsem na postě v kanceláři v noci (zas hrozná zima). 10/2 doma bez služby. V pondělí 12/2 ve Verflebsmagacínu na postě vzadu u stodoly.

Strana čtyřicet jedna

Vařil jsem si tam ve Wachcimře boby a kafe a psal domů psaní. 14/2 stál na vartě⁷³ v kriminále ve dvoře (velká zima, dlouhá noc (sám), 15/2 doma). 16/2 na vartě v Truppen špitale.⁷⁴ Ten den dostal jsme balíček z domu s chlebem a máslem p. Urbanovi, což mě obrovskou radost způsobilo a hned jsem si na něm pochutnával. Tam hlídal jsem ruského oberleitnanta. 18/doma, 19. zase na verflebsmagacíně vachu, 21. doma. Psal domu a Jindřichovi. Tak chodil jsem stále na wachy a vždy strašně vymrzl. 27/2 přivezl mě zas Fr. Kochu balíček z domu, chleba, perník, tvaroh. Byl jsem tuze rád, že mamí zas mě pochoutku poslala a dlouho jsem si pochutnával.

Strana čtyřicet dva

Dne 28/2 ztratil se mi iberšvang⁷⁵ a patrontaška,⁷⁶ čímž jsem měl starosti a hledání, kolik dní marné po všech barakách. 28/2 přišel F. Rulf, rodák, na barák ke mně. Psal jsem Míň. Dne 30/2 dostal jsem od Jindřicha poštou 10 Kor., což mě potěšilo. Tak ztrávil jsem celý únor ve velkých zimách, zde nebývalých, skoro denně na vachách, druhé dny zase na cvičišti a denně vždy namrzl a dosti hladu tu [a]zimu zažil, tak že bych podobnou nepřál si více zažítí. Orlaub mě byl slíben (hladový), ale přišel jsem oň s tou eskortou a pak zase vybran jsem byl k transportu do Ml. Boleslavi do Austausch kadru.⁷⁷

Strana čtyřicet tři

Dne 2/3 odjel jsem ze Šoproně do Ml. Boleslavi, kamž přijeli jsme v sobotu ráno a usazení byli v Landverkassern⁷⁸ nových. Psal jsem domu, Jindřichovi a do Trutnova. V Boleslavi sešli jsme se s Rulfem, rodákem zase, s Ant. Vágnerem, polírem⁷⁹ Jindřiškem, později s Rajsem. Každý den kolik hodin stáli jsme ve dvoře a vymrzli dosti, neb i březem byl velmi studený, i sněh. Tu z rána vždy jako v Šoproni cvičení ve dvoře a na escesíraku, potom vybírali se na komandýrky, vachy a polní práce a na rekvizice. Na večer jsme chodili do obec. kuchyně, kde sešel jsem se s Kudrnovským. V úterý dne 13/3 přijela žena do Boleslavi. Dříve jela s Rumburka do Kladna. Dne 8/3 pak jela do Zbonic ke stařence, kde byla přes noc a dále jela k Jindřichovi, i tam pobyla přes noc a zpět k Mařence do Zbonic,

Strana čtyřicet čtyři

a ke mně do Boleslavi. Seděli jsme spolu za kasárn[am]y na večer i [v] kuchynce s Kud[rnovský]m, přes noc u černého orla na náměstí. Ráno odjela domu. Ladík ten den mi psal a Kracík z Kladna odpověděl na můj dotaz. 15/3 obdržel jsem zase od Jindřicha balíček s chlebem, masem a sádlem, tedy jsem se měl dobře. Dne 17/3 jsem s vojáky u sv. zpovědi. Dne 18/3 s Vágnerem a Kudrnovským v Kosmonosích. Dne 24. v sobotu jel jsem na 3 dny na orlaub escistně domu s Kudrnovským (do St. Paky),⁸⁰ v 11 hod. v noci jsme byli doma.

Strana čtyřicet pět

Doma jsem sepsal přihlášku novou k pojištění posvršku paní Kudrnovské, p. Brožovi (u nás),

⁷² "die Bereitschaft" (něm.), tj. pohotovost.

⁷³ "warten" (něm.), tj. hlídat.

⁷⁴ "die Truppen" (něm.), tj. vojsko - vojenská nemocnice.

⁷⁵ "die Überschung" (něm.), tj. opasek.

⁷⁶ Taška na náboje.

⁷⁷ "der Austausch" (něm.), tj. výměna.

⁷⁸ Kasárny zeměbrany.

⁷⁹ Dozorce na stavbě, stavař.

⁸⁰ Stará Paka - město poblíž Pecky, druhá nejbližší železniční stanice Pecce.

změnu p. Farksovi, p. Novotné učitelce]. Zároveň sepsal jsem si žádost o dovolenou na polní práci pro M. Rumlové, 14 korců. 28/3 po příjezdu podal jsem žádost tu v kanceláři. 31/3 odjel Vágner a Jindřišek na práci. Dne 5/4 (na Zelený čtvrtek) jsem byl čten na orlaub, pak k prohlídce a večer jsem jel a 100 jiných (denně). Velký pátek jsem se hlásil u četníků, dovolená na 4 neděle. Měl jsem z toho radost, byla Anda na Svátkách, též z Trutnova a maminka vše měla v pořádku. Večer než jsem přijel, koupil švestky od Svatého.

Strana čtyřicet šest

V neděli jsem byl ve vinopalů, v pondělí u Rumlu, v úterý jsme jeli s Kociánem do Paky se dáti celá rodina vyfotografovat, sebou Aninka odjížděla zas do Trutnova do školy.

Strana čtyřicet sedm

Dne 3/května odjížděl jsem zpět z orlaubu do Ml. Boleslavi. Dne 4/5 byla ráno přehlídka na dvoře a já vybrán k etape. V neděli 6/5 psal jsem to domu, Jindřichovi a do Trutnova. Chodil na večer s Kudrnovským a byl v Biografu. Dne 7/5 poslal jsem domu žádost napsanou o zvýšení vyživ[ovacích] příspěvku pro rodinu naší. 8/5 v poledne přijela Anda, žena, seděla u brány, když jsme šli na escesírák.⁸¹ Vzal jsem si dovolení od p. šikovatele a zašel s ní vedle kasáren ke kříží, kde sdělila mi ohledně půjčky 600 K. Svatému a ukázala dopisy ohledně zabavení švestek. Na večer jsme byli v kuchyňce na gulaši, též Kudrnovský. V noci jsme spali u jedné hokyně před náměstím. Ráno jsem

Strana čtyřicet osm

Anda ~~vypovedil na dráhu~~ čekala do 9 hod. u kasáren a viděl jsem ji spěchat vedle dvoru na dráhu a bylo mi těžko u srdce, při vzpomínce jakou práci, starost má a pak že mám odejet daleko a nechati rodinu bez rady a pomoci. Ten den vyfasovali jsme etapní mündur. 10/5 odnesl jsem si kufr prázdný ke Kudrnovskému, který bydlel u pí. Sítakové v záložně. Večer ještě mluvil s ním. Dne 11/5 přijel Rais A. z Pecky a přivezl mě perník, celý balík, a máslo a tvaroh. Byl jsem náramně rád, neb jsem již druhý den odjížděl na etapu do Kovelu.⁸² Anda celou noc pekla, aby to po Raisovi mohla poslat. Ten den dražba v Pecce na roští a pařezy.

Strana čtyřicet devět

Dne 12.května odjížděli jsme z Boleslavi, kde ve dvoře měl obrlajtnant dříve k nám proslov (se zpěvem přes město). Večer jeli jsme přes Pardubice. V noci Ostravu, druhý den Lublin, pak Cholm,⁸³ až konečně dojeli jsme 15/5 do Kovelu. Cestou hráli jsme mariáš a zpívali a prohlíželi krajiny. Většinou samé písčiny. V Kovelu byli jsme ubytováni za městem (u dřívější továrny) v táboře adresa K.K. Austausch Lager Feldpost 340. Odtud psal jsem zase domu 3x a Jindřichovi. Práce v táboře nebyla, pouze v zahradě, neb uklízení ve dvoře (hralo karty). Každý den zase vybírali jako v Boleslavi na různá místa etapní. Střelba z děl z fronty byla dobře slyšet na Sv. Jana a pak ve Svátky Svatodušní,⁸⁴ aeroplány denně.

Strana padesát

V pondělí Svatodušní⁸⁵ došlo i na mě, byl jsem přečten, sebou 5 jednoročáku a 15 jiných (samí mladí hoši) a odjeli v noci, kdy zmeškali jsme odpolední vlak z Kovelu. O půl noci

⁸¹ "der Exercierplatz" (něm.), tj. "cvičák".

⁸² Město ve Volyňské oblasti na Ukrajině (resp. v Ruském impériu).

⁸³ Lublin a Chelm - obě města dnes v Polsku, tehdy v rakouské Haliči.

⁸⁴ 27.5.1917 a následující dny.

⁸⁵ 28.5.1917.

zastavili v Lubomíru,⁸⁶ kde byla zastávka a v kantýně jsme vypili čaj a salám. Ve 2 hod. v noci jsme dojeli do stanice u naší Dorohusky,⁸⁷ odtud kus cesty asi 20 min, k parní pile, kde další život jsme ztrávit měli. V noci spali jsme se všemi pohromadě, Poláky a židy. Druhý den byli jsme přesídleni do vzlašť cimry, samí noví přišli Češi, 20 osob. Byt jsme si vyčistili a vystlali třískami na noc. Ve 3 dnech zase odjeli 4 jednoráčáci a zbyl u nás jen Kar. Zakouřil z Turnova jako šarže.

Strana padesát jedna

Po příchodu druhý den u raportu,⁸⁸ po přehlídce nám řekl p. oberlajtnant, že jsme jen k lehčí práci, neb byli to většinou studenti, obchodníci, intelig. Dva dny jsme pomáhali nosit prkna do vagonu, pak dostal jsem dozor nad 8 Rusů, kteří navalovali klády k pile. Některý den, kdy bylo málo práce, neb kladí, pomáhali jsme zase sebou. Minaž byla dosti hutná, pouze cítili jsme nedostatek chleba. Já se Šneidrem chodili jsme do vesnice Okopy ½ hod. pro mléko, večer feldflaška⁸⁹ za 15 kr. Jiného ke koupě zde nebylo. V kantýně čaj bez rumu za 10 kr, kafe bílé sladké za 15 kr, obě jsem si častěji koupil.

Strana padesát dva

Druhý den byli jsme ve vsi Dorohusku, která jest většinou vypálená. Kostel sbořen, dvůr panský vypálen a sbořen i mlýn, velká zahrada a vojen. nemocnice. 8/června jsem měl inspekci, noční službu a 10/v neděli dopol. fasovat byli pro kuchyň v magacíně u dráhy, tabák, marmeládu aj. Psal jsem domu a p. Decovi lístek, fasovali ¼ kg cukru kostek, 2 zl. 30. 15/6. fasovali 2 ¼ chleba, hrst sucharu, 1 paklik tabáku, 18 cigaret. Následkem sucha málo voru se plaví po Buku⁹⁰ a tudíž obmezena práce na pile. V neděli 17/6 poprvé volno celý den, avšak my u Rusů (3) museli jsme ráno skládat s 50 Rusy 6 vagonu klád, za 1 hod. byli hotovi, pak jsem šel na mši sv. k Turk. kostelíčku,⁹¹ mše venku (uvnitř tábořilo vojsko).

Strana padesát tři

K obědu polévka, uzené maso, 2 knedlíky se salátem a ½ l. piva. Ve 3 h. kafe zrnkové dobré. Ve 2 h. šli jsme se vykoupat do Buku. Ve 4 h. jsme šli 6 hochů do Svrže⁹² na výlet, vesnice (městys) většinou pobořen a vypálen. Kostel pěkný, nový, katol. a kaple ruská zachovány. Tam byli jsme se dívati na polskou svatbu. Tančili venku u stodoly. Večer v Okopecch stavěli si pro mléko, mluvili s p. dinsfirendem. 18/6 rozdělena práce na 2 šichty od 4 h. ráno dopoledne a od 2 h do 10 večer. Já pracoval s Rusy a Buben od 6 h. do 11h. dop. a od 2 h. do 6 večer. V tom týdnu od Ladíka dostal 2 lístky. 24/6 v neděli ráno skládal 6 vagonu dříví, odpol. koupat v Buku, pak šel jsem sám k Buku, kde vyplavují vory, na mostě díval se, jak Slezan štiku chytal.

Strana padesát čtyři

Poslal jsem domu psaní 23/6 ohledně špatnému odepisování a 24/6. pohled na Lublin

⁸⁶ Dnes vesnice Liuboml poblíž hranice Ukrajiny s Polskem.

⁸⁷ Vesnice Dorohusk, tehdy v Ruském impériu, dnes v Polsku (nedaleko hranic s Ukrajinou).

⁸⁸ Hlášení.

⁸⁹ Polní lahev.

⁹⁰ Řeka Západní Bug.

⁹¹ Vesnice Turku ležící nedaleko Dorohusku.

⁹² Vesnice Świerże.

Ladíkovi k svátku. 27/6 jsem měl hodně práce na můj svátek, měl jsem 2 party židů ke skládání a koulení klád. Na večer šli jsme se koupat zas do Buku, večer pro mléko v Okopě. Večer 2 čaj a za 15 perník a tím odbyl celý svátek. Dopis jsem úplně žádný neobdržel, což mě mrzelo. 28/6 dostal lístek k svátku jen od Jindřicha, ani na sv. Petra nedostal z domu nic. Na sv. Petra a Pavla pracovali zase pilně, krutý den vůbec, práce bylo mnoho, neb jen s civily jsem pracoval, neb Rusové byli jen u Buku zaměstnáni. V neděli dne 1/7, neděle byla úplně volná, jen u kapličky odpol. prohlídka. V naší cimře myli a dělali pořádek, já že jsem nepomahal, silně se zlobili. Já si zatím prádlo vypral.

Strana padesát pět

(Pozn. : od tohoto místa již Ladislav Langner píše hustěji, více řádků na jednu stranu, pravděpodobně si uvědomil omezený rozsah zápisníku.)

7/7 dostal jsem od Ladíka gratulaci k svátku, lístek, že mi posílají bedničku s jídlem a dne 9/7 zase od Ladíka, proč nepíšu dlouho a že maminka jela do Hořic 5/7. V neděli 8/7 měli jsme volno, odpoledne šli jsme procházku, 6 osob do obce Wolky.⁹³ V lese všude zákopy staré, večer pro mléko v Okopech. Na zpáteční cestě prohlíželi jsme vypálený od Rusů dvorec velký a trhali tam ryviz. Ten týden předplatili jsme si se Šašinou Národní politiku. Poslal jsem 9 lístek domu. Dne 12/7. dostal jsem bedničku z domu. V ní perníkové placičky, cukr, curilo,[?] marmeládu, švestky sušené, Magiho kostky. Vše mě přišlo velmi k chuti, neb jsem 2 měs. z domu ničeho neměl. Uvařil jsem si hned kafe. Šnajdrovi dal 4 vdolky s marmeládou. Psal jsem domu 13/. 14/7 zase lístek od Ladí. 16/7 objednal si ještě bedničku z domova. Dne 15/7 v neděli jel do Lubomíru [s] psaním na tamní pilu. V poledne jel rychlíkem, ve 3 hod. byl zpět. Dne 14/7 obdržel také z domu žádost na dovolenou na polní práce. Měl jsem po noční práci v sobotu. V pondělí pral prádlo a poslal domu lístek, dostal ráno k práci 21 židů a Poláků.

Strana padesát šest

Mináž v Dorohuskách:

Dne 15/7 v nedělí ráno kafe, poledne kroupová polévka, hovězí maso, nudle s cukrem a máslem, 1/2 l. piva. Ve 3 hodiny 2 vejce a čaj.

V pondělí. Kafe, krupičná pol., maso, sušená zelenina, odp. kroupová pol.

V úterý. Kafe, kroupová pol., maso. Kaše a sušené švestky. Odp. Vuřst a The.

Ve středu. Kafe. Kroup. pol., konzerva, zelí a kedlubna. Odp. Valeč. vuřst a čaj.

Ve čtvrtek

Strana padesát sedm

Dne 29.7. v nedělí v noci dostal jsem telegram, že vyhořela v Ostravě u pí. Doutové, kde mám pojistku. V pondělí hlásil se v Dienstfürendu skrze orlaub. Odložen na II. den a poslán jsem byl pro smetanu a máslo do Gislinlu, 2 hod. cesty, kde jsou jatka a chov dobytka. Mináž dostal tam v kuchyni. Pěkný kostelík, velké vedro a máslo v posadě slepičí. Psaní domu, psal jak hlásit požár. Raport nebyl celý týden, v sobotu žádal jsem osobně p. oberlaintnanta o dovolenou. V neděli 5. srpna u raportu dovolenou nedostal, ale dutku, že nesmím chodit přímo žádat. Odložen na polní práce ke kopání brambor. Psal domu, Dne 12/8 dostal jsem psaní, že věc je zařízena a že posílají mě balíček, chléb. Asi 15/8 obdržel jsem z domu 20 Kor. Dne 22/8 jsem obdržel balíček, chléb a krabičku cukroví, perník, placičky a j.v. Měl jsem z toho radost, vzláště bochník chleba a ze Stupné balíček a balíček přišel vhod. Dne 26/8 o

⁹³ Vesnice Wólka Okopska.

peckovské pouti se měl dosti dobře, dobrou mináž, pak z domu věci, 3 piva, trochu vína, které jsme dostali o císařových jmeninách [-] ½ l. Jablka, 40 kr a čaj, dobrou mináž. V tom týdnu jsem se měl dobře, vařil si brambory ke konzervě a j.v.

Strana padesát osm

26/8 o pouti jsme v poledne uklízeli na katru⁹⁴ u 3. pily do 9 h. Odpol. byl čaj, vejce, ovoce, pak jsme šli společně 7 Čechů koly⁹⁵ do obce Turky 1 hod. vzdálené. Tam bydleli Rusíni, kteří ve válce utekli a teď usazení tam jsou Poláci, většinou kteří u pili u nás pracují. Domu zastavili jsme se s Poloprutským v brambor. poli, ale odsud poslal nás domu. V noci pro mlíko sám v Okopech. Ten měsíc pracoval nejvíc s partou Maďarů asi 10 mužů, s kterými jsem dobře vycházel a nemusel se zlobit. V té době dostal jsem důtku, že parta má prý ležela v době práce (od dienstfürendů), zase bylo ale dobře. V úterý 28/8 byl pro brambory po 5 s Poloprut[ským]. V neděli 2/září ráno šli ostatní zase čistit stroje a my tři ausíchšarže⁹⁶ posláni domu. Vykoupal jsem se ve škopku, převlékl, pak jsme šli si lehnout za kostelík k rybníčku s Poloprutským. V poledne měli knedlíky 2, nudlovou polévku, ale pivo už né jak dřívě. Ve 3 hod. čaj a 2 vejce. Tu neděli seděl doma, prádlo namočil a trochu spal.

Strana padesát devět

V pondělí pro brambory s Poloprutským a ve středu se Šašinou pro mléko. Dostal lístek od Ladíka. V pátek 7/9. šel k marod visitě, tu noc předtím vrhnul a průjem dostal se Šnajdrem a sanitat kaprálem⁹⁷ v Dorohusku. Předepsán[y] mě nové zuby. V sobotu ve sv. P. Marii jel s kaprálem do Cholmu prohlížet si město, ve 3 hod zpět (neměl dokumenty). V pondělí 10/9 do 9ti h. šel na pilu. Tam jeden civil spad pod klády a 1 Polák ránu do zad klad[o]u [dostal]. V 12 hod. jel se sanit. kaprálem do Cholmu v nákladním voze. V Cholmu přijat do c.k. polní nemocnice č. 1405. Blok III, tam sešel se Fr[an]t. Purmem z Bělé. 11/9 visita. Vykoupal se a čisté prádlo, dostal dietu B. Haše, masová polévka a cušp.⁹⁸ Ráno kafe, v 10 h. kakao – 12 mináž, ve 3 h kakao, v 6 h. čaj a paletu s čokoladou. 11/ bral limůng⁹⁹ 3 K. 60 na 10 dní. Koupil 2 tabáky á 1 K a komisárek s Purmem za 4 Kor. Spal dobře na čistém kavalci. Dne 12/9. šel na c.k. polní zubní ambulatorium, kde mě vytrhl 1 zub a 2 kořeny a ohlásil, že pojedou do Lublína do c.k. polní zubní kliniku, kde dostanu horní zuby. V poledne do kanceláře oznámiti, p. oberarzt¹⁰⁰ Dr. Melha mě

Strana šedesát

se vyptával a díval se na zuby. Odpol. chtěl ještě abych si dojel pro své věci do Dorohusk, ale dokumenty byly již vyhotoveny a nešlo to předělati, tedy nařídil kaprálovi, aby dopsal jistě na komando pily do Dorohusku by mě ty věci mé uložili. Hodný pan doktor. Poslal jsem skrze to lístek Poloprutskému a domu jsme též psal pohled. Ve středu 11/9 přijel do Lublína, jel na voze červ. kříže z dráhy do válečné zubní kliniky 4. armády. Tam přihlásil se v kanceláři: k

⁹⁴ Rámová pila na řezání prken z kmenů stromů.

⁹⁵ Zřejmě jeli na cyklistickém kole na výlet.

⁹⁶ Dozorci.

⁹⁷ "die Sanität" (něm.), tj. zdravotnický sbor.

⁹⁸ "die Zuspeize" (něm.), tj. příloha.

⁹⁹ Lehnung - finanční částka určená na nákup nápojů.

¹⁰⁰ "der Oberarzt" (něm.), tj. vrchní lékař.

večeři brambory v omáčce a teplou vodu, čaj. V noci spal na tabuli na mantlech¹⁰¹ neb postel nebyla prázdná. Ráno do kanceláře, pak [lékařská] visita a pak do ambulatorium, kde mi p. oberarzt zuby piloval a čistil. Ten den psal jsem domu lístek, Jindřichovi a do Dorohusku Poloprutskému skze kufr. Dne 16/9 v neděli ráno musel čistit šalky, pak šel jsem do kostelu. V poledne se hádal s velbrem skrze ležení na feldtraku.¹⁰² Hral s kaprálem z Moravy maryáš proh[rál] zby[tek] jmění 15 hal. Přijel jsem se[m] měl asi 1 K. 50 h., z toho koupil o trhu 14/9 ovoce za 1 K. Velký trh a pouť.

Strana šedesát jedna

Dne 17/9 v poledne místo mináže na dráhu skladat vagon uhlí, 6 lidí. Tam nabrali si jabka, večer polévku přidali. V úterý nosili dříví, v noci s Voglem po Krakovské třídě se procházeli. Polská svatba a v noci nevěstě hořely vlasy. Ve středu 19/9 poslal domu psaní sebou, o 20 Kor psal, v noci se procházel sám. Odpol. byl pro natě od Konopnici.

V neděli 23/9 ráno na mši, od[poledne] [na] operačním sále, odpol. pasírku¹⁰³ od 3-6 h. s Voglem a 2 vojáci za městem (okurky). Večer po městě. V úterý 25/9 psal gratulaci starostům, míru na zuby, ve čtvrtek zase nebylo hotové, až v sobotu ze sádry. 27/9 obdržel 20 Kor z domu. 25/9 lístek, že poslali mě už 14/9 balík do Dorohusku. 25/9 psal Poloprutsk[ému] a 26/9 p. cugsf.¹⁰⁴ Polákovi skrze balík. 28/9 u trhu ovoce, koupil chléb za 50 a za 1, 20, prodal za 3 Kor. Odpol. hráli capary z gen[erálem], 3 Kor. prohrál. Dne 30/9 ráno zase na mši, v operačním sále, pak v trhu na chvíli. Poslal Petrovi lístek. Dne 1/X. fasoval limung 3, 60 Kor. Chodíval do trhu pro ovoce. Dne 5/X dostal nové zuby. 4/X z domu psaní, že Anda je ve Freiheitě.¹⁰⁵ Svatý nezapltil podpory přes 150 zl. Udání skrze prodej punčoch. Odepsal 5/X. 7/ chléb za 70 kr. na lístek. 7/X na mši, v sále. Odpol. panika ven v trhu, rozhanění židů ve 4 h. odp., bodnutí nožem. V noci v biografu.

Strana šedesát dva

8/X v pondělí chléb koupil na lístek á 70 [kr.]. 10/X měl už odjeti, vylomil se mi zub, tak zůstal ještě týden. V pátek 12/X koupil zase chléb za 70 kr. v obec[ní] pekárně. V tomto týdnu vybral asi 10 Kor. Dostal lístek od Zakouřila, že balík je zas v Dorohuskách. Odepsal mu, ani Šnajdru i Poloprutskému pohledy. Domu psaní zas 12/X, pak Andě do Freiheitu a Jindřichovi. 13/X v sobotu v noci se dal vyfotografovat, vypůjčil bluzu od Jizchera[?] a čepici od Rosenkrance. Dne 14/X neděle ráno v sále oper[ován], na mši sv., pak četl Víd. deník a psal formuli žádost na polní práce Rumlovi. Odpol. pasírku, byl zase v trhu, po náměstí studenti. Dne 15/X slavnost, Koszického 100 leté jubileum. Ve městě u forštelungu¹⁰⁶ se zuby, odpol. a večer odešli transport asi 20. Spali na vyvýšené podlaze na rákosové slámě v baráku. Ve dvojích kamnech se topilo, ale přece bylo mi zima. 16/X v poledne doběhl do města pro podobizny,¹⁰⁷ ráno visita, u štáb. artzt (Čecha), ptal se, čím jsem v civilu, kde zaměstnán atd. 17/X v 6 h. ráno doběhl do města

¹⁰¹ "der Mantel" (něm.), tj. kabát.

¹⁰² Nosítka.

¹⁰³ Povolená vycházka.

¹⁰⁴ "der Zugsfüher" (něm.), tj. četař.

¹⁰⁵ Ladislavova dcera Anna byla ve Freiheitě v Sudetech (dnes Svobodě nad Úpou) na učení.

¹⁰⁶ "die Vorstellung" (něm.), tj. představení, v tomto případě dokázání zdravotního stavu.

¹⁰⁷ Fotografie.

Strana šedesát tři

pro chléb. Dostal to za 70 kr. na lístek, který mě už jedna paní dala v krámě pekařsk[ém]. Mináž dosti dobrá, ráno kafe černé, do kterého koupili jsme si mléko za ohradou, tam prodávali pečeni, jelita a chléb a ovoce. Tam sešel jsem se se 3 známými, kteří z Boleslavi jeli se do Kovelu - Brestu a tu u vachy jsou, byl jsem na vachcimře, pak šli jsme do magacínu, kde vyfasovali jsme šatstvo a prádlo a večer do kanceláře a večer v 6 h odjížděl transport asi 30 l[idí] zase z Lublina, já do Dorohusku, vlaky plné, že nemohl jsem si ani usednout, až mě 1 pruský voják místo nechal. Přijel do Dorohusku v 10 h. Ráno do kanceláře se ohlásit a p. dünstfirerovi. Pak balík z domu vydal p. Zakouřil. Chléb byl celý plesnivý, že jsem ho větší díl spálil. Byl 5 neděl z domu poslán. Ten den jsem měl prázdno a dal si věci dohromady. V sobotu 20/X šel zas do práce, přidělen byl mezi ostatní vojáky ke koulení klád. Odpol. když šel do práce, potkal p. oberlaintnanta, který se mě vyptával, jak jsem dlouho byl a že [na] orlaub zas musím počkat. 20/X díval se na nové boty a šaty, odpoledne očkování povinně.

Strana šedesát čtyři

21/X v neděli ráno složili 2 vagony dříví a pak přitáhli 2 vagony a šli domu. Odpol. s Poloprutským do Okop a dále z domů sháněli brambory. Domů pak koupili mléko. Brambory všady už pryč, ani ke koupi nebyly. Psal jsem domu 2 lístky, fasoval 2 ½ komisárku na pět dní a za 10 dní 4 K 10 h. limung . Tak začal zase starý život v práci, při tom však studené počasí a drsný vítr hlásí, že zima se blíží. V sobotu 27/X byli se Šnajdrem a Poloprutským shánět brambory u Svrže, hrubě jsme chodili a pak s velkým tryskem domu. 28/X v neděli u raportu hlásil gebíry¹⁰⁸ a ptal se na orlaub. 22/X jel fasovat maso do Kusíny¹⁰⁹ na jatka s Katzem, domu nesl putnu krve (dostal kus jater, v noci upekli). Ten týden asi 25/X dostal zase partu 25 zajatců, více Italů na práci, s kterými vyvalovali klády na hromady, práce více akutní. Psal domu psaní. 30/X koupil si brambory za 70 Kr. V noci se vykoupal ve vaně a převlékl. Hrál capary, vařil brambory a konservu, pak ještě kafe. Ten den zrobil mě Poloprutský novou postel. Dobře se najedl a vyspal.

Strana šedesát pět

Na den všech svatých i Dušiček se pracovalo. Dne 4/11 hlásil gebiry u raportu, pak říkal o orlaub p. dienstfirendu. Dne 8/11 v pátek odjeli zajatci a za ně přišli Italové, které mě byli přiděleni do party a s nimi pracoval. 10/11 psal Anince do Freiheitu pohlednici s mou fotografií. Dostal lístek od Ladíka. V tom týdnu začalo deštivé počasí. Práce byla, ale dobrá jako akutní a Italové když složili a odvaleli vagony, mohli hned na barák a já s nimi. Dopoledne byli jsme do 9 h. a odp. do 3 h, hotoví. Mimo to nebylo třeba na ně křičet a zlobit se jak s Rusy. V noci hrávali jsme capary. Kuček koupil nové karty za 4,50 Kč. Elstner, Kličník aj. Ten měsíc vyhrál asi 20 Kor. Dne 18/11 v neděli deštivo, seděli doma a hráli capary. Vyhrál asi 8 Kor. Dostali jsme kasárníka¹¹⁰ na 8 dní, že ztratila se košile vojákoví. Ten týden jsem byl marod, bolel mě žaludek zase, celý týden jsem nevařil kartošky,¹¹¹ ani mináž nemohl sníst, vzvláště ta polévka (hirsesupe)¹¹² nemohl jsem ani vidět.

Strana šedesát šest

Tu neděli 18/11 jsem byl u raportu skze orlaub, slíbeno mě s druhou partou že pojedu. Dne

¹⁰⁸ "die Gebühr" (něm.), tj. poplatky.

¹⁰⁹ Vesnice Husynne nedaleko Dorohusku.

¹¹⁰ Domácí vězení v kasárnách.

¹¹¹ Brambory.

¹¹² "die Hirse", tj. jáhly a "die Suppe", tj. polévka (obě něm.).

24/11 odjel Poloprutský na orlaub, v noci byli jsme visitýrovat židy na dráze, 4 party jeli, do Kovelu, do Lubomíra, Mačejova a Turyska. V neděli 25/11 hrozný vítr a déšť, seděli doma a hráli karty. Nový kufr za 4 Kor, límec ke kabátu 2 Kor. V pondělí v baráku u Rusů, poslouchal koncert Italů. V úterý 27/11 začala nová pracovní doba od 6-12 a od 1-9, noční šichta přestala. My chodili stejně do práce ale málo, asi 2 hod. ráno od 7-9 a 2 hod. odp. od 1-3. Italové rychle a vesele klády skládali, vždy asi 15 vagonů denně a pak hned šlo se domu. Mináží jsem kupoval ještě od žida Wahla, tak jsem měl jídla dost. Oběd prodal a večeri si nechal, tu jsem vyděl[al].

Strana šedesát sedm

1/12 v sobotu v noci jel jsem s tranportem civilů dělníků u nás zaměstnaných do Kovelu, parta 20 osob. Byl na noc u žida Salemana, [v] baráku sešlém kde různé kšefty se provozovali. K večeri čaj kolikrát. Tu noc došla správa, že s Ruskem zahájeno vyjednávání o příměří, že 2 generálové ruští, plukovník a 3 jiní přijeli do Kovelu. Druhý den tu správu potvrdila. Dne 2/12 chodil po městě, koupil zapalovač, pohlednici a domu tabák za 11 Kor. Utratil celkem na 25 Kor. Přijel v 11 hodin v noci zpět, ohřál si oběd a najedl se do syta. Druhý den dostal ještě konzervu masa. V tom týdnu četli zvědavě zprávy o míru, příměří bylo vyjednáno od 7. do 17. pros[ince] na 10 dní. V neděli 9/12 vyfasovali kukle na hlavu a břišní pasy, předtím též untermantel¹¹³ a svetr. Tu nedělí jsme excesírovali za trest, že někdo ukradl boty v cimře, mimo to 14 dní kasárníka všichni a orlauby v té době byly zastaveny.

Strana šedesát osm

15/12 přijeli z orlaubu někteří – Poloprutský a Getinger a jiní. V neděli 16/12 odpoledne byli jsme s Getingrem počítat všechna prkna na pilách a ramp, ostatní všichni museli museli excesírovat, odpoledne pak jsme byli přečtení, kteří pojedem na Svátky na orlaub, já mezi nima. 17/12 ráno jsme šli k lékařské prohlídce, bylo nás 18 vojáků. 1 z nás zůstal zpět, že měl vši, za něj pak jel zajatec Rus, který měl rodiště u Kovelu. Potom jsme chystali se na cestu, v 11 hod. v noci jsme měli odjet, ale vlak byl přeplněn. tak jsme museli čekat do 2 h. ráno, tak jsme zašli do mašínhausu¹¹⁴ na pilu a hráli tam karty do 2 h. V kanceláři vydal nám Zakouřil orlaubšejny¹¹⁵ a lemung 108 Kor. na

Strana šedesát devět

20 dní, orlaub platil od 18/12 do 6. ledna (do 3. králů). Jeli jsme společně s Rejlem Jos., Buben Ant., Culek Fr., Bursa Prok. společně až do Pardubic. Jeli jsme celý den 18/12, až do Pardubic přijeli 19. v poledne přes Cholm, Lublin, Radom, Hranicu, Trebín, Přerov, Olomouc, Oustí nad Orlicí, Hlinsko, Choceň. V Pardubicích jsme se rozešli. Chodil jsem s Pecky z Vítochem zahradníkem, byli u Minaříků a večer dojeli jsme do Horek.¹¹⁶ Vezl jsem bedničku pro kuksfirera Víka a 200 K a bedn[ičku] pro kuksfíra Svobodu z Doksu a svůj kufr, ten táhli jsme s Vítochem za špagát po silnici přes návěži až domů, přišel jsem v 8 h. domu,

Strana sedmdesát

všichni byli pohromadě ještě a pí. Bryknerovu p. učít[ele]. Dne 26/12 jsem byl ve Stupné navštívit Gustla, který byl nemocen. Též v Brusnici byl. 30/12 byl v N. Pace vyrovnávat účty, pak u Šnajdra skze Svatého stvrzenku a stání skze punčochy. Vše vyřízeno. Dne 30/12 Svatý vyplatil mě ve vinopali na ten dluh 500 Kor doplatek 80 Kor. slíbil v týdnu zaplatit, 20 Kor.

¹¹³ "der Untermantel" (něm.), tj. oděv pod kabát.

¹¹⁴ Strojovna.

¹¹⁵ Dokument potvrzující dovolenou.

¹¹⁶ Vesnice vzdálená 12 km od Pecky.

jsem mu slevil a úrok. Ten den jsem zaplatil dluh Dobřenské, doplatek 140 Kor. a pí Luňákové dluh, rest 1370 Kor. Tím oba dluhy úplně jsou vyrovnány.

Strana sedmdesát jedna

Z domu psal jsem všem. Jindřichovi, Petrovi a do Trutnova a kamarádům Rejlovi, Bursovi, Culkovi, Bubnovi, kteří mě též psali. Pak jiné dop[isy] obchodní jsem vyřídil a pojistku. Dne 31/12 byl v záložně ale odložen na druhý den. Odpoledne byl v kostele¹¹⁷ pomodlit se za šťastné ukončení roku 1917.

Strana sedmdesát dva

1918

1/1 Nový rok (v úterý) strávil jsem doma na orlaubu. Týž den odpol. vyrovnal jsem úroky v záložně a více do konce r. 1917. Večer byl jsem ve Lhotě u Rumlů se ženou a dětmi, předtím ve vinopali s Ledrem a Mackem. 2/1 zaplatil jsem pojišťovnu naší a rozeslal ostatní pojistky. 4/1 byl u Kuhnů a ve Lhotě. 3/1 byl ještě ve Stupné s Ladíkem u Gustla a pro mléko. (Velké návěji.) 4/1 žena pekla vánočky u Horynů a upekla králíka na cestu. Odpol. jsem byl na četnictvu se odhlásit, sebou vrátnici a u Šormů daně vyrovnal do konce r. 1916. Večer jsem byl ve Lhotě a v noci doma psal přihlášku pro pí. Laušmanovou.

Strana sedmdesát tři

5/1 dopol. sepsal přihlášku k pojiš[těné] sl. Markové na 3000 Kor. a pí. Laušmanovou na 2000 Kor. a jiné dopisy vyřídil. Odpol. chystal jsem se zase na cestu, přičemž mě žena i děti pomáhali a vše možné snášeli na přilepšenou. Ve 3 hod. jsem se rozloučil s manželkou a odešel z domu, Anda, Ladík a Jind[řich] mě vyprovázeli a nesli balíčky, za lázněma Anda s Jindřichem se vrátili, že byly návěje a jen Ladík šel se mnou dále až přes kopec za obrázkem. U poštovny promluvil jsem s lesním. Smutno mi bylo, když posledně i s Ladíkem jsem se rozloučil a viděl ho, jak v návěji se brodí zpět a čepicí mává na rozloučenou. Do Borovnice se unaven brodil se návějemi a tam pak čekal až do 8 hod. večer.

Strana sedmdesát čtyři

Jel jsem přes Pardubice, Č. Třebovou. V neděli 6/1 přes Olom[ouc], Přerov (přesedal), tam setkal se s Rejlem, Bursou a Culkem a jeli do Trebinje, tam zůstali 12 h., čekali do rána na vlak – byli společně ve městě na pivě a čaji, pak v nádraží spali na zemi, kde odpočívalo množství vojska, tam sešli se se 4 Čechy, kteří utekli z Ruského zajetí a zajímavě útěk vyprávěli. 7/1 jeli jsme přes Hranici, Ivangrov, Lublin, Cholm. Do Dorohusk přijeli jsme ve 12 h. v noci (o 1 den jsme se zmeškali). 8/1 měli jsme dienstfrei (volno), odvedli orlaubšejny. 9/1 šel jsem do práce. Ten den váleli jsme klády s vojáky.

Strana sedmdesát pět

Dne 10/1 jel jsem fasovat olej s Poloprutským do Cholmu. Pulec jel do Lublinu. Na stanici naložili jsme 7 sudů a i tím vlakem odjeli. V Cholmu jeli jsme odpol. dle nařízení do K.K.

Benzinfasungstelle č. 42.¹¹⁸ Tam p. šikovatel odložil nás na II. den, pak zase o den později. Přes noc byli jsme v vojen. domovině (Militenheim) – 2 patrový dům s hostinským zařízením. Tam byli jsme i přes den, kdy byli jsme vyřízeni, ale jen černou kávu dostali, ale lacinou po 10 hal. šálek, tak jsme jich třeba 15 vypili denně. V noci byli v biografu. 12/1 v sobotu. když nebylo možno ještě odvésti sudy plné, tedy zašel jsem na K.K. Etapekomando, aby povozy

¹¹⁷ Chrám svatého Bartoloměje na Pecce.

¹¹⁸ Benzinová stanice.

nám opatřilo.

Strana sedmdesát šest

Odtud poslali mě na Trenkoman[do] a dále na Kreiskomando,¹¹⁹ ale povozy nebylo k opatření, tedy dali mě psaní na magistrát a civil pov[oz]y. Tam slíbeny mě 3 povozy na II. den. Ten den (v neděli 13/1) ráno také 3 povozy na dvoře magistrátu připraveny byly, ale když sdělil jim, že já platit nebudu, že snad platí Etapekomando, odjeli zase pryč. Šel jsem znovu do Etapekomanda, kde jsem zdělil, že civilní povozy bych mě museli platit, přisvědčili mně a poslali ještě na komando Armeé Sägen¹²⁰ a tak vydal jsem se ještě s Poloprutským tam. Přítomný p. hejtman nám také 3 sáně [a] 3 páry koňů propůjčil a Rusové jeli s námi na dráhu pro prázdné sudy.

Strana sedmdesát sedm

Jaké bylo ale naše překvapení, když tam na místo 7 velkých sudů po oleji zbylo 7 menších sudíků po marmeládě. Ty jsem ovšem nepřijal a poprosil p. šikovatele, by telegrafoval dále na Lublin, kam asi naše sudy byly zavezeny, o vrácení jich. Zpět jeli jsme na prázdno, a poněvadž bylo poledne, nechali jsme pov[oz]y domů a p. hejt[man] řekl, ať telefonujem, v kterou hodinu je budeme potřebovat, že je tam pošle. Odp. ale p. šikovatel v magacíně zdělil nám, že už trať je volná, že je pošle po trati na dráhu. Pomohli jsme naložiti je s jinými na vagon. Večer pak sháněli jsme se na dráze po nich, ale tam nebyly (u wagonevidenz¹²¹ a gürtelkasy¹²²), kde nám též vydali aufnahmschein¹²³ proti frachtuňku.¹²⁴ Vagon náš přijel v poledne, ale museli sudy přeložit se do jiného vozu, tak zůstalo to do večera, načež v 11 h. odjeli jsme osobním vlakem do Dorohusk a naše sudy ráno dojeli k nám. Za těch pět dní dostali jsme asi po 27 Kor., ale přitom důtku od p. oberlajtn[anta], proč jsme netelefonovali atd.

Strana sedmdesát osm

14/1. Ten den měli jsme volno, že jsme v noci pozdě přijeli. 15/1 šel jsem za prací k Italiánům jako dřívě. Fasovali cvibak.¹²⁵ Večer v kantýně na kafy bílém a cap[arech]. 16. přšlo moc. Odp. podíval se u p. cugsfiera na vyřezaný model naší pily, který do Vídně se zasílal. 17/ silně mrzlo, nic vzláštního. V té době 2x denně masité pokrmy. Vyfasoval teplou blusu s II [...]. 20/1 neděle, odp. esecírku. Večer v kantýně. 24/1 zase jel fasovat benzin do Cholmu. Jel nákladním vozem v 8 h. večer, přijel tam v 10 h. Šel jsem s jiným na nocleh do voj. domoviny. 25/1 na magistrát skrze benzin, čekal do 11 h. na 2. oberlajt., odtud pak do Elektrowerku¹²⁶ a pak do oficirspítálu, kde šikovatel dotýčný zdělil mi, že benzin není. Do večera byl ve voj. domovině, vlak žádný nejel, až teprve ve 2 h. po půlnoci jsem jel a přijel domu ve 3 h. Ten den byla demonstrace v Cholmu pro mír a chléb.

Strana sedmdesát devět

Druhý den jsem měl volno, dal si boty spravit, obdržel na 2 dní 9.30 Kor. V neděli 27/1 jsme se všichni pod sprchou koupali. Odp. escesírku, v noci do 11 v kantýně hráli. V Cholmu koupil 2 chleby za 8 Kor. 8 liber 2. Psal lístek Jindř[ichovi] a domů. 28/1 zase do práce s Italiány,

¹¹⁹ Krajské velitelství.

¹²⁰ Armádní pila.

¹²¹ Evidence vagonů.

¹²² Pásmová pokladna.

¹²³ Doklad o příjmu.

¹²⁴ "die Fracht" (něm.), tj. dovozně.

¹²⁵ "der Zwieback" (něm.), tj. suchar.

¹²⁶ Elektrárna.

koulel klády. Dne ½ ráno ve 2 ½ h. jel fasovat zase až do Řešova¹²⁷ stavební potřeby. Tam vezl 2 hevery, byl bych zmeškal vlak. Jel přes Cholm, Lublin, Rozvadov, Převorsk do Řešova, kam přijel v noci v 9 h. a zůstal v čekárně do rána, spal na podlaze chvíli. Vojska všade plno po zemi. Dne 2/2 na hromnice šel ráno do města, chodil i [v] kostele, v poledne mináž až za 90 K. Odpoledne šel za město do K.K. Bauwerkstätte.¹²⁸ Tam p. šik. a kaprál Čech z Prahy, odtud k p. oberlajt[nantovi] a oficíru, kde odložili mě na II. den, že byl svátek a poslali 2 Rusové se mnou pro hevery.

Strana osmdesát

V noci šel spát do Bauwerkstattu, tam spáli Židi a nechtěli mě pustit dovnitř až jsem udělal rámus. Ráno 3/2 zdělili mě v kanceláři, že zboží, pro které jedu, už poslali o den dříve. Pak zašel zase do 2. kanceláře k p. oberlajt[nantovi], který mě vydal dokumenty. Odpo. mináž koupil jsem od posla za 80 kr., dostal on ještě pohlavek od žida za to a pak jel jsem zpět do Rozvadovic, tam jsem zůstal od 9 h. večer do 3 h. odpo. druhý den. Na noc nás dovedli do noclehu voj., kde však se netopilo, tak jsme všichni odešli. Já s 1 Polákem šli jsme hledat po městě nocleh a když nikde nás nevzali (samí Židé), tak jsme zašli do vesnice ½ hodiny. Tam chodili od stavení ke stavení, až konečně nás s velkou prosbou hospodář vzal, dal otep slámy na zem a dobře se vyspali.

Strana osmdesát jedna

Zabávu mi dělalo, když Polák prosil o nocleh a budil sousedi: Páni špiš? Páni proč špiš tak tvrdlo? Neboj še páni, jsme 2 austriácký vojáci, chceme přešpat, otevři je zima. Po dlouhém bušení dostali jsme vynadýno, zticha jsme ovšem také nebyli. V jiném stavení hospodyně si vymluvila, že má choré děcko atd. Ráno jsme spolu procházeli město zbořené od bitvy v r. 1915 (samé židovské krámky). Koupil Enrito a cikor[ku] od Franka, to za 2 Kor., malá dk za 40 kr. V krámku též česneku 6 pytlů 1 kg za 10 K. atd. Pak vrátili se na noclehárnu voj., kde všichni se sešli a debatovali Poláci s pravoslavným Rusem o náboženství a která víra je pravá. Večer přijeli do Lublina, kde seznámil se s kaprál. Janouškem z Kalné, nyní v Poděbradech a jeli spolu do Dorohusk, přijel zase ve 2 ½ hodiny v noci d[n]e 5/2. Cestou většinou kafe černé a utratil 15 zl. za chléb, 2 zl. salám aj. v[ěci].

Strana osmdesát dva

5/2 šel do kanceláře, odevzdat listiny. Vyfasoval 2 chleby a 80 cikorek. Obdržel cestovné 22 Kor. 20 h. Ten den volno, vykoupal se a převlékl a dal do pořádku a vařil kafe. Dostal lístek od Ladíka a Aninky. 6/2 zase do práce s Italiány, fasovali ten den ½ menší komisárky a též na 2 dny 25 cigaret, 1 ¼ pakl[íku] tabáku. Ten den prodal jsem za 9 K. tabáku ruského. Bursa půjčil 20 K. 7/1 přijel p. cuksfir[er] Vík a odejel na orlaub četník Svada, pracoval dále stejně. Obdržel lístek z domu, že mě poslali 31/1 a ½ balíčky s chlebem a cukrem aj. Já posílal domu 2 lístky a Anince 1 do Freiheitu. Šašma přijel z orlaubu a dostal se do oficír kuchyně. Z Kovelu ten den projel 1 vůz našich vojáků (zajatců), kteří utekli z Ruska skrze frontu. Vypravovali nám v kantýně, že měli hlad,

Strana osmdesát tři

vojáci ruští, že utíkají z fronty a vše prodávají třebas koně za 10 rublů, gver za 6 rublů a třeba i celý kanón že prodají a utečou, v zemi pak největší revoluce a mordování z hladu a nouze atd. Dne 10/2 v neděli ráno nosili jsme piliny na lednici, pěkný jarní den. Odpo. befel, pak esecírku a pak jsme fasovali cely. Odvedl čepici vypůjč[enou]. Ten den došel telegram, že

¹²⁷ Rzeszów, město v jižním Polsku.

¹²⁸ Stavební dílna.

uzavřen jest mír s Ukrajinou. V noci v kantýně, načež druhý den dne 11/2 došel telegram, že uzavřen mír s celým Ruskem¹²⁹ (prapor bílý na nádraží, radost též všech Rusů zajatců, kteří bydleli volně s námi v baráku). Ten den fasovali K. 360, ministr. párek, 10 cigaret. Poslal domu lístek. Masopustní úterý 12/2 jak obyčejně večer v kantýně hráli capary. V sobotu 16/2 obdržel najednou 2 balíky z domu, 1 chléb velký a v druhém kafe, cukr, ½ kg másla, cukroví sušené, 1 lahev likéru. Měl jsem z toho velkou radost, neb v té době neměl chleba, fasovali jen 20 dg chleba denně.

Strana osmdesát čtyři

V Lubomíru vyhořela pila. Dne 17/2 všichni museli se koupat pod sprchou a čistě převlékl se. Navečer koupil v kantýně hodinky za 16 K. od němec. vojáka. Pak 6 K. vyhrál v kant[ýně]. V pondělí přišla správa zase, že válka s Ruskem půjde dále a že mír dojednán nebyl, všichni byli jsme tím rozmrzeni, že již celý týden prapory vyvěšeny byly a teď zas nová válka dále. Psal jsem lístek domu, že vše jsem správně obdržel a od Aninky lístek z Freiheitu také. Dne 19/2 v 11 h. v noci alarm, hořelo nádraží, byli jsme hasit. Já s Bursou a Rejlem na stohu slámy. Celé nádraží vyhořelo. Celý týden vozili klády s Italiány, nic vzláštňiho. 24/2 v neděli ráno prázdno, dopol. u raportu s Poloprutským hlásit gebiery. Odp. befel, v noci v kantýně hráli karty – Kozenecký, Elstner, cugsfü[hrer] Vík. Tu neděli psal psaní domu a Gustlovi pohled. Hoši byli v Cholmu se dát fotografovat. 25/2 zase v kantýně, prohrál 2 K. 26/2 skládali 12 Italů 2 vagony klád. Ten týden chodili do kantýny hrát.

Strana osmdesát pět

3/3 byla neděle, krásný jarní den, teplo. Vykoupal se a převlékl, spravovali košili a podlečky.¹³⁰ V poledne knedlíky se zelím a uzené (koupil si od Pulce ještě 1 mínaž k večeři). Večer spívali jsme všichni Češi na posteli. Feierbereite.¹³¹ Dne 5/3 dostal psaní z domu, že dráhy nepřijímají balíčky, až 10/3 že mi zašlou něco. Dne 10/3 krásný den, neděle odpo. vyšel si s Poloprutským do Dorohusku na procházku, leželi u velké zahrady a poslouchali zpěv ptactva poprvé letos. Dne 13/ jel jsem se židem Špíglem fasovat hřebíky do Slavkova.¹³² Vyjeli o 2. h. odpo. a ráno 14/3 tam dojeli přes Lublin, Radom, Dóblín, Kielce a Třemečnici. Tam šli do továrny, kde hřebíky vyrábějí a ostnatý drát. Vyfasovali 180 kg hřeb[íků] asi za 200 K., jeli nazpět přes noc, dojeli do Ki[e]lce. V noci hodně vystydli, jeli v nákladním voze a vítr se sněhem fučel. Z Kilcu odjel Špígl napřed domu v osobním a já zůstal sám.

Strana osmdesát šest

Tam zdržel se do večera, bedičky musel jsem z vozu přeložit, neb ten vagon jel zpět. Odnal bedničky (5) k nádraží, odsud na vozíku odvezl zas k magacínu, post mě je hlídal, bedna [se] rozbila, fajfku ztratil. V noci odnesl bedničku do jiného vozu, upravil si lužko, na bedničky trochu slámy, nohy do pytlů. Později pozval mě cugsfira, průvod od vlaku, k němu do vozu. Tak jsem trochu se ohřál a pospal. Dojeli do Doblín¹³³ a spal zas dále až do Lublína a 16/3 tam mě zas bedničky shodili u magacínu a já je odvezl s nadeníkem do magacínu. Tam zdržel se do noci, pomáhal s petrolejovými sudy, bedny dal do vágonu a zaplomboval, načež šel na kafe k nadra[ží] a koupil 2 chleby za 8 K, kafe 2x 79 h. Šikovatel zdělil mi, že vagón večer přejede do II. nádraží, tak jsem tam čekal v noci do 12 h., pak šel do transenu¹³⁴

¹²⁹ Brest-Litevský mír uzavřen až 3.3.1918. Mezi vojáky se šířily často fámy, to je i tento případ.

¹³⁰ Podvlíkačky.

¹³¹ Požární cvičení.

¹³² Město Sławków v jižním Polsku.

¹³³ Město Dęblin.

¹³⁴ Pravděpodobně vojenská informační kancelář.

Strana osmdesát sedm

ptáti se na odjezd vlaku, tam mi však neřekli ještě, kaprál žid hádal se se mnou proč německý nemluví. Tak jsem odešel do nádraží, lehl na zem a usnul. Zbudil se ve 4 hod., běžel podívat se na vlaky, ten však právě odejel dále k Cholmu a já promeškal. V 7 hod. šel se ptát placmistra, pak zas do transenu, kdy vlak bude v Cholmu, též v magacíně byl chtěje telefonovat za vlakem, by ho v Cholmu vyložili a čekali až dojezu. Pak šel jsem na Bahnhof komando¹³⁵ požádat o dovolení jeti rychlíkem, což jsem také dostal a jel. Vlak nákladní dojel do Cholmu a tu přestoupil k němu, načež dojel až do Dorohusk v neděli dne 17/3 odp. 3. h. Ty svízele, které jsem s tím zažil, nepřál bych si vícekrát. Ještě šťastně to skončilo, neb mohli zboží zavízt až do Kovelu a i cestou ztratit mohli. Za těch 5 dní na cestě fasoval 30 cigaret, 25 K.

Strana osmdesát osm

Jeli 2 zajatci, kteří v Cholmu byli vyslycháni. V pondělí 18/3 znovu do práce, s Italy skládali 12 vagonů klád na dvě party s četníkem Svadou (po 15 mužích). Psal Pepičce psaní k svátku. Večer hráli cap[ar]y. Vzal mínaž, hrách a kroupy a čaj za 80 h. Večer 19/3 hráli v kantýně čap[ar]y, kaprál hrál Kozanecký, Kuček, Elstner. Lístek z dne 24/3. Velká zima, seděli doma, v noci v kantýně. Dne 26/3 v úterý jel do Kovelu s depeší co kurýr na armekomando¹³⁶ v Lucké ulici a šikovateli Vojáčkovi tam, č. 15, likvidační rechnungskancelář. Koupil pohlednice za 6 K., večer rychlíkem zpět. Psal domu. 27. psal domu pohled. 28/3 Gustlovi, Kracíkovi a Machovi do Hořic k svátkům přání. Ve čtvrtek večer 28/3 dostal balík z domu s tím cukr, máslo ½ kg, sádlo, lahev s koňákem, nudle sušené a polévk. kostky a j. věci, na II. den ještě balík chléb. Měl jsem z toho velkou radost, že se na ty svátky budu dobře mít. Ty dni ve čtvrtek, v pátek a v sobotu měli postní jídlo (nudlová polévka, ryby, vejce, čočka, hrách, kroupy atd.).

Strana osmdesát devět.

V pátek (velký) šel jsem večer s Bubnem do kapličky v Dorohuskách, vedle zbořeného kostela. Tam slyšeli kázání v polském jazyku, evangelium o umučení Páně. V sobotu jel do Kovelu s befelem na armekomando co kurýr (za Wahl Salom.), který byl na Svátku. Velkou neděli šel ráno sám zase do kostela, odp. měli jsme feierbereitschaft. V pondělí ráno jsme šli všichni společně do kostela na mši s četařem Víkou. Před kostelem vrátil nás p. hejtman protože nevzdali jsme poctu jim u brány. Odpo. jel jsem zase do Kovelu na armekomadno a k šikovateli Vojáčkovi, Likvidační účetní kancelář Luckastrasse 18. V úterý zase tam a p. inženýr referát. Luckstrasse 38. Sešel jsem se tam se Šašem a procházeli se do města. Také ve středu tam jel sebou do Elektroreferátu s bedničkou. Dostal od p. oficíala 2 Kor. od cesty, 28 K. odevzdal v noci p. četaři v elektrárně. Též jsem byl ve FeldBuchdruckerei¹³⁷ pro tiskopisy za 48 K. Sklad je blíž nádraží v Magacinstrasse. Řemeny v kanceláři inženýr referát. nebyly, ty přivezl Wahl v sobotu 6/4, kdy vrátil se z orlaubu, od a cestu dostal jsem malý kousek komisárku.

Strana devadesát

Od 4/4 začala stavba tábora zajateckého. Dne 4/4 dostal lístek od Jindřicha, kde na můj dopis zděloval ohledně Ladíka a radil, bychom dali zatím do školy reálky do N. Paky, později že by z Ranné do Loun do školy chodit mohl. Lístek mě velmi potěšil, že slíbil mi bratr

¹³⁵ Nádražní velitelství.

¹³⁶ Armádní velitelství.

¹³⁷ Polní tiskárna.

výpomoc u vzdělání Ladíka. Na dopis odpověděl jim dne 7/4 v neděli. 8/4 v noci i kuksfira Víky do 10 h. Dne 11/4 byl poprvé větší lemung, tj. přídavek na nápoje, které nefasujem, celkem za 10 dní 11 K. 60 h, dřív 4 Kor. Byli jsme tím potěšení, neb příjem náš tým rádně vstoupil. Jmění mé 65 K. Měl jsem jeti do Řešova, ale jel za mě Wahl Sal. a já že pojedu do Kovelu. 12/4 odjel četník Svada k soudu do Uher a já sám zůstal u Italů, parta 50 osob. Dopol. skládali 4 vagony z Lubomíra a na kopce vyvalili. Odpol. 12 vagonů z Buku. Z domu lístek. Večer hráli v kantýně, v[yhrál] 4 K. 13/4 dopol. volno, nebyly vagony, tak jsem dělal pořádek, prášil deky a matrace. Odpol. jel do Kovelu pro befely [na] c.k. generálkomando a Esepositura¹³⁸ propust 360. V neděli 14/4 doma, odpol. Češi skládali cihly. Feierbereitschaft já sám, nedostali 3 K 60, já šel sám do Dorohusk, odtud do Turky.

Strana devadesát jedna

Večer jsme byli v táboře zajatců italském, na divadle po I. hráli na novém jevišti. Krásně hráli a zpívali do 10 ho[din] v noci. V pondělí 15/4 byl jsem s civily, 10 mužů a kovář, rozmontovat 5 vagonu. Odpol. jel zase do Kovelu pro befely. Večer v kantýně hráli, v[yhrál] 4 K. 19/4 v pátek v Kovelu na arme(generál) komando (esepositura) a i Inginírmaterial depo -magacínasse. Pro potřebi p. oficiálovi komando se stěhuji 20/4 do Vladimíru Volyňského. Nesl bedničku s heftama¹³⁹ na dráhu. Dne 20/4 zase jel do Vladimíru¹⁴⁰ s 9ti sudy Holctíru.¹⁴¹ V sobotu v noci spal v Kovelu na nádraží na lavici, ráno 21/ překládali sudy v Kovelu, odpol. jeli smíšeným do Vladimíru, přijel na večer. Vagon se sudy zůstal v magacíně a já šel prohlídnout si město. V noci spal v transenu ve městě s vojskem (Češi), ráno kafe a šel na dráhu složit sudy a ohlásit zásilku na Ingenírmaterialdepo, tam čekal na povozy celý den, v noci zas na transenu, dostal studenou čočku k večeri, zase spal s Čechy (vyměnil boty).

Strana devadesát dva

Ráno kafe a na dráhu s transportem vojáků, kde boty si vyměnil, 40 Kor. a řemen. Dopol. odvezli teprve sudy do magacínu a dostal kvitanci.¹⁴² Odpol. prohlídnout město a mezi židy, až u kozáckých kasáren. Odpol. sešel se od nás s Wahlem Sal. Večer o ½ 7 hod. jeli zpět do Kovel. Ve Vladimíru se mi líbilo, psal 2 lístky domu, 1. Jindř[ichovi] a 1. Anince. Strava na vergóstigunku¹⁴³ dobrá, v poledne dobrá mínaž za 2 Kor., pak kafe zdarma, s chlebem za 40 h. V noci 23/ čekali v Kovelu od 8-12 h., šel do města, u žida. Všude kavár[n]y živý. Na dráze koupil ruskou čepici za 4 K. K ránu ve 3 h. doma. 24/4 volno, pak do ½ 11, pak do kanceláře mínaž a zas spal do 4 h., vařil nudlovou polévku, pak čočku a kafe. Výplatu v kanceláři dostal. Cestou vydal 70 Kor.

Strana devadesát tři

Zbylo 5 Kor. 25/4 zas pracoval s Italy. 26/4 zase musel jeti do Slavkova pro hřebíky (135 Kg), o 1/3 3 h. ráno vyjel přes Lublin, Ivangorod., Radoma, Kilec, Olkusz, Slavkov. V Radoni sešel se v kantýně s naším oberlaj[tnatem], dostal pivo. V 7 hod. večer dojel do Slavkova. Tam nocoval v továrně na drát. Donesli mi vzlášť postel do společné cimry a kafe. K večeri i k snídani. V 9 hod. šel do města sebou do kostela, byl svátek císařovny Zíty, pak na dráhu jel s povozem a složil hřebíky v ½ 12 hod., naložil 4 bedničky do osobního vlaku, gepäck a jel zpět. V Radoni nako[u]pil za 20 K. chleba, tam výstup furi. se ženskou, která prodávala chléb

¹³⁸ Expositura, tj. pobočka.

¹³⁹ "das Heft" (něm.), tj. sešit.

¹⁴⁰ Město Volodymyr-Volynskij ve Volyňské oblasti.

¹⁴¹ "der Holzteer" (něm.), tj. dehet.

¹⁴² Stvrzenka.

¹⁴³ „die Verköstigung“ (něm.), tj. strava, resp. jídelna.

za 7 K. po půl noci ve 3 h. Dne 28/4 dojel domu. Ráno do kanceláře, pak na dráhu s 2 vojáky pro bedničky. Pak dali jsme se všichni fotografovat. Dinstfirender dal mi 1 den volno na odpočinek. Odpol. šel k rybníčku vyčistit prádlo a šaty od vši. V noci šli jsme do italského divadla do 10 h. Z domu lístek, že dostanu bedničku. Dne 29/ zase do práce s Italy. Četník Svada a Michael už sebou nešel, neb byl ustanoven dále do Ukrajiny,

Strana devadesát čtyři

tak jsem sám byl při Italce.¹⁴⁴

Volně vložený list

1. května šel zase do práce s Italy, ten den složili jen 3 vagóny a více nepracovali. V noci hráli na oslavu 1. máje divadlo. Šel jsem se též podívat. Jeviště bylo ozdobeno prápory pouze rudými. Na jevišti seděli Italiáni kolem stolu vystrojení, ozdobené stoly a karafičky. Jeden měl řeč velmi radikální, leč bohužel jsem tomu nerozuměl, jen z jednotlivých slov slyšel o proletariatu a kapitálu.

(Další část deníku je bohužel nezávěsná, další zápis až z 17.5.)

Dne 17/5 dozvěděl jsem se, že 3 vojáci od nás budou povoláni na Sameletape.¹⁴⁵ Byl jsem pak velmi překvapen, když zvěděl jsem, že i já jsem vybrán. Když zděleno mi to bylo, došel jsem si k feldveblovi¹⁴⁶ Richtrovi do bytu a požádal ho, bych mohl zůstat, ale on zdělil mě, že se v tom už nedá nic změnit. Cuksfír Vík radil mě, bych odešel se oficiálně skrze to, když oberlajtnant není zde, ale že stálí židi mě hlídali, tak jsem víc nešel. Na večer jsem šli my tři a Lechnický a Gohupolack před kancelář, kde sepsali náš majetek, přitom jsem felveblovi rozčilen vyhodil z kufru mé věci a řekl, že za celý rok dření ani prádlo nedostal, ani wíndru. Večer jsme se rozloučil s kamarady, kteří mě ještě zahráli na harmoniku a šli se koupat. My pak šli s cukfür[em] Víkem na dráhu a jeli do Kovelu. Cestou jsem zvěděl, že za mě chtějí Žida, který by jezdil pro zboží. V Kovelu zase vybráno bylo nových asi 15 do Dorohusk. Tam chodil jsem o jedné bačkoře ještě. Druhý den vybrán už jsem byl vybrán zas do nového transportu, kdežto kamarádi tam zůstali. Očekával jsem nepokojně, kam nás pošlou.. Cestou na nádraží dozvěděl jsem se, že jedem do Vladimíru k etapemagacínu. Tím byl jsem poněkud upokojen, jako celý náš transport, asi 20 osob, těšili jsme se v novém bydlišti mohlo by býti dobře. A hned jsme se zpřátelili. V 10 h. jsem vyjeli za bouře a větru a přijeli (v hytláku)¹⁴⁷ do Vladimíru o 1 hod. po půlnoci. 25/5 dostal balíček vykradený. Šarže Němci jsou frajrtí, Havlík z Prahy, Čech, polovina asi Čechů a pol. Němců. Tam přespali jsme do rána v čekárně, načež vydali jsme se do města. Nejprve ubytovali jsme v kapliče u ruského kostelíka, kde jsme ze slam[níků] si lůžko vystavěli ve 2 cimrách. Druhý den šli jsem se představit p. oficiálovi Müllerovi. Ten si nás prohledl a vyslechl naše civil. zaměstnání a národy, nám příslušné zaměstnání dal. Časem však seznal jsem, že pro Němce hned tu lepší měl, kdežto my stále byli v rezervě k jiným službám nuceni. Já plel v zahradě i s frajtresem Havlíkem a Vlkem též z Prahy. Práce naše byla ale snadná, neb feldvebl Langner z Ostravy byl k nám solidní a jako s lepšími lidmi jednal a do práce nenutil. Zahrada byla veliká, vedle pak ovocná zahrada, také naše, kde volně mohl jsem si višni, později jablek dle chuti natrhati. Život tu se mi zalíbil. 25/6 byl na výletě u Kozácký[ch]. Ne sám, s jednoročákem. Tam bylo mnoho produkcí umělecký[ch] – divadlo, tance, kuchyní, zvěřiny. Pivo za 1 K, chléb a kousek salámu 2, 50 K. Tam koupil bochánek chleba za 8 Kor. a kupoval hodinky též za 8 K.

¹⁴⁴ Tj. dorohuská pila (famiální oslovení podle Italů, kteří tam obvykle pracovali.)

¹⁴⁵ "sammel" (něm.), tj. sběrný.

¹⁴⁶ "der Feldweibel" (něm.), tj. šikovatel.

¹⁴⁷ Železniční vůz pro přepravu zavazadel.

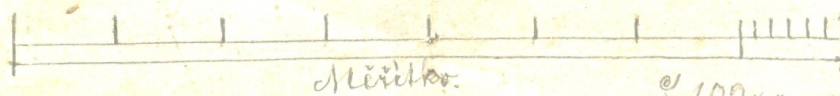
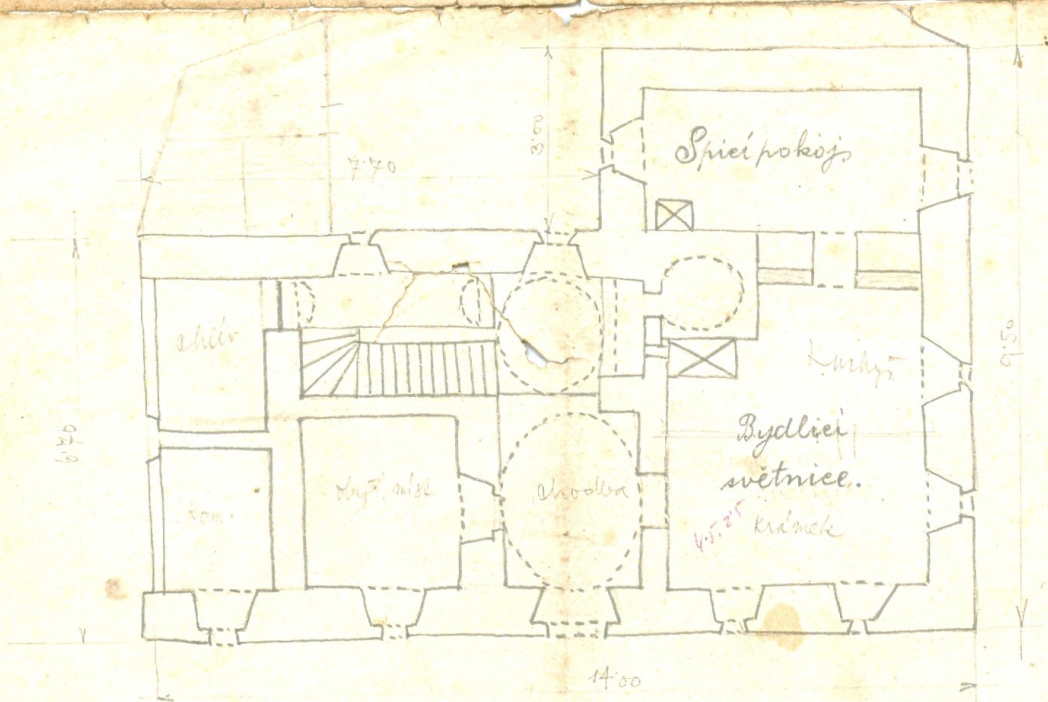
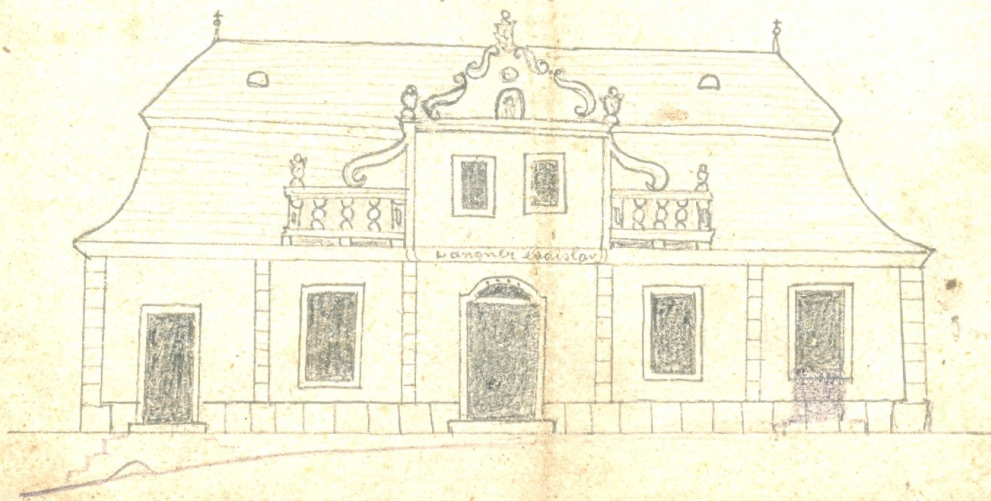
Příloha č. 2: Fotografie domu č.p. 155 na Pecce pořízená v letech 1918 - 1921 s rodinou Ladislava Langnera, který stojí v hlavním vchodě do domu.

Příloha č. 3: Plán domu č.p. 155 z let 1935 - 1939 pořízený při příležitosti rekonstrukce fasády a střechy domu.

Plán domu

Pecci č. 155.

@ 100x zmenšeno!

Příloha č. 4: Z masopustní doby. Text Ladislava Langnera napsaný pro oběžník mládeneckého spolku "Harant" v rozmezí let 1895 - 1902.

ROZMANITOSTI

Z masopustní doby.

Masopust, nejočekávanější čas pro všechny tanečníky a tanečnice. Ba dnes již je v největším stupni. Míním tím, že naše děvčata právě začala. Rozmyšlely se dlouho, avšak konečně předal. Jak by také né - když mládenci takřka všichni vybízejí je k tomu. Děvčatům ovšem sluší skromnost, avšak pozdě jest, pak-li masopust je ten tam. Omlouvám ještě nesmělost jejich, divím se však té poznámce. Nepřijdou tam mládenci... Nebo přijde nám jich málo. Která zná však myšlenky naše, starosti té by neměla. Myslím, že po většině myšlenky naše uhodnou, když se vyjádřím. Který pak z nás nepospíší do společnosti dívek, kde kyne nám (snad) ta nejmilejší zábava? Co mládenců natouží se dotknouti se děvčete, po jeho obejmutí a zde nabízejí nám je dívky sami. Kdo může ještě odolat, já první né. A kdo je proti? Či myslíte, že jinde najdete hezkých děvčat více pospolu? Pochybuji. To bude myšlenka nás. Pakli děvče některé pohlíží z jiné stránky a sice s poznámkou: "Ta neb ona tam nepůjde, což i mládenci snad pocit'ují? Dobrá. Jsem tam já, má společnost' a pakli kdo neuznává naší společnost, pak dobře. Nás to nikdy nenudilo, kde jsme byli ve většině. Každý se pak jistě nudil více, kdo nepřišel. Pakli konečně čeká někdo až bude míti t.zv. elita ples, toho se vůbec nedočká. Neb mohu směle tvrditi: "Veselou zábavu, vzláště taneční nemohu si bez mládenců představití." Dokažme to, že jsme je vesele zažili. Pak at' dokážou to oni bez nás. Mladost je zde, jest naše, svět patří nám, mladým. Nehleďme na jednotlivé osoby, které buď nemohou nebo nechtějí jíti. At' si odpočnou. At' si sklípnou. At' se v tom vyznají. Já jim přisvědčuji, myslím si, že jsou baby. Ty nás nerozpláčou ani když jsou nejvíc veselí. Dnes zábava patří nám a heslo naše budiž: "Do dívčího věnečku"

L.L.

Příloha č. 5: Fotografie SDO "Tyl" pořízená zřejmě v letech 1895 - 1910. Ladislav Langner sedí v první řadě první zprava.

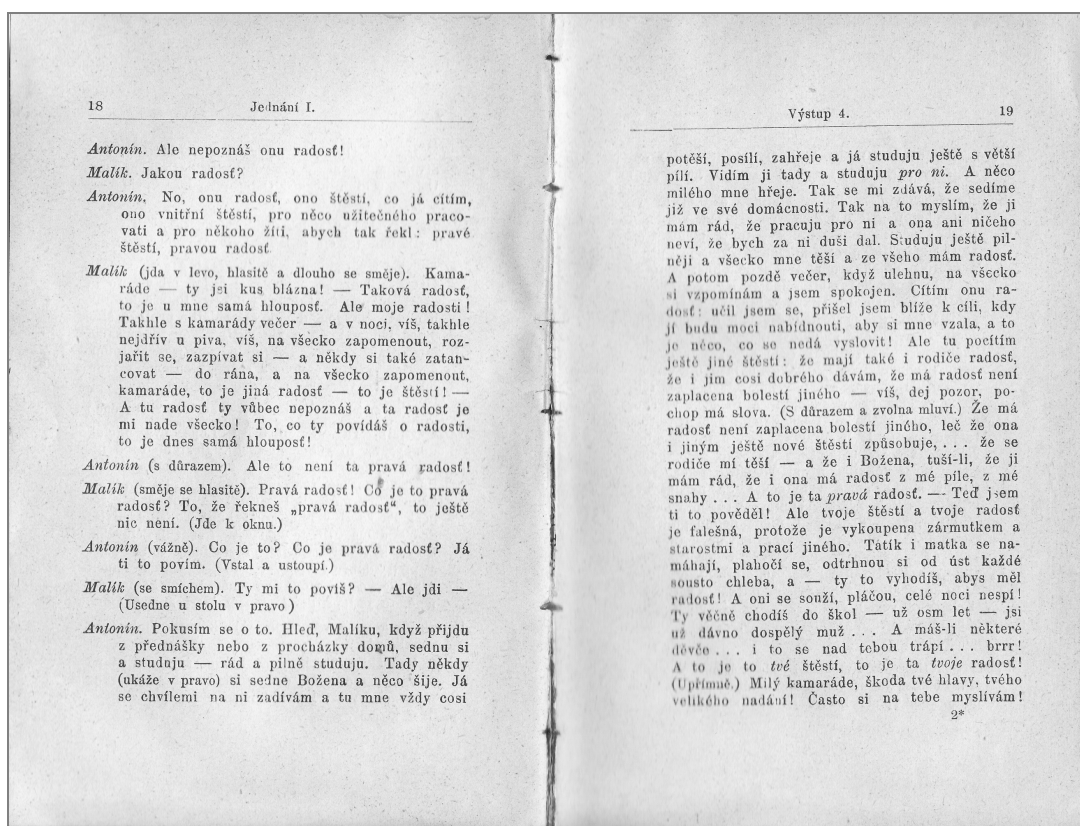
Příloha č. 6: Fotografie SDO "Tyl" ze dne 16. 5. 1910. Ladislav Langner stojí v horní řadě druhý zprava.

Příloha č. 7: Opona SDO "Tyl" - nyní součást expozice hradu Pecka.

Příloha č. 8: Ukázka z divadelní hry Směry života od Františka X. Svobody, kterou SDO "Tyl" sehrál dne 1.11.1896. Ladislav Langner zde hrál roli nedostudovaného právníka Antonína.

Příloha č. 9: Plakát divadelní hry Pod krovem otcovským od Jana Vávry, kterou SDO "Tyl" sehrál dne 16.4.1900. Ladislav Langner zde hrál hlavní roli.

Ochotnický divadelní spolek v Pecce

— pořádá v pondělí Velikonoční 16. dne měsíce dubna 1900 —

v hostinci „U hvězdy“

divadelní představení:

POD KROVEM OTCOVSKÝM

Činohra o 3 jednáních od J. Vávry.

OSOBY:

Albrecht Šebestián Leskovce z Leskovce, pán na Cerekvici	— — — — —	p. Lad. Langner.
Anežka, } jeho děti	— — — — —	sl. Fr. Manychova.
Vilém, } — — — — —	— — — — —	p. Jos. Zlatník.
Saloména, jeho sestra	— — — — —	sl. M. Nejedlých.
Adam z Traunů, generalmajor,	— — — — —	p. J. Paulů.
Václav Butler, plukovník,	— — — — —	p. A. Rašs.
Henrik von Holst, } v císařském vojstě	— — — — —	p. Fr. Bajr.
Jiří Chanovský, } setníci	— — — — —	p. Fr. Slavík.
Hašek, fojt, } v službách Leskovce	— — — — —	p. F. Baumelt.
Martin, zahradník, } — — — — —	— — — — —	p. J. Koudelka.

Děj roku 1632 na zámku Cerekvickém, počíná ráno a končí před večerem.

Začátek v 8 hod. več.

Ceny míst obyčejné.

Po
divadle volná zábava.

Hra tato výpravena bude v přesně historických
krojích od firmy H. Fridy z Prahy zapůjčených.

J. Ryšavý, Jaroměř.

Příloha č. 10: Divadelní představení SDO "Tyl", ve kterých hrál Ladislav Langner.

Datum	Divadelní hra	Autor	Role
6 4.1896	Černý kříž v lese	Eliška Pešková	syn Štěpána Vodičky a Barušky Vodičkové
1. 11.1896	Směry života	František X. Svoboda	právník Antonín, syn manželů Černých
29.11.1896	Zlaté péro	Karel Tůma	student Prokop Švehla
29.11.1896	Ol rajt/All right	Josef Štolba	Matěj Cinybulk, mistr krejčovský a majitel bytu
2. 11.1897	Na dušičky aneb Modlitba na hřbitově	August von Kotzebue	Prokop Horák
26.12.1897	Zmatek nad zmatek	August von Kotzebue	Jindřich Kvítek
3.12.1899	Anděl Strážný	Rudolf Kafka	Hugo, syn Rosalie Nosýčkové
16.4.1900	Pod krovem otcovským	Jan Vávra	Albrecht Šebestián Leskovec z Leskovce (hlavní role)
1.11.1900	Útok zisku	František X. Svoboda	Jaroslav
26.12.1900	Eva Kubánková	František Ferdinand Šamberk	V. Záhorský, ředitel
8.4.1901	Sever proti jihu	V.Gibbet	Dr. Fielding, lékař
1.11.1901	Monika	Josef Jiří Kolár	Odalon Pětiburský
1.11.1902	Nevěsta za českou korunu	Václav Beneš Třebízský	Havel Přepejchal
26.12.1902	Ravuggiollo, loupežník z Apenin	František Ferdinand Šamberk	správce Vojtěch Laška
29.3.1903	Peníze	Josef Štolba	Václav, Křepelův syn
26.4.1903	Nevinní vinníci aneb: Žena v prodeji	August von Kotzebue	hrabě Brodecký (hlavní role)

Příloha č. 11: Diplom udělený Ladislavu Langnerovi mládeneckým spolkem "Harant" dne 20. 9. 1903.

Příloha č. 12: Fotografie odvedených do první světové války ze dne 24. dubna 1915. Ladislav Langner v horní řadě třetí zleva.

Příloha č. 13: Dobová pohlednice jičínských kasáren, kde byl Langner ubytován ve dnech 15. - 16. prosince 1915.

Příloha č. 14: Dobová pohlednice c. a k. karanténní stanice v Pardubicích, kde Langner žil od června do prosince 1916.

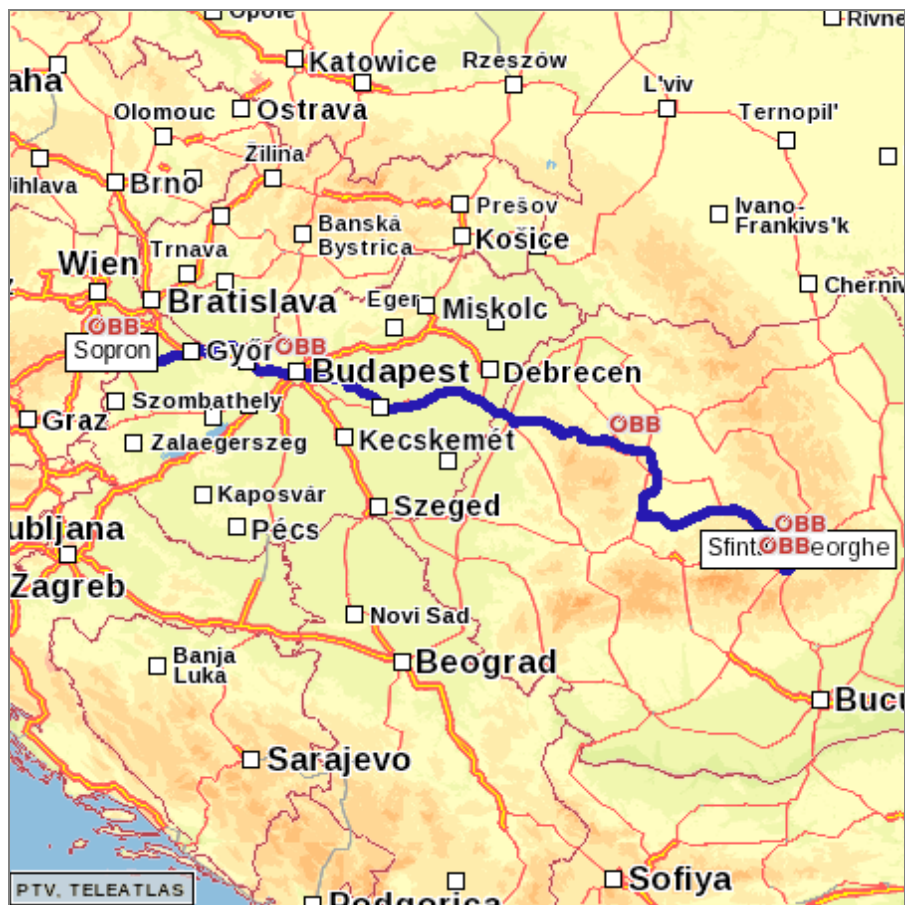
Příloha č. 15: Dobová pohlednice zeměbraneckých kasáren v Mladé Boleslavi, kde byl Langner ubytován v březnu a dubnu roku 1917.

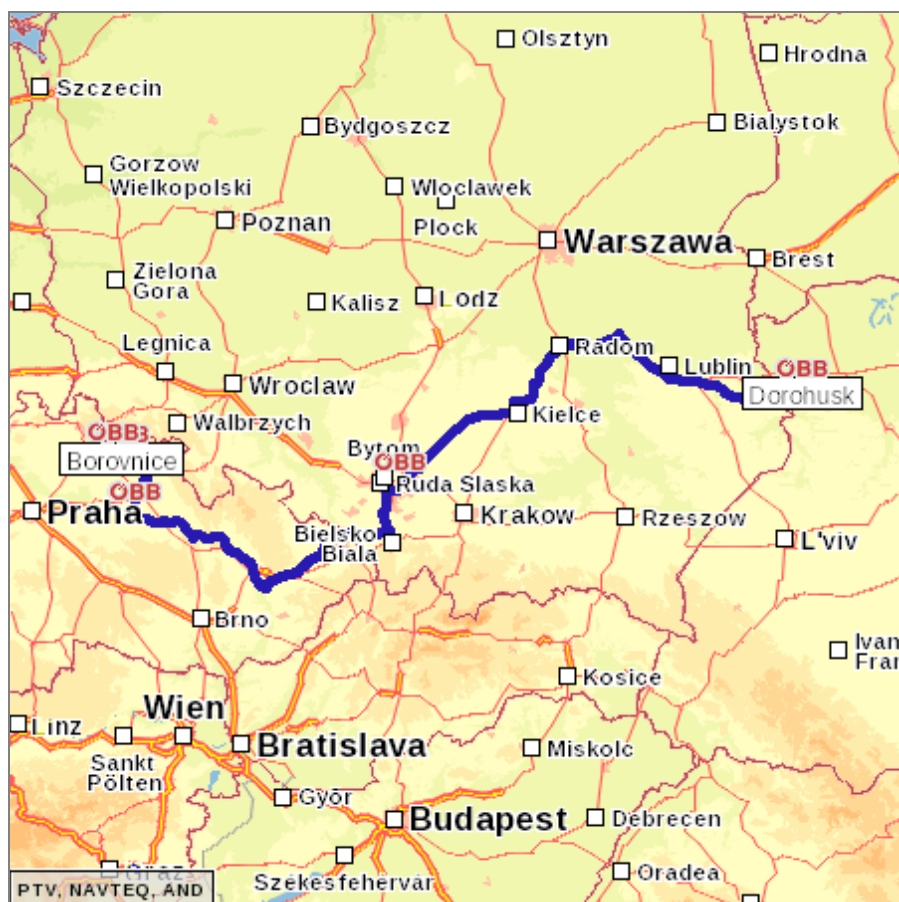
Příloha č. 16: Přibližná rekonstrukce trasy jízdy vlaku z Jičína do uherské Šoproně, kterou Langner několikrát absolvoval.

Příloha č. 17: Přibližná rekonstrukce trasy jízdy vlaku z uherské Šoproně do města Sfântu Gheorghe.

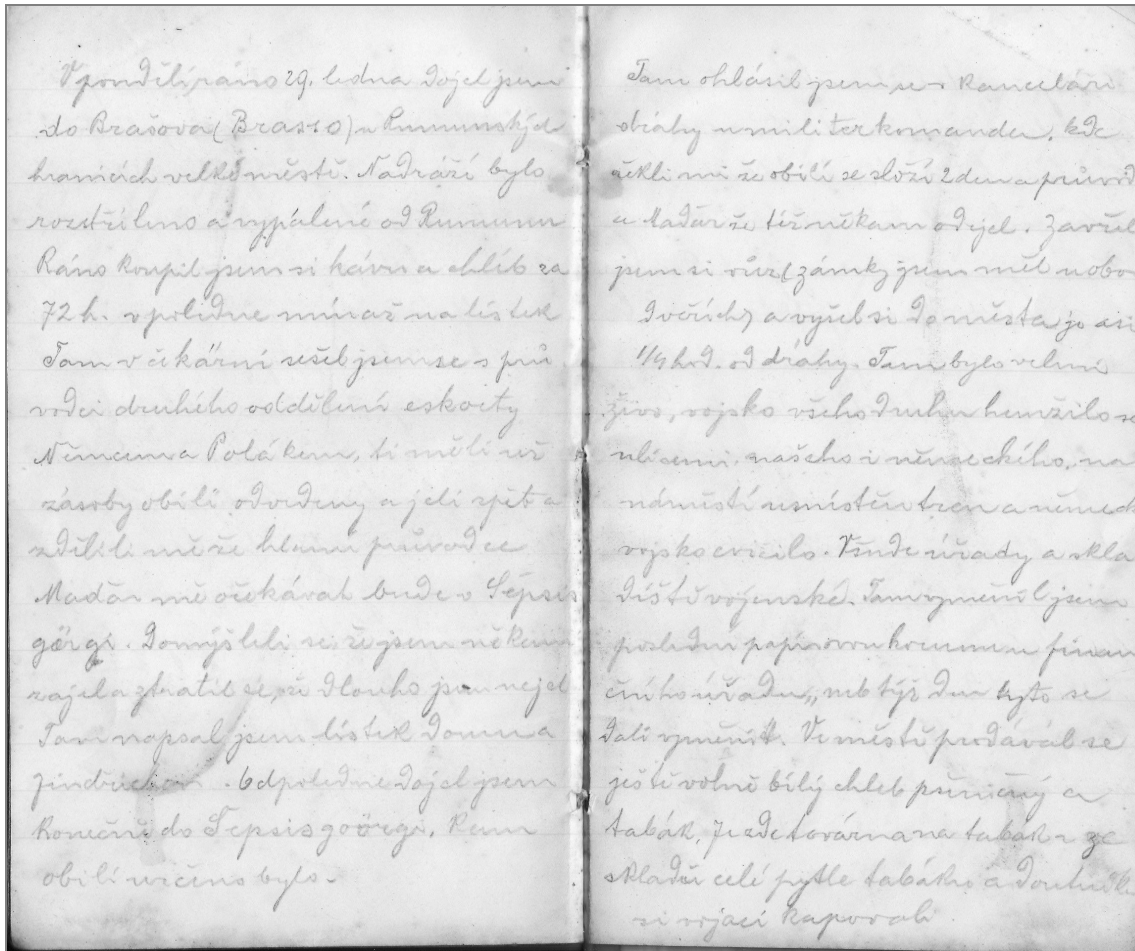
Příloha č. 18: Přibližná rekonstrukce trasy jízdy vlaku z Borovnice (okres Trutnov), resp. Gross Borovnitz do vesnice Dorohusk.

Příloha č. 19: Fotografie Ladislava Langnera ve vojenské uniformě pořízená dne 13. 10. 1917 v haličské Lublani.

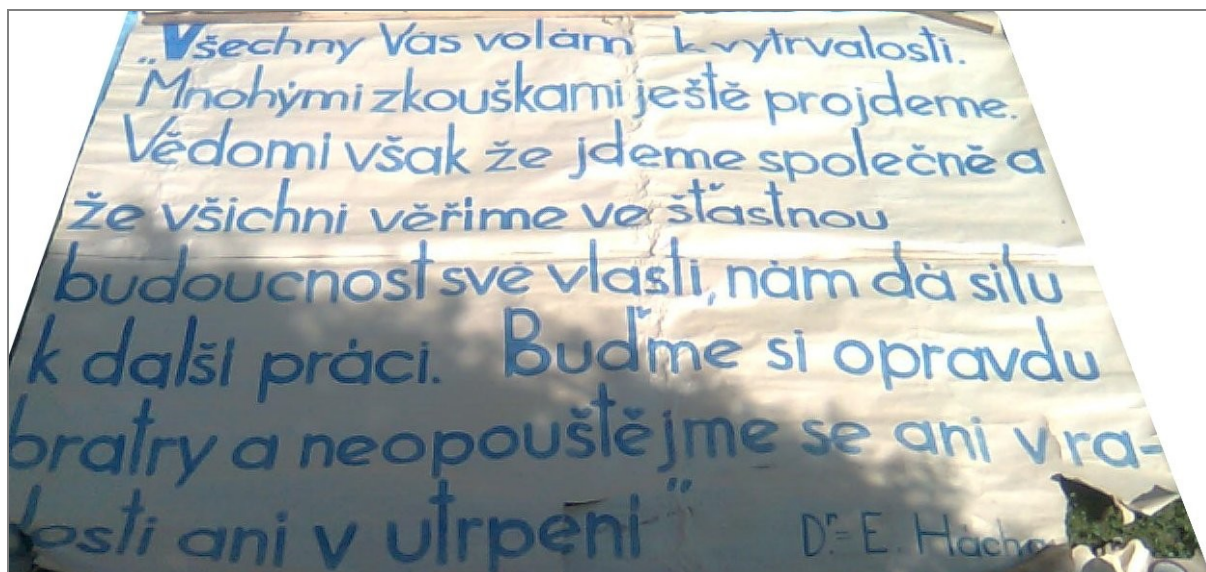
Příloha č. 20: Ukázka z válečného deníku (Zápisky z války) Ladislava Langnera. Tato dvoustrana líčí závěr Langnerovy cesty do města Sfântu Gheorghe.

Příloha č. 21: Fotografie rodiny Ladislava Langnera (bez dcery Anny) z ateliéru pořizená zřejmě mezi lety 1918 - 1921.

Příloha č. 22: Transparent o rozměrech 270 x 230 cm s citací slov Emila Háchy z konce 30. let 20. století.

Příloha č. 23: Fotografie Ladislava Langnera, manželky Anny a syna Ladislava z přelomu 30. a 40. let 20. století pořizená na rohu domu č.p. 155.

12. Resümee:

Diese Abschlussarbeit beschäftigt sich mit der Persönlichkeit Ladislav Langners, eines Kleinstadtbeamten und Geschäftsmannes (1874 - 1946). Die fachlich-historische Bewertung von den niedrigen Schichten der Gesellschaft ist heute ein unteilbarer Bestandteil der Historiographie.

Der erste Teil dieser Arbeit befasst sich mit den Geschichten der Gemeinde Pecka, und zwar nicht nur politischen und ökonomischen, sondern auch Kulturgeschichten.

Der zweite und dritte Teil gilt als die Zusammenfassung von den Veranstaltungen des ersten Weltkriegs und der Ego-Dokumenten.

Der nächste Teil ist grundlegend. Es geht um die eigentliche Biographie von Ladislav Langner. Ladislav Langner wurde am 28. Juni 1874 in Pecka als das elfte Kind des Bäckers Ignatz Langner geboren. Nachdem er eine Gemeindeschule im Jahre 1888 beendet hatte, hat er die Ausbildung bei seinem Vater angetreten. In der Hälfte von den neunziger Jahren des 19. Jahrhunderts ist er nordwestliche Böhmen und Sachsen durchgereist. In dieser Zeit hat er auch seine Bundesaktivität begonnen. Er war ein bedeutendes Mitglied des Bundes von dem Amateurtheater "Tyl" und Verein der Jünglingen "Harant". Im Jahre 1903 hat er sich verheiratet und sein eigenes Geschäft gegründet. Unter anderem hat er als Schreiber, dann Sekretär in einem Gemeindeamt gearbeitet. Außerdem hat er auch in sechs Versicherungsanstalten gewirkt.

Der fünfte Teil beschäftigt sich mit seiner Wirkung in dem ersten Weltkrieg. Er wurde im 1915 ausgehoben. In Beziehung auf seinen Alter und Intellekt war Langner in die Etappe k. u. k. Armee eingegliedert, genau zu dem 11. Landwehrintanterieregiment. In dem dreijährigen Ablauf hat er sich in Sopron (Ódenburg) in Ungarn, in Pardubitz, Mladá Boleslav (Jungbunzlau), Kowel und in Dorohusk (beide zwei Städte liegen heute an der polnischen – ukrainischen Grenze) aufgehalten.

Am weitesten von seinem Heimatsland entfernter Ort, den er besucht hat, war Sfântu Gheorge, eine rumänische Stadt. Sehr oft hat er eine Eskorte gemacht, in Dorohusk hat er auch teilweise die Sägebetriebstätigkeit geleitet. In Pardubitz hat er in dem k. u. k. Militärlazarett gearbeitet. Nach Hause ist er am 27. Oktober 1918 zurückgekommen. Die Abschlussarbeit zergliedert auch einzelne Aspekte Langners Militärlebens, z.B. Alltagsleben, Urlaub, Verkehr, Unterkunft, Nahrung, Wertentwicklung von Lebensmitteln, usw.

Der letzte Teil dieser Arbeit beschreibt das Leben Ladislav Langners von 1918 nach

seinem Tode im Jahre 1946. Nach dem Krieg wurde er Mitglied der Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská Partei. Während der nazistischen Besatzung war er Mitglied von Nationale Gemeinschaft. Bis Jahr 1939 hat er in Gemeindeamt in Pecka gearbeitet. Er hatte vier Kinder und (noch während seinem Leben) sieben Enkel. 1946 ist er nach einer kurzen Krankheit gestorben.

Dieser Abschlussarbeit hat den Zweck, zu einer Bildschaffung des Alltagslebens von einem Beamten und Geschäftsmann in Podkrkonoší, bzw. in den Ländern von Böhmen und Mähren an der 20. Jahrhundertwende zu gereichen.